

knooping en te zoeken, en wegen te openen voor de prediking van het evangelie. Taalstudie en reizen legden tot dusverre beslag op een groot gedeelte van zijnen tijd. Over geheel Soemba richt zich de evangeliearbeid zoo goed als uitsluitend op de heidenen, Mohamedanen zijn er weinig.

Overal op M.-J. is op de scholen het aantal leerlingen van Mohammedaansche ouders overwegend; een enkele maal zijn ze op onze scholen de eenige leerlingen. Het is moeilijk den invloed juist te waardeeren en te beschrijven, dien het Christelijk onderwijs op de Mohamedaansche kinderen heeft. Dat op gunstige resultaten te wijzen valt, is zeker. Eenigen zijn naderhand veel meer toegankelijk voor de verkondiging des evangelies; anderen komen door de school als kinderen reeds herhaaldelijk in de gemeentelijke samenkomsten; enkelen gingen van de Christelijke school naar de Keuchenius school en worden opgeleid voor Christelijk onderwijzer. Ook zijn hier en daar voorbeelden van jonge menschen, bij wie het zaad des evangelies op de school uitgestrooid, in vruchtbare aarde viel. In 't algemeen kan men zeggen, dat de zendingsscholen een krachtig middel zijn om dwaze vooroordeelen tegen het Christendom en zijne belijders te overwinnen.

Op Soemba zijn de leerlingen der scholen bijna allen heidenen. Die te Melolo telt onder de hare 3 Mohamedaantjes. Voor zoover over den invloed van het Christ. onderwijs iets te zeggen valt (op den post als Pajéti is dat uiteraard nog moeilijk) kan men wel constateeren, dat door de school de kinderen meer-malen komen op de zondagschool en in de catechisatie of in de kerk. Soms brengen de kinderen (iets wat op Java voorkwam) de ouders mee. Zoowel te Melolo als te Kambaniroe kwamen vroegere heidensche scholieren later tot het christendom.

22. Op plaatsen waar geen dokter is, stelt de medische hulpdienst de verwachtingen, die men daarvan voor de verbreiding des evangelies mocht koesteren veelal te leur. Merkbare vrucht valt weinig te constateeren. Alleen op het Friesche terrein zijn van den arbeid in het hulpziekenhuis te Krakal, en ook van den medischen arbeid van een enkelen der helpers goede resultaten aan te wijzen. In Djogja was het hospitaal van groote beteekenis voor het verkrijgen van overvloedig contact met de bevolking. Ook is de medische dienst het middel geweest om een aanzienlijke schare jonge menschen op te leiden en in het werk te stellen als krachtige propagandisten. Een zeer aanzienlijk aantal Mohamedanen werd door middel van de polyklinik en van het hospitaal gebracht in de godsdienstoefeningen, en velen hunner vonden in dien weg ontkoming uit de macht der duisternis.

Ook op Soemba durft men van de vrucht van den medischen hulpdienst niet veel zeggen. Wel bewees hij zich een middel te zijn om toegang te krijgen tot de bevolking. Op Kambaniroe komt door dat middel menigeen onder de prediking.

23. Zoowel op Java als op Soemba wordt van de trouw en den ijver der helpers een goed getuigenis gegeven.

24. Ook valt niet te ontkennen, dat het peil van de kennis en het geestelijk leven onzer helpers over 't algemeen stijgende is. Intusschen bespeurt men zeker te weinig bij hen van dien vlam des ijvers en der toewijding, die ontstoken en aangewakkerd wordt door Christus' liefde, waar zij grondig verstaan en hartelijk omhelsd wordt.

25. Nu en dan is het voorgekomen, dat een helper in ergerlijke zonde viel. Dit was het vorige jaar het geval met een helper op het Friesche terrein en ook met een der helpers van Ds. DE BRUYN op Soemba. Zulke gevallen uitgezonderd, kan zoowel op M.-J. als op Soemba getuigd worden, dat de helpers zich on-ergerlijk gedragen, een goed voorbeeld van een Christelijken wandel geven.

26. Overal op M.-J. geven de miss. predikanten een deel van hunnen tijd aan de onderrichting der helpers. In hoofdzaak bepaalt zich het stelselmatig onderwijzen tot het uitleggen en bespreken met hen van een Schriftgedeelte, dat op den e. v. Zondag in de samenkomsten verklaard zal worden. In Wonosobo bespreekt Ds. NETELNBOS geregeld met hen de dictaten van Ds. BAKKER over ethiek en dogmatiek.

Ook op Soemba wordt aan de leiding en onderrichting der helpers gearbeid „zooveel mogelijk”. Ds. DE BRUYN zou wenschen dat hem een Maleische vertaling der dictaten van Ds. BAKKER ten dienste stond, en Ds. WIELENGA zou dichter bij Memboro moeten wonen om daar de goeroe's te kunnen geven, wat hun toekomt. Ook kan van een geregeld onderwijzen van den helper op Pajéti niet veel komen wegens de vele lange reizen, die Ds. WIELENGA onderneemt.

27. Op M.-J. kwam het reeds tot instelling der ambten in twee gemeenten op het Utrechtsche terrein, en in eene op het terrein van Friesland. Verwachtingen, dat het binnenkort daartoe komen zal, bestaan er in de eerste plaats in Djogja, en voorts voor Poerbolingo. Hoewel minder dan in Djogja, meent Dr. ESSER

toch, dat ook in Poerbolinggo wel degelijk bruikbare krachten voor ambtsdragers zijn aan te wijzen. Trouwens de zaak is op beide plaatsen in ernstige voorbereiding. Zoover is het te Kesinji op het Utrechtsche terrein nog niet; maar ook hier meent Ds. INGWERSEN, dat men met de instelling der ambten niet lang meer behoeft te wachten.

Voor 't overige zijn de gemeenten nog niet gekomen tot dat peil van ontwikkeling en geestelijken wasdom, dat kerkelijke institueering vooreerst raadzaam geacht zou worden.

Op Soemba is volgens het oordeel der broederen de tijd voor de instelling der ambten nog niet gekomen. De geschikte personen voor de bediening van een ambt in de gemeente des Heeren ontbreken nog. Ook is de toestand der gemeenten nog niet van dien aard, dat men haar zonder zorg tot zulk eene mate van zelfstandigheid zou mogen verheffen. Het minst verwijderd schijnt die toekomst te zijn in Kambaniroe. Ds. DE BRUYN telt onder de jongere leden der gemeente eenige personen, van wie hij verwacht, dat in hen de vereischte gaven voor het ambt tot ontwikkeling zullen komen.

Op de vragen naar de goede verstandhouding tusschen den missionairen dienaar en zijne helpers, alsmede naar de verstandhouding tusschen de helpers onderling, werd overal een gunstig antwoord ontvangen. Waar zich soms kleine strubbelingen voordeden, werden die naar Gods Woord spoedig uit den weg geruimd. In dat opzicht geeft de Heere ruime stof tot danken.

1. Bij de vragen aan de miss. dienaren afzonderlijk gedaan, bleek dat allen op vaste tijden op de verschillende buitenposten komen, en voorts zoo dikwijls dit om een of andere reden wenschelijk schijnt.

Op Soemba hebben de dienaren des Woords van Kambaniroe en Melolo elk één buitenpost (bij Kambaniroe Waingapoe, en bij Melolo Petawan) waar zij geregeld komen. De predikant van Pajéti bereist een zeer uitgestrekt gebied; veel te groot voor geregelde bearbeiding. Op West Soemba komt hij 4 à 5 malen per jaar.

2. Veel bijzonderheden vielen op Midden-Java niet te melden. In Poerbolinggo kon de verblijdende mededeeling gedaan worden, dat daar een (voorloopig) ziekenhuis was geopend met dr. VAN STOKKUM als directeur. Voorts werd daar in de desa Grendong een groote school gebouwd, uitgaande van de zending, en dat in overleg met de desa-besturen, die daardoor afzagen van de oprichting eener gemeente-school. In Keboemen was sprake geweest van de opening van een tweede hulpziekenhuis te Karanganyar; maar dit plan scheen nu verdrongen te zullen worden door aanvankelijke besprekingen over de uitzending van een missionairen arts. De miss. dienaar van Wonosobo brengt de bijzondere moeilijkheden ter sprake, waarmede de arbeid op zijn terrein te worstelen heeft. De menschen zijn zeer teruggetrokken. Het terrein is moeilijk te bereizen.

Ook de broeders op Soemba hadden na de beantwoording van al de boven besproken vragen geene bijzondere mededeelingen, behalve dan wat ze nog ter sprake wilden brengen, als hun straks gelegenheid geboden zou worden om hulp of advies te vragen.

3. Hulp of advies werd door de broeders op Midden-Java zeer weinig gevraagd. De miss. dienaar van Keboemen zou voor zichzelf meer helderheid willen hebben omtrent de vraag, wat met name voor het Friesche terrein dringender noodig te achten zij: de zaak der oprichting van een Hollandsche school voor pri-aja's kinderen of de uitzending van een missionairen arts. Visitatoren achtten beide zaken van hoog belang; maar het laatste scheen hun het best bereikbaar. Volgens hun oordeel moest de uitzending van een missionairen arts voortgaan. In Wonosobo werd de raad der visitatoren ingewonnen in een ernstige tuchtzaak.

Op Soemba vroeg de dienaar des Woords van Pajéti raad inzake de houding, door hem aan te nemen tegenover eenige Roomsche menschen in Ketewa. Hij vroeg of hij zulke menschen met hunne kinderen als doopleden zou kunnen inschrijven, als zij werkelijk toenadering betoonden. Visitatoren beantwoordden die vraag bevestigend.

Voorts brengen de gezamenlijke dienaren des Woords van Soemba een vijftal zaken ter sprake, waarover zij gaarne het oordeel der visitatoren zouden vernemen:

1°. Hoe te handelen ten opzichte van het z.g. Savoeneesche huwelijk, waarbij de bruidegom voor 2 rijksdaalders en wat siri pinang zich in het bezit stelt zijner bruid zonder verdere vorm van huwelijksluiting. De broederen waren het met elkander eens, dat die ceremonie, die oorspronkelijk slechts diende om de onderhandelingen over het huwelijk te openen, niet als een wettelijk huwelijk beschouwd mocht worden; maar slechts als ondertrouw. Bijgevolg zouden Chris-

tenen die op deze wijze samen gingen leven, deswege censurabel zijn. De visitatoren deelen deze opvatting.

2°. Het geestelijk gehalte der gemeente lijdt groote schade door veelvuldige overkomst van Christenen van Savoe, die dáár lidmaten van de Protestantsche Kerk waren, en op dien grond bij de gemeenten op Soemba als lidmaten worden ingeschreven. Dit wordt vooral bedenkelijk nu bij ontstentenis van een zending of hulpprediker de geestelijke verzorging der Christenen op Savoe wel wat te wenschen overlaat. Visitatoren zijn van oordeel, dat den menschen van Savoe bij aankomst gevraagd moet worden naar hunne attestatie; voorts kan over hen gecorrespondeerd worden met de voorgangers op Savoe, en daarna oordeelen de brs op Soemba over hunne toelating.

3°. Het Gouvernement biedt aan, het onderwijs op Soemba te bekostigen, en onder leiding te stellen van de zending. Het Gouvernement wil zich daarbij zelf het recht voorbehouden tot benoeming en ontslag der onderwijzers op voordracht der miss. predikanten. Dit voorstel was voor de zending minder gunstig dan een vroeger voorstel, waarbij het onderwijs geheel gegeven zou zijn in handen der zending, onder toezegging van ruime subsidie. De visitatoren meenden, dat het laatste voorstel der regeering wel te aanvaarden zal zijn mits vaststa, dat het Christelijk karakter der scholen is gewaarborgd, het contract tusschen regeering en zending voor eenige jaren wordt aangegaan, en de resident (Regeering) bij benoeming en ontslag gebonden is aan de voordracht der missionaire predikanten.

4°. De broeders op Soemba zijn eenstemmig van oordeel, dat, zonder Oost-Soemba als zendingssterrein los te laten, de zending hare krachten zal hebben te concentreeren op West-Soemba, waar de bevolking toegankelijker is, de hoofden meer gevoelen voor het onderwijs hunner kinderen, en — de bevolking veel dichter is dan in het Oosten. De visitatoren, die geene gelegenheid vonden naar het Westen van 't eiland eene reis te maken, achten zich niet bevoegd in die kwestie een oordeel uit te spreken.

5°. De broeders op Soemba gevoelen zich bezwaard over het ontslag indertijd aan br. VAN ALPHEN gegeven. De visitatoren meenen, dat men om deze zaak te beoordeelen, bekend moet zijn met de correspondentie, die indertijd tot het geven van dat ontslag geleid heeft.

Aan het einde van ons overzicht gekomen, onthouden wij ons verder van beschouwingen. Het zij aan u uit het meegedeelde de conclusies op te maken. Zij veel van het gerapporteerde U als een antwoord op Uwe en der kerken menigvuldige gebeden. En wat er voor U teleurstellends in mocht zijn, laat het U niet ontmoedigen. De Heere, Wiens bevel ons drijft, doet ons overwinnen. Hij houdt Zijn Woord, waarmede Hij gezegd heeft: „Ziet Ik ben met ulieden al de dagen, tot de voleinding der wereld”.

Namens de Algem. Verg. voornoemd:

w.g. C. ZWAAN, Praeses.
K. v. DIJK, Scriba.

DJOGJA
KEBOEMEN } 25 Mei 1911.

BIJLAGE II.

Rapport Wereld-Zendings-Conferentie te Edinburg.

(Zie hoofd 21 van het rapport.)

In zake het bijwonen van de Oecumenische Zendings-Conferentie in 1910 te Edinburg besloot de Generale Synode van Amsterdam zie Acta Art. 79, aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen, eene beslissing op de ontvangen invitatie te nemen. Na zich op de hoogte gesteld te hebben omtrent het karakter van deze Conferentie; na kennis genomen te hebben van de Agenda en van de belangrijkheid der verschillende onderwerpen, besloten deze Deputaten de Gereformeerde Kerken op de Conferentie te Edinburg te doen vertegenwoordigen.

Zij wezen in hunne vergadering van April 1909 daarvoor aan de Deputaten Ds. H. DIJKSTRA en Dr. J. HANIA, voor wien later, omdat zijn huisdokter hem afried te gaan, Ds. W. B. RENKEMA als plaatsvervanger intrad; alsmede op verzoek van de Noordelijke Zending en voor hare rekening Ds. W. M. SMITT van Assen.

Den 14den Juni 1910 ving de Wereld-Zendings-Conferentie te Edinburg aan. Uit alle deelen der aarde waren afgevaardigden naar deze Conferentie gekomen, zoodat er ongeveer 2000 officieele gedelegeerden aanwezig waren.

Elken dag werden drie samenkomsten gehouden waarin de onderwerpen werden behandeld, die twee jaar lang bij acht commissie's in studie waren geweest. Het eerste onderwerp luidde: Het brengen van het Evangelie aan de niet-Christelijke volken; het tweede: De kerk op het Zendingsveld; het derde: De opvoeding in verband met de christianiseering van het nationale leven; het vierde: De Evangelieprediking in betrekking tot de niet-Christelijke volken; het vijfde: De Opvoeding en Voorbereiding van de Zendingelingen; het zesde: De grondslag van het werk in het vaderland; het zevende: De Zending en de Regeering; het achtste: Samenwerking en bevordering van eenheid in de Zending.

Aangezien in het korte verslag, uitgebracht op de Conferentie betreffende de Protestantsche Zendingen in de geheele wereld, die van Soemba ontbrak, hebben de afgevaardigden daarop gewezen, met het gevolg, dat deze leemte aangevuld is geworden.

Voorts, bij de behandeling van een voorstel, om de Zending een stap te doen zetten op het gebied der politiek, in zake den Congo, hebben de afgevaardigden, in gemeenschap met de andere Hollandsche gedegeleerden, daartegen bezwaar ingebracht, en mochten de voldoening smaken, dat het voorstel ingetrokken werd.

De resultaten van de studie der acht commissies, alsmede de debatten over de verschillende onderwerpen, zijn in November 1910 in boekformaat verschenen, zijnde te zamen negen flinke deelen.

Hierin ligt naar het oordeel der afgevaardigden vooral de groote beteekenis van deze Wereld-Zendings-Conferentie. Zij zijn als een vraagbaak voor ieder, die op Zendingsgebied iets weten wil. Zij getuigen van de uitbreiding, die het Zendingswerk in de laatste jaren verkregen heeft. Zij behandelen de vele problemen, die zich op het terrein der Zending voordoen, en geven ook een overzicht van den omvangrijken arbeid, die nog te verrichten staat.

Van bijzondere beteekenis achten de afgevaardigden ook nog de benoeming van eene permanente Commissie, die de belangen van de Protestantsche Zendingen in de geheele wereld te behartigen heeft.

Een goede vrucht van de Wereld-Zendings-Conferentie te Edinburg mogen zeker genoemd worden de Zendingsstudiekringen, die zich sinds op vele plaatsen in ons Vaderland gevormd hebben, en die doelen op vermeerdering bij ons volk van kennis in zake de Heidenzending.

De totaalindruk, door de Wereld-Zendings-Conferentie gegeven met het oog op de toekomst der Zending, is van zeer moedgevendend aard.

Er is, tengevolge van Westerschen invloed en beschaving, bij de Oostersche volken eene ontwaking gekomen, een breken met de oude levens- en wereldbeschouwing, een vragen naar iets anders en iets nieuws, ook op godsdienstig gebied, eene „geopende deur”, om het in de taal der H. Schrift te zeggen. Daarom moet, vooral in de e.k. jaren, het Zendingswerk met alle kracht worden voortgezet, opdat in de huidige gunstige tijdsomstandigheden onder den zegen Gods eene rijke winste worde behaald voor de uitbreiding van het Godsrijk onder de Heidensche volken. Een en ander maakt ook uit de hoofdinhoud van de „Boodschap”, door de Wereld-Zendings-Conferentie te Edinburg aan al de Protestantsche Christelijke Kerken gebracht.

Namens de Deputaten der Generale Synode voor de Zending:

Ds. H. DIJKSTRA, *h. t. Voorzitter.*
Dr. J. HANIA, *h. t. Secretaris.*

BIJLAGE III.

(Zie hoofd 26 sub 12.)

RAPPORT over een referaat van dr. B. J. ESSER te Poerbo linggo, dat tot titel heeft: „Tijdelijke ruiling en duurzame overplaatsing van Missionair-predikanten in de Zending der Gereformeerde Kerken”.

In het Gereformeerde Zendings-tijdschrift „de Macedoniër” (Augustus-nummer 1910 blz. 243—249 en September-nummer blz. 270—275) is gedeeltelijk opgenomen een referaat ¹⁾ van den missionairen-predikant van Rotterdam, dr. B. J. ESSER te

¹⁾ Dr. ESSER hield dit referaat op de Algemeene Vergadering van arbeiders in de Zending der Gereformeerde Kerken op Midden-Java, saamgekomen te Djocjakarta den 6en April 1910.

Poerbolinggo, over boven genoemd onderwerp. De vraag daarbij is, zegt dr. ESSER: „of het principieel en practisch te rechtvaardigen is, dat aan éézelfden persoon een bepaald deel van het zendingsveld als zijn levenstaak wordt aangewezen (dan) of zich ook gewichtige redenen voordoen, die een tijdelijke ruiling of een overplaatsing voor goed op elkanders arbeidsveld voor de missionair-predikanten wenschelijk of wellicht noodzakelijk maken”:

Hij tracht daarin duidelijk te maken:

- a. dat men ten gunste van een vaste, aan een bepaalde plaats of streek gebondene werkzaamheid zeker niet het bijbelsch voorbeeld kan aanhalen (blz. 244);
- b. dat de zendings-geschiedenis, voor zoover hem bekend is, evenmin veel grond geeft voor de thans onder ons gevolgde practijk, d.w.z. „dat een missionair-predikant door eene bepaalde kerk voor een bepaalde streek als zijn arbeidsveld beroepen wordt” (blz. 245. vgl. bl. 243), ja „in de Nederlandsche zending onder de Oost-Indische Compagnie overplaatsing schier dagorde was”, en ook in de tegenwoordige zendingsberichten de arbeid behalve in onze Gereformeerde Kerken in dezen een allesbehalve stabiel karakter vertoont (blz. 245).

Vroegere zendingsgeschiedenis zoowel als tegenwoordige practijk pleiten daarom veeleer vóór dan tegen een lossere band van den arbeider met het hem toegewezen arbeidsveld (blz. 246).

Hij „tracht” dan verder „het pro (voor) en het contra (tegen) in dezen tegen elkander op te wegen.”

Vóór „het-voor-vast-verbonden-zijn aan een bepaald deel van het zendingsveld” pleiten z.i.:

- 1o. dat bepaalde streken soms sterk haar eigenaardigheden hebben, tot zelfs in de taal toe; een Europeaan slechts op den langen duur in het Indische leven inleeft; en het hem dus niet nog moeilijker moet worden gemaakt door hem nu eens werk op te dragen in deze streek dan weer in die, welke er misschien betrekkelijk veel van verschilt” (blz. 247);
- 2o. „dat ’t vertrouwen zoo moeilijk te winnen is, zoodat eene overplaatsing schadelijk werken kan” (blz. 248);
- 3o. dat de geestelijke kinderen (vooral ook in de zending) behoefte hebben aan de consequente leiding van eenzelfde geestelijken leidsman” (blz. 248); en
- 4o. „dat de zendende kerk recht heeft op den gestadigen dienst” van den miss. predikant (blz. 248).

Daartegenover staan echter niet minder groote bezwaren, welke tegen het voor-vast-verbonden-zijn pleiten:

- a. „de groote vooral in de tropen niet te verwaarloozen factor van de gezondheid,” (blz. 249); en
- b. „een belang, dat nog zwaarder weegt,” nl. „het belang van het werk zelf (bz. 270). De een blijkt soms *hier* niet geschikt te zijn voor zijn werk, en is *daar* misschien zeer geschikt, alles pleit nu voor eene ruiling. Te meer omdat „de Javaansche Christen-gemeenten niet zelf beroepen”, en daarom op die manier dus ook geene verandering is te verkrijgen (blz. 271).

Hij komt dan eindelijk tot deze slotsom:

„Voorop sta dat, alles wél tegenover elkaar wikkend, wij althans hier op Java geen voldoende reden zien om af te wijken van de bestaande usantie, welke een ieder zijn arbeidsveld aanwijst, buitengewone omstandigheden daargelaten, voor zijn leven. Als er van ruiling of overplaatsing sprake is dan mag dit alleen uitzondering zijn en blijven. Nooit zouden wij zulk eene regeling willen voorstellen, waardoor zoo’n overplaatsing of ruiling usantie werd of ter wille van futiliteiten of slechts uit lust naar verandering werd toegepast. Blijve de ruiling of overplaatsing dus uitzondering, slechts door gewichtige redenen geprovoceerd, dan komt nu de vraag, hoe de zaak zóó te regelen, dat zij casu quo ook werkelijk worde toegepast en dat wel, zoo noodig, met bekwamen spoed, zonder ernstige onaangenaamheden noch hier in Indië noch in Holland tengevolge te hebben.

Te dien aanzien geeft ons kerkrecht twee beginselen aan, die hier toegepast kunnen en dienen te worden. 1e. Het *onderling toezicht*, zooals dit krachtens het kerkverband hier in Indië en in Holland werkt: in Indië door kerkvisitatie, ¹⁾ en door bijzondere zoowel als algemeene vergaderingen; in Holland door meerdere vergaderingen en door de van haar benoemde deputaten, voorzoover hun mandaat strekt. 2e. Het *advies*, dat de meerdere vergaderingen (of de door haar benoemde deputaten volgens hunne instructie), de bevoegdheid en de verplichting heeft aan de mindere vergadering te schenken, aan welk advies, zoo het niet

¹⁾ Bedoeld is visitatie van „zendingsposten”.

strijdig is met den Woorde Gods, de mindere vergadering, met volle behoud harer zelfstandigheid, in normale omstandigheden gebonden is zich te houden, ook al mocht zij daarbij terwille van den bloei van het geheel iets moeten inboeten van haar recht en plaatselijk belang, daarbij tevens bedenkend, dat de meerdere vergadering verondersteld mag worden onder meerder licht des Heiligen Geestes te besluiten dan dit bij de mindere vergadering het geval kan geacht worden te zijn.

Een trouwe naleving van deze beide beginselen, gelijk dit in Patria gemeenlijk het geval is, zal ook hier den weg wijzen. Voorts geldt het nu maar een kleine formeele regeling te treffen, waardoor wat algemeen wenschelijk wordt geacht, ook inderdaad worde toegepast. Dan stellen wij de zaak ons ongeveer aldus voor:

1e. Bij spoedeisende gevallen (b.v. bij ziekte) worde aan de Bijzondere Vergadering van Missionair-Predikanten de bevoegdheid toegekend een geheel tijdelijke ruiling van Dienaren toe te passen (natuurlijk met bewilliging der betrokken personen), onder verplichting van onmiddellijke kennisgeving aan de Generale Deputaten voor de Zending en verzoek tot bekrachtiging aan de zendende Kerken.

2e. In gevallen, waarbij niet een onmiddellijk handelen noodig wordt geacht, wordt in de rapporten der kerkvisitatie, door de Algemeene Vergadering te zenden aan de betrokken zendende Kerken en aan de Generale Deputaten, een gemotiveerd voorstel gedaan tot tijdelijke ruiling voor een bepaald aantal jaren. De zendende kerken besluiten hiertoe echter nog niet, alvorens de Generale Synode op voorstel der Generale Deputaten de wenschelijkheid dezer ruiling uitspreekt. Genoemde rapporten worden daartoe zeer tijdig ingezonden, opdat er gelegenheid tot correspondering zij in deze gewichtige aangelegenheid.

3e. Indien na verloop van den gestelden termijn blijkt, dat de ruiling praktische voordeelen afwerpt, adviseert de Algemeene Vergadering aan de betrokken zendende Kerken deze ruiling door eene formeele beroeping tot eene vaste overplaatsing te maken.

4e. Bij gevallen, waarin bespreking der zaak in breederen kring, zooals dit uiteraard op eene Synode het geval is, ongewenscht mocht zijn, spreke de Algemeene Vergadering in een gemotiveerd schrijven aan de Generale Deputaten de wenschelijkheid van zulk eene ruiling uit. Deze deputaten handelen daarna naar bevind van zaken b.v. door eene Commissie uit te zenden om in persoonlijke conferentie de zendende Kerken tot zulk eene ruiling te bewegen¹⁾.

Ofschoon het referaat niet aan de deputaten der Generale Synode voor de Zending is toegezonden, is hun wel bij schrijven van 17 April 1910 door de Algemeene Vergadering om hun „gevoelen” over den inhoud gevraagd, en met name om hun oordeel „over de al of niet wenschelijkheid, om de in het referaat gedane voorstellen aan de e. k. Generale Synode aan te bieden”.

Deputaten hebben daarop (in een brief van 17 Sept. 1910) geantwoord, er over gesproken te hebben in hunne vergadering in Sept 1910, doch dat, toen de „dagorde” voor hunne vergadering werd gedrukt, 't referaat nog niet in z'n geheel verschenen was en zij daarom hun advies nog niet geven konden. Het beste kwam hun daarom voor:

- 1°. dat de Algemeene Vergadering zelve het maar indiende bij de Generale Synode; en
- 2°. dat deputaten bereid waren hun advies er over op te stellen en dat ook ter kennis van de Synode te brengen.

De Algemeene Vergadering heeft daarop toen weer teruggeschreven, d.d. 20 Dec. 1910, dat zij het minder wenschelijk achtte, dit referaat zelf bij de Generale Synode in te dienen, doch het zeer zou waardeeren wanneer ons college (d.z. de deputaten der Generale Synode) hun advies over deze gewichtige zaak ter kennis der a.s. Generale Synode willen brengen”.

Deze kunnen U daartoe als hun oordeel 't volgende mededeelen:

- 1°. dat wat op het Zendingsterrein zou *kunnen* voorkomen (en wel eens zal voorkomen) t.w., dat „ruiling” of „verplaatsing” van een missionairen dienaar wel wenschelijk ware, in elk geval wel wenschelijk ware dat een miss. dienaar niet meer was waar hij nog wel is hetzij om ongezondheid hetzij om mindere geschiktheid, zich ook wel bij herhaling heeft voorgedaan in de Gereformeerde Kerken hier te lande; ja dat zoo'n geval misschien thans nog wel zou zijn te noemen;
- 2°. dat Gereformeerde Kerken hier te lande echter in hunne meerdere vergade-

¹⁾ In eene noot voegt dr. ESSER er nog bij: Om de zaak niet ingewikkelder te maken is niet behandeld de kwestie van terugroeping bij gebleken algeheele ongeschiktheid voor het zendingswerk in onze Koloniën. Bij eene eventueele regeling, als boven werd voorgesteld, zou het echter overweging verdienen, ook enkele bepalingen te maken, opdat eventueel men zou weten, hoe te handelen met personen die beter deden per eerste gelegenheid naar Holland weer te keeren.

- ringen geen college's hebben met eene soort hierarchische macht of hogere bestuurs-bevoegdheid, zoodat die over ruiling of verplaatsing van een miss.-dienaar beslissen mogen;
- 3o. dat die meerdere vergaderingen daarom ook geene *bevoegdheid* hebben — ook al mag daaraan de schoone naam van „advies” gegeven worden — om aan zendende kerken ruiling of verplaatsing van hunne miss.-predikanten voor te schrijven. Zoo'n meerdere vergadering moge 't soms *wenschelijk* vinden en dat misschien soms ook uitspreken, *voorschrijven* mag ze het zeker niet;
  - 4o. dat daarom ook van het toekennen van de bevoegdheid aan de „Bijzondere Vergadering” van miss.-predikanten, om een geheel tijdelijke ruiling van dienaarén toe te passen in spoedeisende gevallen (ook al ging dat met bewilliging van de betrokken personen en onder verplichting van onmiddellijke kennisgeving aan de Generale Deputaten voor de zending en met verzoek tot bekrachtiging aan de zendende Kerken, zooals in het referaat wordt gezegd) geen sprake kan zijn, wijl die Bijzondere Vergadering dan eigenlijk zou worden een soort zelfstandig hooger kerkelijk bestuur, dat wel iets mocht doen wat naar de kerkenorde zelfs aan geene meerdere vergadering van *kerken* toekomt;
  - 5o. dat het ook niet noodig is, de wenschelijkheid van het toekennen van dergelijke bevoegdheid aan die Bijzondere Vergadering te bepleiten, aangezien een miss.-dienaar, die om ernstige *ongesteldheid* niet blijven kan op de plaats, waar hij is, toch ook niet dadelijk elders weer zal kunnen arbeiden, maar wel eenigen tijd rust zal behoeven; en omdat een dienaar, die eerst soms *minder geschikt* schijnt te zijn, toch later dikwijls blijkt de rechte man op de rechte plaats te zijn; werd hij toch verplaatst om mindere geschiktheid naar een ander arbeidsveld, dan werd hij misschien juist door die verplaatsing nog meer ongeschikt;
  - 6o. dat wanneer van ruiling of verplaatsing sprake zou kunnen wezen, dit niet anders zou kunnen geschieden dan wanneer een *verzoek* daartoe van een miss. predikant zelf uitging en een ander miss predikant bereid was en zich dus *aanbood*, om tijdelijk met hem te ruilen of van plaats te verwisselen. Hunne zendende Kerken zouden er dan over kunnen denken en het met wederzijdsch goedvinden kunnen toestaan. Wilden die kerken daartoe vooraf advies inwinnen bij de Algemeene of Bijzondere Vergadering of ook bij de deputaten der Generale Synode voor de Kerken, niemand zou dat kunnen beletten. In elk geval zou wel gewenscht zijn, er hunne classes in te kennen; en
  - 7o. dat het zou kunnen voorkomen dat op een tijdelijke ruiling of verplaatsing later eene beroeping volgde, zoodat een miss. dienaar werd uitgenoodigd om *definitief* te blijven, waar hij nu een tijdlang was geweest, en om zich daartoe dan ook te verbinden aan de zendende Kerk, op wier terrein hij nu tijdelijk reeds had vertoefd, doch wat daarbij dan in acht te nemen zou zijn is wel voldoende in onze kerkelijke bepalingen geregeld geworden.
- Uwe deputaten stellen daarom aan de Generale Synode als haar advies het volgende voor:
- a. op ruiling of verplaatsing van miss. dienaren, zooals die in het referaat is bedoeld, mogen de kerken niet ingaan; en
  - b. er kan alleen dan van ruiling of verplaatsing sprake komen, als zij door de miss. predikanten zelf wordt *begeerd* en *verzocht*.

Namens de deputaten der Generale Synode voor de zending :

Ds. H. DIJKSTRA, h. t. Voorz.
Dr. J. HANIA, h. t. Secretaris.

BIJLAGE IV.

(Zie hoofd 15 van het rapport).

De Keuchenius-school.

Toekomstige positie.

De richting, waarin de Keuchenius-School zich de laatste jaren heeft ontwikkeld, werd beheerscht door het reorganisatieplan, zooals dit door de Generale Synode van 1902 is vastgesteld. Dat reorganisatieplan behels de nadere uitwerking van hetgeen is bepaald in Art. 11 der Zendingsorde. In dit Artikel is voorgeschreven dat de gezamenlijke Kerken op het Zendingsterrein van Midden-Java ééne school

zullen onderhouden tot opleiding van helpers voor de drieërlei diensten, terwijl dit Artikel tevens de gelegenheid opent om aan die school eene theologische opleiding voor Inlandsche dienaren des Woords te verbinden.

Dit Artikel gaat dus uit van de gedachte, dat de helpers bij de drieërlei diensten eenzelfde opleiding behoeven, althans wat de algemeene vorming betreft.

En op dit Artikel rust heel het reorganisatieplan, neergelegd in het Reglement voor de Keuchenius-school, zooals dit thans van kracht is.

In 1902 paste dit Artikel en de daarop gebaseerde regeling voor de Keuchenius-school geheel bij de toen bestaande toestanden. Sinds dien tijd zijn echter de toestanden in Indië geheel gewijzigd. Vooreerst door de diep ingrijpende maatregelen die het Gouvernement sinds dien in zake het onderwijs heeft genomen.

In 1906 is voor particuliere scholen, niet alleen voor gewone lagere scholen, maar ook voor kweekscholen, een vaste subsidie-regeling ingevoerd. Dit heeft er van zelf toe geleid, dat de 1e Afd. der Keuchenius-school, om voor rijkssubsidie in aanmerking te komen, de laatste jaren bijna alleen de eischen in 't oog heeft gevat, die de opleiding voor Inl. onderwijzers stelt.

Met de eischen der opleiding van helpers bij den dienst des Woords en den Medische dienst kon uit den aard der zaak in de 1e Afd. bijna geen rekening worden gehouden. De omstandigheden hebben er van zelf toe geleid, dat deze Afd. der Keuchenius-school feitelijk een vakschool is geworden, n.l. eene kweekschool voor Inl. onderwijzers in dienst der Zending; een loop van zaken, die in 1902 niet met zekerheid kon worden voorzien, maar die daarom geenszins te betreuren valt.

Voorts zijn sinds 1902 de Gouvernementskweekscholen geheel gewijzigd. In 1907 is het Hollandsch ingevoerd als leervak en als voertuig van het onderwijs in de hoogste klassen, terwijl tevens het getal leerjaren is vermeerderd. Nu is in 1902 als ideaal voor de Keuchenius-school gesteld, dat zij, voor wat betreft de algemeene ontwikkeling, haar peil niet lager stelle dan de Regeering heeft bepaald voor de onderwijzers aan Gouvernementssscholen. Ofschoon die bepaling toen noodig was, kan deze thans niet meer gehandhaafd, althans niet zoo in 't algemeen, tenzij men de Keuchenius-school op den duur wil laten wedijveren met de Gouvernementskweekschool. De vraag rijst dus wat peil van ontwikkeling thans aan de opleiding 1e Afd. van de Keuchenius-school ten doel moet worden gesteld.

Bovendien is in den toestand van het onderwijs op Java eene diepgaande verandering ingetreden door het instituut der dorpsscholen, dat in 1902 nog niet bestond. De dorpsschool, die bestemd is om de eigenlijke volksschool voor Java te worden, is een uiterst eenvoudige school, die alleen eenig onderwijs geeft in lezen, schrijven en rekenen. Zij wordt bekostigd door de desa terwijl de Regeering alleen bij het begin eene bijdrage verleent en in het vervolg slechts bij gebreken noodzakelijkheid nog eenigen steun biedt. De eischen van de onderwijzers aan deze dorpsscholen zijn zeer gering. Wie met goed gevolg eene school 2e klas (die ongeveer gelijk staat met eene gewone lagere school in Nederland) doorliep, en daarna een jaar nadere vorming ontving, kan het daarvoor noodige examen doen.

Nu heeft de zending natuurlijk met het bestaan dier dorpsschool rekening te houden, en moet de vraag onder de oogen gezien, in hoeverre dit van invloed moet zijn op de richting, die met de Keuchenius-school zal worden ingegaan.

Ten gevolge dus van de maatregelen, door het Gouvernement de laatste jaren genomen, past het tegenwoordig geldende reglement voor de Keuchenius-school niet meer bij de tegenwoordige toestanden.

En dat niet alleen. Ook de zending heeft zich in die jaren sterk ontwikkeld.

De Medische dienst vraagt allengs meer helpers. Hulphospitalen zijn opgericht. Rotterdam is met een hospitaal begonnen. Te Solo zal een hospitaal worden gebouwd. Wellicht begint ook Utrecht weldra. De Medische dienst gaat krachtig vooruit. Naarmate er nu meer helpers voor dezen dienst noodig zijn, wordt de behoefte aan een eigen opleiding voor dit soort helpers des te grooter.

In 1902 kon de 1e Afd. der Keuchenius-school nog zeer geschikt voor de opleiding van helpers voor den Medischen dienst, althans voor wat betreft hun algemeene vorming, worden aangewezen. Hoe meer echter die Afd. vakschool is geworden voor de opleiding van onderwijzers, hoe minder zij geschikt is voor de opleiding van helpers bij den Medischen dienst. Dit ligt geheel voor de hand. Een kweekschool voor onderwijzers is geen vormschool voor Medische helpers. Feitelijk heeft men dan ook de laatste jaren de helpers voor den Medischen dienst niet meer de 1e Afd. der Keuchenius-school tot het einde toe laten doorloopen. Aan het einde van het derde of vierde jaar werden zij van de kweekschool afgenomen en daarna practisch in het hospitaal gevormd. Zal dus de 1e Afd. der Keuchenius-school een kweekschool voor onderwijzers blijven, dan is zij op den duur ongeschikt

om te dienen als vormschool voor Medische helpers. Ook de eerste drie leerjaren kunnen daarvoor dan moeilijk dienst doen, omdat heel het onderwijs der 1e Afd. zich moet richten op de vorming van onderwijzers.

Eveneens wordt het de vraag of de 1e Afd. der Keuchenius-school op den duur juist het meest geschikt is om de vooropleiding te geven voor de helpers bij den dienst des Woords. Maar al kan men vooralsnog de leerlingen voor de 2e Afd. nog wel in hoofdzaak kiezen uit de onderwijzers, die hun opleiding ontvingen aan de 1e Afd., toch zal het wel niet gewenscht zijn om het bezit van het diploma der 1e Afd. als noodzakelijke voorwaarde te stellen voor elk, die tot de 2e Afd. zal worden toegelaten.

Reeds bij de instelling der 2e Afd. is deze vrij zelfstandig naast de 1e Afd. geplaatst. De verdere ontwikkeling van beide Afdelingen doet echter steeds meer in het licht treden, dat zij op den duur niet als twee Afdelingen van ééne school kunnen fungeren.

Voor alle dingen eischt derhalve de tegenwoordige toestand, dat de opleiding der helpers voor de drie diensten worde gesplitst en elke opleiding afzonderlijk worde geregeld.

Daartoe is dan noodig dat Art. 11 der Zendingsorde worde herzien. Uwe deputaten stellen u voor dit Art. te veranderen en aldus te doen luiden:

„De gezamenlijke Kerken onderhouden op het Zendingsterrein van Midden-Java eene kweekschool tot opleiding van Inlandsche onderwijzers, alsmede een opleidingschool tot vorming van helpers bij den dienst des Woords.

Deze scholen staan onder de leiding van de deputaten der Generale Synode voor de Zending, terwijl inrichting en toezicht door de Generale Synode worden geregeld.”

Het komt uwen deputaten voor, dat een dergelijk Artikel in deze Zendingsorde nog niet kan worden gemist.

Wel is het geen rechtstreeksche taak der Zending, scholen te stichten. Evenals het hospitaal biedt ook de school slechts hulpdienst, meer niet.

En 't is niet overbodig dit steeds wel in 't oog te houden. Niet in schooldienst, en niet in Medischen dienst, maar in den dienst des Woords heeft de Zending allereerst en voornamelijk haar doel.

De school biedt echter aan de Zending zeer te waardeeren hulp, een hulp die niet kan worden gemist.

Wel zal op den duur het schoolwezen, ook op Midden-Java, door de Christenen zelf ter hand moeten worden genomen. Maar zoover zijn we nog niet, dat dit kan. En dat zal nog wel jaren duren.

Tot zoolang nu moet de school als hulpdienst van de Zending uitgaan en heeft de Zending ook voor de opleiding te zorgen. Hierover zal onder ons dan ook wel geen verschil bestaan.

In wat richting de kweekschool, d. i. de tegenwoordige 1e Afd. der Keuchenius-school, zich behoort te ontwikkelen, wordt beheerscht door de vraag, wat doel het Zendingsonderwijs zich heeft te stellen.

Nu is het peil, waarop de tegenwoordige Zendingsscholen op ons terrein staan, feitelijk niet veel hooger dan het peil der eenvoudige dorpsschool. Alleen de scholen te Gondo-Koeromon n.l. de vormschool bij de Keuchenius-School, en de school te Kandang-Gampong maken daarop eene uitzondering. Die twee scholen naderen wat meer het peil van eene 2e-klasschool.

Toch worden die zeer eenvoudige Zendingsscholen thans vrij goed gesubsidieerd. Als echter de Zendingsschool een niet wat hooger peil dan de dorpsschool zoekt te bereiken, kan het Gouvernement die subsidie niet handhaven.

Immers, de dorpsschool wordt niet door het Rijk bekostigd. De Regeering geeft slechts eene kleine bijdrage bij 't begin, maar geen voortdurende subsidie. Het spreekt van zelf, dat de Regeering op den duur dan ook geene subsidie kan geven aan particuliere scholen van datzelfde type.

Wil de Zending voor hare scholen de subsidie behouden, dan moet zij met hare scholen boven het peil der dorpsscholen uit. Wellicht is het voor de Zending gewenscht tweërlei scholen te hebben.

Vooreerst op de voornaamste plaatsen scholen, die het „type scholen 2e klas” trachten te naderen. De Zending mag haar onderwijs niet beperken tot het type „dorpsschool”. Deed zij dit, zij zou alleen de laagste klasse der bevolking op hare scholen kunnen ontvangen.

Zal de Zending door haar onderwijs invloed oefenen op het volk, niet alleen op de allerlaagste klasse, maar ook op wie een weinig hooger staan, dan is het noodig, dat zij, althans met een deel harer scholen, een hooger standpunt inneme.

Zulke scholen zullen dan ook op den duur alleen voor subsidie van regeeringswege in aanmerking kunnen komen.

De Zending moet dus èn terwille van het onderwijs zelf, èn met het oog op de subsidie, scholen hebben, die het type 2e-klas-school naderen, en in elk geval hooger staan, dan de openbare dorpsschool.

Misschien is het op den duur noodig, dat naast die betere scholen, ook op tal van plaatsen zeer eenvoudige schooltjes worden gesticht, schooltjes van het soort als de dorpsschool is.

Op wat wijze deze schooltjes misschien geholpen kunnen worden, is door Excellentie COLIJN in zijn bekend referaat aangewezen. Doch hierover behoeft hier niet gehandeld en evenmin over de vraag, hoe de opleiding der onderwijzers voor dit soort schooltjes zou moeten worden geregeld. Deze zaak gaat geheel buiten de kweekschool om. Opleiding aan de Keuchenius-school is voor dit soort onderwijzers geheel overbodig. Indien de Zending alleen scholen wil onderhouden, type „dorpsschool”, dan is het 't beste de 1e Afd. der Keuchenius-school eenvoudig op te heffen. Het zou dan genoeg zijn, de vormschool te Jogja een beetje beter te maken dan zij thans is, en er een cursus van ten hoogste twee jaar aan te verbinden voor een beetje nadere vorming. En men was klaar met de opleiding. Deze Europeesche leerkrachten zijn voor die vorming geheel overbodig. Maar 't zou een ramp zijn voor de Zending, indien het dien weg opging.

Nog eens, de Zending moet met haar onderwijs hooger mikken, dan de dorpsschool, ook al is het, dat zij daarom het belang van die zeer eenvoudige scholen niet uit het oog verliest.

Dit nu vooropstellend, spreekt het vanzelf, dat de Keuchenius-school zich ten doel moet stellen, om onderwijzers te vormen, die wat algemeene ontwikkeling betreft, niet lager staan dan de onderwijzers, die benoembaar zijn, tot hoofd eener school 2e klas. Deze onderwijzers zijn dan tevens bekwaam en bevoegd, om onderwijzers te vormen voor de dorpsschool, wat op den duur van zeer veel belang wezen kan.

Daarmee is echter geenszins gezegd, dat de Keuchenius-school zich ten doel moet stellen eene Christelijke copie van de Gouvernementskweekscholen te worden. Dit is niet noodig, zelfs niet eens gewenscht.

De Gouvernementskweekscholen zijn sinds 1907 zeer gewijzigd. Het worden steeds meer Hollandsche Kweekscholen. En het doel dier scholen is volstrekt niet alleen de onderwijzers te vormen voor de school 2e klas. Zelfs hebben de hoofden der scholen 2e klas slechts voor een deel aan die kweekscholen hunne opleiding ontvangen. De Gouvernementskweekscholen dienen ook, om het personeel te vormen voor de school 1e klas, waar ook het Hollandsch als leervak onderwezen wordt, althans op een deel daarvan.

Nu zal de Zending in den eersten tijd er wel niet aan denken, om scholen 1e klas te stichten.

Wel zijn Hollandsche Christelijke scholen eene dringende behoefte, om daardoor ook de hogere standen te bereiken. Maar het stichten van dit soort scholen ligt toch niet op den weg der Zending. Trouwens op geheel Java is er nog maar één Christelijke School, die eenigszins met een 1e klasschool vergeleken kan worden, n.l. de school van HORSTMAN

Het ligt dan ook voor de hand, dat de Keuchenius-school zich vooralsnog niet ten doel behoeft te stellen, personeel voor Christelijke scholen 1e klas te vormen, althans niet het personeel, boven den rang van hulponderwijzer. En daarom is het ook geenszins noodig, dat de Keuchenius-school haar ideaal stelle in de nabootsing van de Gouvernementskweekschool.

De Keuchenius-school worde niet eene Hollandsche kweekschool, maar blijve eene *Javaansche* kweekschool, wier leerlingen, bij het eindexamen, minstens in algemeene ontwikkeling gelijk staan met hen, die benoembaar zijn tot hulponderwijzer aan een school 1e klas en tot hoofd eener school 2e klas.

Met het oog nu op het gememoreerde, zal het noodig zijn het reglement op de Keuchenius-school te herzien.

Uwe deputaten stellen daarom aan de Synode voor dit Reglement aldus te doen luiden:

Artikel 1.

De gezamenlijke Kerken onderhouden op het Zendingsterrein van Midden-Java eene school, de Keuchenius-School genaamd, ter opleiding van Inlandsche onderwijzers.

Artikel 2.

Aan het hoofd der Keuchenius-school staat een Europeesch onderwijzer met den titel van Directeur.

Artikel 3.

Het bestuur van de huishouding der internen wordt bij afzonderlijke regeling vastgesteld.

Artikel 4.

De benoeming en instrueering, alsmede de bepaling van traktementen en pensioenen van allen, die aan de Keuchenius-school zijn verbonden, geschiedt door de Generale Synode, of, zoo deze niet is vergaderd, door de deputaten der Generale Synode voor de Zending, volgens door de Synode gegeven instructie.

Artikel 5

De school staat onder leiding van de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Artikel 6.

De regeling der inrichting van het onderwijs, met name de vaststelling van het leerplan, de bepaling der vereischten bij alle examina, de duur en de omvang van het onderwijs, geschiedt door de Algemeene Vergadering, met dien verstande, dat elk besluit de goedkeuring van de deputaten der Generale Synode voor de Zending behoeft. — De eischen bij het eindexamen mogen, voor wat de algemeene ontwikkeling betreft, niet lager gesteld, dan die de Regeering bepaalt voor hen, die benoembaar zijn tot hulponderwijzer aan eene school 1e klas en hoofd eener school 2e klas.

(Herbij zij opgemerkt, dat de Algemeene Vergadering eenparig van oordeel is, dat dit het peil der Keuchenius-school behoort te zijn. Over de vraag of ook het Hollandsch als leervak zal blijven gehandhaafd, behoeft hierbij nog niet worden beslist.)

Artikel 7.

Het toezicht op de school wordt uitgeoefend door een Raad van toezicht. Leden van den Raad van toezicht zijn de leden der Algemeene Vergadering, uitgezonderd de leden die zelf aan de school zijn verbonden.

De Raad heeft niet alleen in zijn geheel, maar ook voor elk van zijn leden het recht ten allen tijde de school te bezoeken en de lessen bij te wonen. Hij oefent dit toezicht volgens een door hem zelf ontworpen en door de deputaten der Generale Synode goedgekeurd reglement.

Artikel 8.

Bij verschil tusschen de leeraren onderling beslist de Raad van toezicht, behoudens beroep op de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

De beslissing in alle verschillen tusschen de leeraren eenerzijds en de Algemeene Vergadering of den Raad van toezicht anderzijds, staat bij deze deputaten.

Artikel 9.

Als leerling worden toegelaten

- a. allen, die ter opleiding voor den dienst der Zending vanwege de Kerken worden aangeboden, mits zij voldoen aan de vereischten voor de toelating gesteld;
- b. voorts, zoover de gelegenheid dit toelaat, allen die zich aanbieden, wanneer zij aan de gestelde eischen voldoen en bereid zijn zich aan alle regelen der school te onderwerpen.

(Vooreerst is het gewenscht, dat de school de toelating van leerlingen, die niet door een der Kerken worden gezonden, wat gemakkelijk make. Het staat te vreezen, dat de zendende Kerken op den duur geen leerlingen genoeg zullen zenden om de school flink te bevolken. Toch is dit zeer gewenscht. Niet alleen met het oog op de subsidie, maar ook om den gunstigen invloed, die van goed gevormde onderwijzers kon uitgaan, ook al werken zij later niet in onze eigen scholen. — Te meer is dit het geval, omdat er onderscheiden leerlingen zijn, die op de Gouvernementskweekscholen geen plaats kunnen krijgen. Als dan het aanbod grooter is dan het getal, dat kan geplaatst, is het examen vergelijkend, zoodat vaak jongens afgewezen worden, die wel geschikt zijn. Misschien zouden sommigen hunner gaarne de opleiding aan de Keuchenius-school begeeren. En wat zou er tegen zijn, hen toe te laten, als dit zonder schade kan geschieden. Natuurlijk, eerst zorgen voor de leerlingen, die van wege de Kerken voor den dienst der Zending moeten worden opgeleid. Maar dan verder de gelegenheid geven, om ook

anderen toe te laten, zoover dit zonder schade voor de eigen leerlingen en zonder finantieel nadeel geschieden kan.

Bovendien kan in dit artikel de bepaling ten opzichte van de vergoeding van kost, inwoning, kleeding en leermiddelen, zooals die weleer bestond, niet worden gehandhaafd. De Regeering geeft subsidie voor elken leerling, die kost en inwoning geniet. Alleen als schoolgeld zou dus nog een bedrag worden geheven. Maar om het zenden van leerlingen aan te moedigen, schijnt het aanbeveling te verdienen, dat althans van de leerlingen door de kerken gezonden, geen vergoeding worde gevraagd.)

Artikel 10.

Het onderzoek en de beslissing bij alle examina staat bij den Directeur, gehoord den Raad van toezicht of zijn gecommiteerden.

Artikel 11.

Leerlingen, die vanwege een der Kerken, of vanwege de gezamenlijke Kerken worden opgeleid, kunnen alleen na voorafgaand overleg met den dienaar der betrokken Kerk of met den Raad van toezicht door den Directeur worden verwijderd. Andere leerlingen kunnen onverwijld door den Directeur worden weggezonden, indien daarvoor gewichtige redenen bestaan.

Artikel 12.

Van hen, voor wie geen subsidie door het Gouvernement wordt verstrekt, kan vergoeding van kosten voor voeding, huisvesting, kleeding en leermiddelen worden gevorderd. Eveneens kan van alle leerlingen, als dit noodig blijkt, schoolgeld worden geheven. De bepaling van een en ander staat bij de deputaten der Generale Synode voor de Zending, gehoord de Algemeene Vergadering.

Artikel 13.

Indien eene andere Zending zich voor de opleiding harer helpers van de Keuchenius-school wil bedienen, kunnen hare leerlingen slechts worden opgenomen, voorzover dit zonder schade voor eigen leerlingen kan geschieden. Alle onderhandeling hierover staat bij de deputaten der Generale Synode voor de Zending, die vooraf advies inwinnen bij de Algemeene Vergadering.

Artikel 14.

Het toezicht op de belijdenis en den wandel van allen, die aan de school zijn verbonden, berust bij de Kerk, op wier terrein de school gevestigd is.

Artikel 15.

De Directeur is gehouden op elke samenkomst van de Algemeene Vergadering te rapporteeren in zake de school, en aan den Raad van toezicht steeds alle gevraagde inlichtingen betreffende de school te verstrekken. Hij zal tevens ten minste elke zes maanden en voorts zoo vaak dit gevraagd wordt, rapport doen toekomen aan de Deputaten der Generale Synode voor de Zending. Ook de Algemeene Vergadering en de Raad van toezicht doen minstens éénmaal per jaar en voorts zoo vaak zij dit noodig achten of daartoe worden uitgenoodigd, aan deze deputaten mededeeling van de zaken de Keuchenius-school betreffende.

Als in dezer voege het reglement wordt herzien, is daarmee aan de Keuchenius-School voor de naaste toekomst de weg gewezen.

Nog 3 dingen komen hierbij echter zijdelings ter sprake en wel de vraag of het Hollandsch als leervak bij het onderwijs zal gehandhaafd blijven; of op versterking van Europeesche leerkracht moet aangestuurd, en of er een tweede woning voor een Europeeschen onderwijzer moet gebouwd. Wat het eerste punt betreft, zijn uwe deputaten van oordeel, dat het Hollandsch als leervak moet worden gehandhaafd. En zulks om de volgende redenen:

1. Eenige kennis van de Hollandsche taal is thans meer dan voorheen het kenmerk van eenige ontwikkeling, en mag dus aan de aanstaande onderwijzers niet worden onthouden.

2. Zooveel kennis van het Hollandsch, dat de Hollandsche litteratuur voor de onderwijzers toegankelijk wordt, is voor hunne verdere ontwikkeling van zeer groot belang. Dit zal op den duur hun geest verrijken.

3. Ook de Regeering stelt ten zeerste prijs op het onderwijs in de Hollandsche taal. Reeds is subsidieregeling in bewerking, die voor de particuliere kweek-scholen, waar de Nederlandsche taal onderwezen wordt, veel gunstiger bepalingen zal behelzen, dan die thans gelden.

Het spreekt echter van zelf, dat het Hollandsch dan ook onder de examenvakken moet worden opgenomen. Daarmee is evenwel niet gezegd dat de Keuchenius-school een Hollandsche Kweekschool moet worden. Zij blijve een Javaansche Kweekschool, maar behoude het Hollandsch als leervak. De B.B. in Indië zijn hierover thans eenstemmig.

In verband met de handhaving van het Hollandsch als leervak, zal het, wat de tweede vraag betreft, op den duur wel noodig zijn, dat er een derde Europeesche leerkracht aan de school worde verbonden.

Br. KOELEWIJN dringt daarop ten zeerste aan.

Daartoe nu reeds een definitief besluit te nemen, is misschien echter niet 't beste.

Blijkt het, dat de a.s. subsidieregeling zeer gunstig is, dan is er alles voor, om een derden Europeeschen onderwijzer te benoemen.

Het werk is voor den Directeur te veel. Br. ZUIDEMA is niet in staat, voldoende hulp te bieden. Maar de subsidieregeling van 1906 is niet gunstig genoeg, om bij het tegenwoordig getal leerlingen een derden onderwijzer te benoemen. De kosten daarvan zouden dan nog geheel komen voor de Generale Kas.

Het schijnt dus het meest wenschelijk, dat de Generale Synode aan hare deputaten vrijheid geve, een derde leerkracht te benoemen, indien dit noodig en uitvoerbaar zal blijken.

Wat eindelijk aangaat het bouwen van eene nieuwe woning, dit is alleszins aanbevelenswaard. Als de Keuchenius-school eene heusche Kweekschool blijft, zullen er toch steeds 2 Europeesche onderwijzers aan verbonden moeten wezen. En dan is het hebben van eene eigene woning voor den 2en leeraar, goedkooper dan huren. Voor 700 gld. kan thans niet eens een huis verkregen worden, terwijl voor ruim 5000 gld. een goede woning kan gebouwd, waarvoor dan ook wellicht nog eenige subsidie kan worden verkregen. —

Omtrent de 2e Afdeeling.

Wanneer nu de 1e Afdeeling der Keuchenius-school ook formeel een kweek-school voor onderwijzers wordt, gelijk zij dit feitelijk reeds is, dan zal ook de 2e Afdeeling eene zelfstandige school voor theologische opleiding moeten worden, terwijl dan bovendien nog maatregelen moeten worden getroffen om te voorzien in de opleiding van helpers bij den Medischen dienst.

Voor de tegenwoordige 2e Afdeeling kan wellicht de volgende regeling dienen :

Artikel 1.

De gezamenlijke Kerken onderhouden op het Zendingsterrein voor Midden-Java eene school ter opleiding van Inlandsche helpers bij den dienst des Woords.

Artikel 2.

Aan het hoofd der school staat een dienaar des Woords met den titel van Docent. De Docent is belast met het toezicht op de vorming van de leerlingen.

Artikel 3.

De benoeming en instrueering alsmede de bepaling van traktementen en pensioenen van allen, die aan deze school zijn verbonden, geschiedt door de Generale Synode, of, zoo deze niet is vergaderd, door de deputaten der Generale Synode voor de Zending, volgens de door de Synode gegeven instructie.

Artikel 4.

De school staat onder de leiding van de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Artikel 5.

De regeling der inrichting van het onderwijs, met name de vaststelling van het leerplan, de duur van den studietijd, de bepaling der vereischte ontwikkeling bij de examina, geschiedt door de Bijzondere Vergadering van de dienaren des Woords, met dien verstande evenwel, dat elk besluit de goedkeuring van de deputaten behoeft.

Artikel 6.

Het toezicht op de school wordt uitgeoefend door een Raad van toezicht. Leden van den Raad van toezicht zijn de leden der Bijzondere Vergadering, uitgezonderd de leden die zelf aan de school zijn verbonden.

Artikel 7.

Als leerling worden alleen zij toegelaten, die door ééne der Kerken ter opleiding worden gezonden, en voldoen aan de vereischten voor de toelating gesteld. Hun onderhoud en verzorging komt ten laste van de Kerk, voor wier rekening zij worden opgeleid. Zij kunnen alleen na voorafgaand overleg met den dienaar der betrokken Kerk door den Docent worden verwijderd.

Slechts bij uitzondering kunnen in deze afdeeling, na voorafgaande toestemming der Bijzondere Vergadering en verlof van de deputaten der Generale Synode voor de Zending leerlingen worden aangenomen voor rekening van de Generale Kas.

Artikel 8.

De examina worden afgenomen door den Docent, in tegenwoordigheid van de Bijzondere Vergadering of de door hen voor dat doel gecommiteerden.

Artikel 9.

De bepaling der kosten voor voeding, huisvesting enz., voor zoover die door de school worden verstrekt, geschiedt door de deputaten der Generale Synode voor de Zending, de Bijzondere Vergadering gehoord.

Artikel 10.

Het toezicht op de belijdenis en den wandel van allen die aan de school zijn verbonden, berust bij de Kerk, op wier terrein de school is gevestigd.

Artikel 11.

De Docent is gehouden op elke samenkomst der Bijzondere Vergadering te rapporteeren in zake de school. Hij zal tevens, ten minste elke zes maanden, rapport doen toekomen aan de deputaten der Generale Synode voor de Zending. Ook de Bijzondere Vergadering en de Raad van toezicht doen minstens éénmaal per jaar en voorts zoo vaak zij dit noodig achten of daartoe worden uitgenoodigd, aan deze deputaten mededeeling van de zaken, de school betreffende.

Deze regeling brengt de volgende veranderingen :

1. de 2e Afdeeling wordt zelfstandig;
2. het bezit van het diploma der Keuchenius-school (1e Afdeeling) wordt voor de toelating tot de 2e Afdeeling niet verplichtend gesteld;
3. een toelatingsexamen wordt ingevoerd;
4. voor de Algemeene Vergadering treedt de Bijzondere Vergadering van dienaren des Woords in de plaats.

Wat ten slotte de opleiding van helpers voor den Medischen dienst aangaat, komt het uwen deputaten voor, dat het gewenscht is, de volgende regeling voor te stellen aan de Generale Synode:

Artikel 1.

De gezamenlijke Kerken onderhouden op het Zendingsterrein van Midden-Java eene school voor voortgezet onderwijs om aan hen, die worden opgeleid tot helpers voor den Medischen dienst, de algemeene vorming te geven, die zij noodig hebben.

Artikel 2.

De school is verbonden aan de lagere school te Jogja, die als vormschool dienst doet voor de kweekelingen der Keuchenius-school.

Artikel 3.

Een der Europeesche leeraren van de Keuchenius-school wordt aangewezen als Directeur van deze school.

Artikel 4.

De regeling der inrichting van het onderwijs, met name de duur en de omvang van het onderwijs, de vaststelling van het leerplan en de vereischten bij de examina, geschiedt door de Algemeene Vergadering, met dien verstande, dat elk besluit de goedkeuring van de deputaten der Generale Synode voor de Zending behoeft.

Artikel 5

De Algemeene Vergadering benoemt en ontslaat de Inlandsche onderwijzers, aan de school verbonden, op voordracht van den Directeur.

Artikel 6.

De deputaten der Generale Synode stellen op advies der Algemeene Vergadering het salaris der onderwijzers vast.

Artikel 7.

Het toezicht op de school wordt geoefend door de Algemeene Vergadering.

Artikel 8.

Als leerlingen worden toegelaten

- a. allen die door een der Kerken ter opleiding worden gezonden en voldoen aan de eischen, voor de toelating gesteld;
- b. allen, die voor particuliere rekening het onderwijs wenschen te volgen, mits dit zonder schade voor de leerlingen, sub a genoemd kan geschieden, en zij aan de voor de toelating gestelde eischen voldoen en bereid zijn zich te onderwerpen aan alle regelen der school.

Artikel 9.

Alle examina worden afgenomen door den Directeur in tegenwoordigheid van de Algemeene Vergadering of de door hen daarvoor aangewezen gecommitteerden.

Artikel 10.

Voorzoover dit zonder schade voor de Keuchenius-school kan geschieden, kan ten behoeve van deze school, van de gebouwen der Keuchenius-school gebruik worden gemaakt, ook voor de huisvesting van leerlingen.

Artikel 11.

De vergoeding van kosten komt voor rekening van wie de leerlingen zenden. De bepaling der vergoeding staat bij deputaten der Generale Synode voor de Zending, de Algemeene Vergadering gehoord.

Artikel 12.

De Directeur rapporteert, zoo vaak dit gevraagd wordt, en ten minste éénmaal per jaar van alle zaken betreffende de school aan de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Op deze wijze kan goed en goedkoop in de opleiding van helpers voor den Medischen dienst worden voorzien. Een leertijd van 3 jaar is voldoende. Het onderwijs kan in hoofdzaak door Inlandsche onderwijzers worden gegeven. Misschien kon hierbij ook Br. ZUIDEMA uitnemende diensten bewijzen.

Bovendien kunnen onderscheidene Christen-Jongens, die willen staan naar eene betrekking, waarvoor wat meer ontwikkeling noodig is, dan de lagere school biedt, van die school gebruik maken, waardoor meteen in een bestaande behoefte zou worden voorzien.

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending,

Ds. H. DIJKSTRA, *h. t. Voorzitter.*

Dr. J. HANIA, *h. t. Secretaris.*

BIJLAGE XXVIII.
(Art. 43.)

Advies in zake de uitgave van het Zendingsblad over
1911 tot 1914. (Zie het rapport van de generale
deputaten, § 16.)

De generale deputaten, die naar art. 21 der Zendingsorde in de laatste drie jaren de uitgave van het Zendingsblad hebben bezorgd, deelen in hun rapport hierover o. a. mede:

- a. dat nu elke maand 40.000 exx. worden gedrukt en verspreid, d. i. 10.000 exx. meer dan vóór drie jaar; en
- b. dat het batig saldo over 1910 bijna f 6200.— bedroeg, uitkomsten, die voor de bezorgers van de uitgave zeker zeer bemoedigend en aanmoedigend en voor allen die de zending liefhebben, verblijdend zijn. Omtrent de verdere uitgave namen de genoemde deputaten reeds weer de noodige voorloopige maatregelen.

De Synode moet echter voor de e.k. drie jaren eene nieuwe opdracht omtrent die uitgave geven.

Zij zal zich wel, naar uwe commissie, die haar over dit punt te adviseeren heeft, hoopt, met deze conclusie kunnen vereenigen:

Aan de nieuw te benoemen deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohamedanen worde opgedragen, voor de verdere uitgave van het Zendingsblad te zorgen.

J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXIX.
(Art. 43.)

Advies in zake „eenige plaatsen” naar art. 2 der
Zendingsorde. (Zie het door de generale deputaten
ingediende rapport, § 26, sub 3.)

Volgens art. 2 der Zendingsorde wijst elke Generale Synode op het Zendingsterrein eenige plaatsen aan, met nauwkeurige bepaling van grenzen, welke aan Kerken, die willen uitzenden, allereerst worden aanbevolen. De vorige Synode heeft daartoe de aandacht gevestigd op Solo, Bandjar-Negara en Temangoeng (Acta Amst. Synode art. 59). Van deze drie terreinen is Solo door de Kerk van Amsterdam begeerd en verkregen; en Bandjar-Negara aan de Zeeuwsche Kerken toegekend (zie 't rapport der Generale Deputaten, §§ 4 en 6). Alleen Temangoeng is nu nog over.

Deze Synode, die ook weer „eenige plaatsen” moet aanwijzen, kan dus niet volstaan met dezelfde terreinen daarvoor te bestemmen, die vóór drie jaar zijn genoemd.

Om nu de keuze van eenige plaatsen gemakkelijker te maken, hebben de generale deputaten omtrent „eenige plaatsen” het advies ingewonnen van de „Algemeene Vergadering van missionaire-arbeiders” op Java. Die vergadering heeft toen geantwoord:

- a. de Synode bepale de grenzen van die „eenige plaatsen” niet te zeer en make geene „dwingende voorwaarden”;
- b. geheel onbezet zijn thans Tjilatjap en de oude Kedoe, zoodat de aandacht kan worden gevestigd op één der plaatsen in Tjilatjap als Tjilatjap, Maos, Soempioeh, of op Magalang, Temangoeng, Parakan, Salaman, Sefjang in de oude Kedoe. (Bij Temangoeng werd voorzichtigheid aangeraden.)
- c. Ook kan men — schreef de „Algem. Vergadering” — een gedeelte nemen van een terrein dat reeds bezet is, „omdat zoo'n bezet terrein zoo uitgestrekt is en om meer arbeiders vraagt”, en
- d. de „Algemeene Vergadering” stelt er prijs op, als er een bepaald terrein moet worden gekozen, vooraf nog nader in de gelegenheid te worden gesteld om uit te spreken, welk terrein haar na plaatselijk onderzoek toeschijnt het eerst voor bezetting in aanmerking te moeten komen. Met dat antwoord stemmen, blijkens het rapport, de Generale Deputaten in.

Ook uwe commissie, die de Synode over dit punt heeft te dienen van advies, kan zich hiermede wel vereenigen. Zij is eenerzijds van oordeel dat uwe vergadering in 't algemeen wel „eenige plaatsen” noemen kan, gelijk naar art. 2 der Zendingsorde behoort; doch oordeelt anderzijds ook, dat wel gewenscht is, opdat de keuze zoo uitnemend mogelijk zij, voordat het tot een definitief toekennen van eenig terrein komt, daarover eerst nog eens het oordeel van de „Algemeene Vergadering” op Java in te winnen door middel van de generale deputaten der Synode. Aan die deputaten zou dan ook kunnen worden opgedragen, dit of dat bepaald terrein aan eenige zendende Kerk, die het vroeg, toe te kennen, als de Synode niet bijeen was.

Uwe commissie heeft dies de eer de Synode voor te stellen om te besluiten: (volgt in art. 43.)

J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXX. Advies in zake wijziging in de regeling van „visitatie der Zendingen op Midden-Java en Soemba. (Zie het rapport der generale deputaten onder § 19 en § 26, sub 8.)

Blijkens het rapport der generale deputaten is de Algemeene Vergadering van missionaire-arbeiders op Java van oordeel, dat de „visitatie van de Zendingen op Midden-Java en Soemba” ’t beste geschieden kan door de dienaren des Woords van dit of dat terrein, m.a.w. dat de predikanten op Java wel het beste op Java en de dienaren op Soemba op Soemba de visitatie kunnen verrichten; alleen zou noodig zijn, dat de broeders op Soemba nog door een paar broeders van Java werden bijgestaan, omdat op Soemba nog maar weinig dienaren zijn.

De generale deputaten zelf zijn van oordeel, zooals zij ook in hun rapport melden, dat ook h.i. wel als algemeene regel mag worden vastgesteld:

op Java verrichten de dienaren op Java de visitatie; op Soemba doen dit de dienaren op Soemba.

Voorts oordeelen zij:

- a. dat de dienaren op Soemba niet meer behoeven te worden bijgestaan door de broeders op Java, omdat eerlang reeds vier dienaren op Soemba zullen zijn;
- b. dat visitatie op Soemba „om de zes jaar” zooals in 1908 is bepaald, wel wat weinig is, en daarentegen beter, dat daar ook evenals op Java „om de drie jaar” visitatie worde gehouden.

Daarvoor zal dan echter noodig zijn, dat in de vóór drie jaar door de Amsterdamsche Synode vastgestelde visitatie-regeling voor de Zendingen eenige wijziging worde gebracht.

Bij uwe commissie, die u over dit punt een advies heeft uit te brengen, zijn geen bezwaren opgekomen tegen het meegedeelde oordeel van de Algemeene Vergadering, gesteund door het gevoelen der generale deputaten.

Ook kwam het haar voor overbodig te zijn, dat de broeders op Soemba, die eerlang vier in aantal zullen wezen, in den visitatie-arbeid worden geholpen door de dienaren van Java. Meteen worden dan onkosten, die anders voor reizen van Java naar Soemba en vice versa zouden moeten worden uitgegeven, gespaard.

Mocht men echter over en weer hulp in zake de visitatie noodig achten, dan zou men die toch altijd, na overleg met de zending Kerken, van elkaar kunnen vragen en dan zeker ook verkrijgen.

Eindelijk was uwe commissie van gevoelen, dat op Soemba de visitatie ook wel minstens eenmaal in de drie jaar mocht worden gehouden: acht nemen op elkander, gedurig weer, ook door visitatie, kan der zending ook daar, onder ’s Heeren zegen, ten rijken zegen zijn.

En alle deze dingen kunnen worden bereikt door in de vastgestelde visitatie een paar kleine veranderingen aan te brengen, n.l.:

- a. door in den titel en in art. I „op Midden-Java” te veranderen in „Oost-Indië”. Wat tot nu toe voor *Java* alleen gold, gelde voortaan voor *Java* en *Soemba* beide; en
- b. door het naschrift in de regeling van 1908, dat handelt over de visitatie op Soemba om de zes jaar, te laten vervallen. Heel de regeling voor visitatie op *Java* geldt dan voortaan ook voor *Soemba*.

Uwe commissie stelt u dus voor te besluiten: (volgt in art. 43.)

J. HANIA, *Rapporteur*.

BIJLAGE XXXI. Nota van Prof. L. Lindeboom in zake de eenheid van opleiding. (Art. 47.)

Eerwaarde Vergadering, hooggeachte Voorzitter,

Uit het rapport der commissie van advies in zake de eenheid van opleiding is u reeds bekend, dat ik mij daarmee niet kan vereenigen. Als adviseur van deze Vergadering der Kerken acht ik mij verplicht, de aanneming van de conclusies in verband met de considerans ten ernstigste te ontraden. Omdat het onnoodig en bedenkelijk moet geacht worden, dat een Synode beschouwingen over de historie der Kerken in de laatste jaren zou vaststellen en een verklaring geven van een beding of overeenkomst, dat in nauw verband staat met de vereeniging van de Kerken, die zij vertegenwoordigt. Zulk een historiebeschouwing en ver-

klaring heeft geen bindende kracht, en wordt allicht oorzaak van een tegenbetoog, en alzoo van ongewenschte oprakeling in den boezem der Kerken van historien, die liever vergeven en vergeten moeten worden.

Is het voorgaande reeds in het afgetrokkene waar, des te meer klemt dit in het onderhavig geval. Omdat de voorstelling van de geschiedenis en van het beding in het rapport niet juist is.

I. *De voorstelling van de geschiedenis is niet juist.*

De oorzaak van de beroering, die nu bijna 20 jaren lang de Kerken in beweging houdt en telkens opnieuw in spanning zet, is *niet* de zoogenaamde „opleidings-quaestie”, maar de *afwijking* van *het beding* of de overeenkomst i.z. de opleiding, van 1891/92. Van de Concept-regeling van 1893 af is de eigen inrichting en opleiding der Kerken bedreigd en in gevaar gebracht. De Synode van 1893 sprak zelve wel niet rechtstreeks een oordeel uit over die Concept-regeling, maar uitdrukkelijk heeft zij verklaard, haar ter zijde te leggen, „met het oog op de in een breeden kring van Kerken heerschende opvatting, dat dit advies in strijd is met den inhoud van een der bedingen, die ten vorigen jare door beide Kerkengroepen zijn aanvaard. en met het oog op de spanning en onrust, die in veler gemoed heerscht”. De Curatoren der Theologische School hadden een Advies aan de Synode gezonden, waarin zij o.a. verklaarden: „De Leeuwarder bedingen eischen, dat de Kerken hare eigene inrichting zullen hebben ter opleiding tot het Leeraarsambt, ten minste wat de Godgeleerde vorming betreft. Wel belet dit beding niet de „vrije studie”, en neemt het niet weg het contractueel verband, dat er bestaat tusschen de Gereformeerde Kerken en de Theologische Faculteit der Vrije Universiteit; doch het eischt voor de Kerken *eene eigene inrichting*, dat is zulk eene, die uitsluitend van de Kerken uitgaat en waarover zij alleen alle zeggenschap hebben; reden, waarom tot geene regeling kan en mag worden verplicht, die haar zelfstandig bestaan zou opheffen of bedreigen, zooals — naar zijn bescheiden meening — het Curatorium oordeelt dat in de Concept-Regeling geschiedt.” Dit besluit was genomen met 9 stemmen tegen 1. De jaren 1893, 1896, inzonderheid 1901 en 1902, en ook wat nu weder, in de eerste maanden van dit jaar, is gezegd en gedaan, spreken duidelijk en krachtig van miskenning en krenking der meergenoemde overeenkomst, van bedreiging van een der grondslagen van de vereniging der Kerken.

Over bedoelingen spreek ik niet. Ook raad ik de Synode, niet de bedoelingen te gaan beoordeelen; temeer, omdat in het rapport wel worden gewaardeerd de bedoelingen ter eenre zijde, maar niet de bedoelingen van hen die in de pers en in de Kerkelijke Vergaderingen zich hebben gesteld tegen de voorstellen, waardoor de Kerken opnieuw zijn beroerd. Over feiten alleen spreek ik, over wat ieder kan lezen en beoordeelen, gansch objectief. En dan kan ik, met het oog op wat herhaaldelijk gezegd en gedaan is tegen het belang van de Theologische School, in strijd met het beding van eigen opleiding, niet anders oordeelen, of hier ligt een *schuld*, die *beleden* moet worden, en die allerminst is te bedekken door een beklag over de, ongetwijfeld ook met veel verkeers en zondigs gemengde, bestrijding van die woorden en daden, die rechtmatig en plichtmatig was en is, tot verdediging van het recht en de vrijheid van de Kerken en van hare Theologische School.

II. *De voorstelling van het beding zelve is ook niet juist.*

A. Het Rapport stelt het voor, alsof de Nederduitsche Gereformeerde Synode zich bepaald heeft tot de tamelijk onbeduidende concessie: dat de Christelijke Gereformeerde Synode van oordeel is, het beginsel te moeten handhaven dat de Kerk geroepen is een eigene inrichting te hebben, vinden wij wel goed, maar zonder dat het ons bindt. 't Rapport cursiveert zelfs: „*deze Synode...*” en „*Uwe Synode...*”, niet zonder duidelijke tendenz. Evenzoo wordt de term: „geen bezwaar hebben tegen”, of „genoegen nemen met”, verzwakt. Volgens de Acta beteekent die uitdrukking niets minder, dan dat de Nederduitsche Gereformeerde Synode van 's Hage, 1891, liet varen de bezwaren tegen het beginsel eener eigene inrichting, die in 1889 de Synode van Utrecht meende te moeten handhaven. Die verklaring van de Nederduitsche Gereformeerde Deputaten was voor de Christelijke Gereformeerde Deputaten een aangename verrassing. „Tot hun blijdschap hebben de Deputaten opgemerkt, dat het besluit der Synode in zake de Theologische School bij U geen bezwaar ontmoet.”

Ook wordt nadruk gelegd hierop, dat die verklaring der Leeuwarder Synode niet staat onder de bedingen. Zulk een argumentatie getuigt m.i. niet van gezonde uitlegkunde en historischen zin. Immers: a. de inhoud van die ver-

klaring was oorzaak, dat in 1889 de vereeniging *niet* tot stand kwam, en de aanvaarding in 1891 heeft den weg geëffend; b. de Synode van 1893 zelve duidt die overeenkomst aan als „een der bedingen”; c. wat meer zegt, wat alle onzekerheid wegneemt, zijn deze zaken en feiten:

1. De officieele verklaring, dat *beide Synoden* het beginsel der eigen inrichting *hebben aanvaard*. In het „Rapport van de Deputaten der Nederduitsche Gereformeerde Kerken in zake de vereeniging met de Christelijke Gereformeerde Kerk” — zie de „Resumtie van hetgeen door beide Synoden te Leeuwarden en te 's Gravenhage reeds overeengekomen is”; punt 8: „Opleiding van predikanten” — blz. 103 van „Acta der tiende voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, gehouden te Amsterdam in 1892”, staat te lezen ¹⁾: „De Synoden te Leeuwarden en te 's Gravenhage hebben beide het beginsel gehuldigd, dat de Kerken zelve eene inrichting moeten hebben voor de opleiding haver dienaren, althans wat de Godgeleerde vorming betreft; maar beide tevens ook het beginsel van vrije studie erkend en gehandhaafd.”

2. Die overeenkomst of beding is erkend te behooren tot den grondslag der vereeniging:

„De Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerken ..., der Christelijke Gereformeerde Kerk ... verklaart: ten eerste, deze vereeniging tot stand te brengen op den grondslag van de gemeenschappelijke belijdenis der Drie Formulieren van Eenigheid, van de Gereformeerde Kerkenordering (laatstelijk in 1619 bevestigd), en van hetgeen tusschen de Synoden van 's Gravenhage en van Leeuwarden is overeengekomen”. Zie de besluiten tot vereeniging, vastgesteld in de vereenigde zitting der Synoden. „n.l. de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, in den naam onzes Heeren Jezu Christi gehouden te Amsterdam, in 1892”. Acta, bl. 195.

3. De nadere verklaring van dit beding of overeenkomst door de Synode van 1893, met alle stemmen van de leden en de adviseerende leden, waarin met name de Theologische School erkend is als de, in de meergenoemde overeenkomst bedoelde, eigene inrichting tot opleiding voor den Dienst des Woords.

4. Waarbij nog, als illustratie, kan worden gevoegd deze verklaring van Dr. A. KUYPER, tot wegneming van misbegrip aangaande hetgeen hij over een „beding” had gezegd: „Vloeien toch twee groepen van Kerken ineen, beide met de overtuiging, dat de Kerken eene eigen inrichting voor de opleiding van Dienaren des Woords moeten hebben, dan zou het alleen bij stuitend bedrog of opzettelijk oneerlijke onderhandeling denkbaar zijn, dat men hetgeen het beding inhield, alsdan niet terug vond als wel gefundeerde overtuiging van alle Kerken saam”. (*Historisch Overzicht van de Opleidingskweste in de Gereformeerde Kerken*, door J. WESTERHUIS, V.D.M. te Groningen; bij J. H. KOK, Kampen 1908 blz. 11—14.

B. Wat aangaat de opmerking, dat dit „beding” niet onveranderlijk is — niemand kan of zal dit tegenspreken. Men vergete daarbij echter niet, dat de vereeniging is getroffen in het vertrouwen, dat „genoegen nemen met” voldoende waarborg was tegen pogingen tot terzijetting of ondermijning van dit beding, althans van de zijde en tijdens het leven dergenen die, na rijp beraad, dit hun woord gaven voor het aangezicht Gods. Nochtans is, ai mij, van stonde aan daartegen gereageerd, is telkens opnieuw de Theologische School in gevaar gebracht, en zijn in en om haar de Kerken ontrust en beroerd.

Voorts geldt ook van dit besluit der Generale Synode van 1892 en 1893, dat alleen op een desbetreffend gemotiveerd gravamen van de mindere Vergaderingen terugkomen op wettige besluiten door een Generale Synode in overweging genomen mag worden, en dat niets in strijd met die besluiten mag worden gedaan of beproefd zoolang zij niet „bewezen worden te strijden tegen het Woord Gods”. Art. XXXI onzer Kerkenordering. Van de Particuliere Synode van Friesland (N. Ged.) is *niet* een zoodanig voorstel ingekomen; alleen een *verzoek*: dat de Synode zich uitspreke over de beteekenis van het zoogenaamde „beding van 1892”, „opdat dit in onze Kerken niet tot een dogma worde”.

C. Met betrekking tot den inhoud van dat verzoek en wat het Rapport naar aanleiding daarvan beweert, acht ik het noodig, het volgende onder de aandacht der Synode te brengen.

1. Dat „de bewoordingen zelf” van „het beding” *niet* spreken van een „dogma”, maar *wel* van een „beginsel”; zoodat de Synode kan volstaan met Friesland daarnaar te verwijzen.

2. Dat dit „beginsel”, aanvaard door de vereenigde Kerken, niet zien kan op

¹⁾ Ik cursiveer.

een praktische regeling, die immers niet „een beginsel” kan genoemd worden, maar tot inhoud heeft een „roeping” der Kerken: „dat de Kerk geroepen is eene eigen inrichting te hebben tot opleiding harer Leeraars...” *Acta Synode te Leeuwarden*, Artt. 132 en 133; „dat de Kerken zelve een inrichting moeten hebben voor de opleiding harer Dienaren...” *Acta Synode te Amsterdam*, Art. 52. Resumtie 8.

3. Dat dit beginsel geacht mag worden tot grondslag te liggen aan wat de oude Gereformeerde Kerkenordeningen zeggen van de ambten, en met name van de taak der Doctoren: „de diensten zijn vierderlei, de Dienaren des Woords, de Doctoren, de Ouderlingen en de Diaconen”. Art. II van de Dordtsche Kerkenordering 1618/19; vg. Middelburg, 1581, II, en 's Gravenhage 1586, II en Art. XVIII: „Het ampt der Doctoren ofte Professoren in de Theologie is, de Heilige Schrifture uyt te leggen, en de suivere Leer tegen de Ketterijen en dolinge voor te staan”. Vg. Middelburg, XIII, 's Gravenhage XVI.

Reeds het zoogenaamd Convent te Wezel 1568, heeft duidelijk en nadrukkelijk uitgesproken, dat de bezorging van hetgeen den Dienst des Woords en de toerusting voor deze Bediening betreft, de zaak en taak der Kerken is. Art. XI: „Want nademaal voornamelijk vier trappen van bedieningen in Gods Kerke van de Apostelen worden voorgesteld, nl. de Predikanten, de Doctoren, Ouderlingen en Diaconen; aan dewelke toebetrouwt is de bediening des Woordts Gods in alle opregtigheit, en de sorge over 't gene de eerbaarheid, handel, en wandel der Gemeeynten, en bijstant der arme Ledematen aangaat...”; vg. Artt. I en IV.

Dat de Synode van Dordrecht 1618/19 de opleiding weder in de macht der Kerken heeft willen brengen, blijkt zonneklaar uit het onderteekningsformulier voor de Professoren in de Theologie. Hoe dit pogen is verijdeld door machten buiten de Kerk, is klaar en krachtig uit de stukken aangewezen door Dr. A. KUYPER, in „De Leijdsche Professoren...”

Ook ligt het *in den aard der zaken*, dat de goede opleiding tot den Dienst des Woords een levensbelang der Kerken is, en dat de Kerken zelve daarvoor hebben te zorgen en daarvoor verantwoordelijk zijn, als gansch souverein in eigen kring en eigen zaken.

4. Wat betreft den wensch van Friesland, „dat het beding van 1892 niet tot een dogma worde”, aan dien wensch kan *niet* worden voldaan door de in het rapport voorgestelde verklaring, dat de Gereformeerde Kerken „noch in dit beginsel, noch in eenig ander beginsel van opleiding ooit een dogma hebben gezien”; want wat niet was, kan komen. Ook is het niet duidelijk, wat hier onder „dogma” wordt verstaan. Indien het bedoeld *beginsel* in Gods Woord is gegrond, dan staat het immers niet buiten verband met de leer des geloofs, en dus met dogmata. De vrijheid en onafhankelijkheid der Gemeente van Jezus Christus, den Heere, van alle machten buiten haar, zoowel van wat men noemt „de Wetenschap” en van de Overheid als van Besturen; en haar roeping: te zorgen voor de onderhouding der ambten, 2 *Tim.* 2: 2 e.a., waartoe ook behoort de bekwaamheid voor den dienst der ambten — zijn toch wel geloofsbeginselen, die met de macht en eere van het Hoofd der Gemeente, en het leven en den bloei van het Huis Gods, en de gehoorzaamheid en trouw der leden van het lichaam van Christus ten nauwste verbonden zijn. Dat zal ook geen Synode van Gereformeerde Kerken ontkennen. Maar wat beteekent dan de bedoelde verklaring in de conclusie van het rapport?

Daarenboven weet ieder die dezer zaken kundig is, dat met de al, of niet aanvaarding van dit beginsel der eigen opleiding voor de Kerk door de Kerk, samenhangende diepgaande principieele vragen over Wetenschap en Theologie; gemeene gratie en particuliere genade; eenheid der Theologie, of tweeërlei Theologie: de eene voor de Gemeente, de andere voor de Theologen, de eene naar de Gereformeerde Belijdenissen, de andere naar de Gereformeerde beginselen. En wat het rapport zelf verklaart, nl.: „dat het vraagstuk eerst nog veel dieper uit Gods Woord moet worden onderzocht en uit de historie onzer Gereformeerde Kerken worden toegelicht”, laat de vraag open, of niet dat dieper onderzoek de Kerken zal verplichten, dit beginsel in hare Belijdenis en Kerkenorde vast te leggen.

„In onze Theologische School heeft de Heere de Wezelsche gedachte aanvankelijk gerealiseerd. De Heere God heeft het gedaan....”

„Zal de Gereformeerde Theologie bloeien, dan moet zij op hare plaats komen en behouden worden, namelijk *in de Kerk*. Zal de Kerk bloeien, dan moeten hare Dienaars hare voedsterkinderen zijn. Zal de Kerk met moed de donkere toekomst in-, en de heerlijkste toekomst tegengaan, dan houdt zij het pand, haar toebetrouwd, onder hare eigene hoede bij zich, de heilige Theologie, door den H. Geest haar uit het Woord geschonken”. (De *Vrije Kerk*, 1895: „De Wezelsche gedachte”, bladz. 295).

„Nooit geve de Kerk hare School over!” riep Ds. J. VAN ANDEL den Kerken toe, bij de opening der Synode van Assen, 1888, die het werk der vereeniging mocht beginnen. Ik voeg er de bede bij: Indien te eenigen tijde de Kerk de eigen opleiding harer Dienaren mocht prijsgeven, dan verwekke de Heere eene doleantie als die der 17de eeuw, om dit goede pand, dezen rijken schat, deze heilige taak, aan de Kerken terug te schenken!

Om tot een praktisch resultaat te komen neem ik bescheiden de vrijheid, de Synode voor te stellen: met terzijtzetting van de considerans, de conclusiën aldus te wijzigen, dat in 1°. alin. 4, wegvallende: „met waardeering van de goede bedoelingen dergenen die deze voorstellen hebben ingezonden, en hoewel ze de gedeeldheid in de opleiding betreurt”; en in 2°. alin. 2—4 vervangen worden door: „acht het niet noodig, of gewenscht, op dit verzoek in te gaan, vermits in de bewoordingen der bedoelde overeenkomst van „beginsel”, niet van „dogma”, wordt gesproken.

De Synode gelieve ook dit Rapport der minderheid op te nemen in de Acta.

L. LINDEBOOM,

Lid der commissie van advies in zake de eenheid van opleiding.

Zwolle, 30 Augustus 1911.

BIJLAGE XXXII.
(Art. 48.)

Rapport over de voorstellen in zake de kerkelijke examina.

De commissie, die de Synode te adviseeren heeft over de voorstellen die op het Agendum vermeld zijn onder letter C II nrs. 1—5, alle betrekking hebbende op de kerkelijke examina van aanstaande Dienaren des Woords, heeft de eer hierover het volgende te rapporteeren:

Van de bedoelde vijf voorstellen zijn er vier geheel gelijklopend, n^l. die van de Particuliere Synodes van Gelderland, Zuid-Holland ten Zuiden en Zeeland, en van de Classis Enkhuizen. Deze allen willen van het peremtoir examen, het onderzoek in de Dogmatiek en Exegese afnemen, althans wanneer dit examen binnen één jaar tijds na het praeparatoir examen wordt afgelegd. Voor die twee vakken willen zij dan aan het praeparatoir examen reeds een peremtoir karakter geven; om welke reden dan tevens wordt voorgesteld, dat het praeparatoir examen voortaan door Synodale Deputaten zal worden bijgewoond. En bij het peremtoir examen willen zij den op die wijze vrijgekomen tijd onder de andere vakken verdeelen, waarbij, blijkens mondelinge toelichting, inzonderheid gedacht is aan de zoogenaamde praktische vakken.

Dat er op deze vakken meer nadruk gelegd worde, is ook de wensch van de Particuliere Synode van Groningen; maar deze wenscht toch niet, dat zulks geschieden zou ten koste van de Dogmatiek en de Exegese, welke vakken zij bij het peremtoir examen behouden wil.

Uwe Commissie kan, wat dit hoofdpunt betreft, geheel met het gevoelen van Groningen instemmen, en zou dit zelfs wel met nog meer beslistheid willen uitspreken.

Immers, volgens onze Kerkenordening en blijkens de geschiedenis, was en is het peremtoir examen, gelijk zijn naam reeds aanduidt, de onderzoeking die beslist of iemand, die tot den dienst des Woords en der Sacramenten beroepen wordt, tot dien dienst kan worden toegelaten. Bij die onderzoeking zijn natuurlijk Exegese en Dogmatiek de twee hoofdvakken; en daaruit volgt van zelf, dat juist deze vakken daarbij allerminst kunnen wegvallen.

Zij, die dit toch voorstellen, meenen zulks te kunnen doen, omdat ook reeds bij het praeparatoir examen in die twee vakken geëxamineerd wordt. Evenwel, dit

eerste examen is alleenlijk ingesteld en gehandhaafd als een waarborg voor de Kerken, dat wie als proponent tot de openbare prediking wordt toegelaten, zuiver is in de leer en ook genoegzaam in staat om de Heilige Schrift voor de gemeente uit te leggen; zoodat bij dit examen nog niet bedoeld is, dat het reeds den omvang en de diepte zou hebben, die bij een peremtoir examen noodig zijn.

Dat de voorstellers dit ook zelve wel gevoelden, blijkt uit het feit, dat zij, in verband met hun voorstel, bij het praeparatoir examen, evengoed als bij het peremtoir, de medewerking wenschen van Synodale Deputaten. Hierdoor zou dit examen in beteekenis en karakter met het peremtoir examen geheel gelijkstaan. En hun voorstel komt dus eigenlijk hierop nêr, dat zij het van ouds bestaande praeparatoir examen willen afschaffen, en het peremtoir examen in twee gedeelten willen splitsen, waarvan het eerste gedeelte dan de Exegese en de Dogmatiek omvat; tevens met bepaling, dat dit semi-peremtoir examen met goed gevolg moet zijn afgelegd, voordat de aanstaande predikant tot eenige prediking kan worden toegelaten, en ook, wat van veel meer beteekenis is, nog voerdat hij door eenige Kerk tot den dienst des Woords en der Sacramenten is beroepen.

Tegen zulke regeling nu zijn, naar het oordeel uwer Commissie, velerlei bezwaren; en daaronder één, dat op zichzelf reeds afdoende is, en dat daarom hier ook alleenlijk behoeft genoemd te worden.

In Gereformeerde Kerken was en is de gewone regel, dat er geene toelating zijn kan tot den dienst des Woords en der Sacramenten, als er nog geene wettelijke beroeping is; en in nauw verband met dien regel is dan ook altijd gesteld, dat, gelijk art. 4 onzer K. O. het uitdrukt, de voor elke toelating noodige examinatie een onmisbaar bestanddeel is van de beroeping zelve. Maar dan volgt daaruit ook van zelf, dat die examinatie het recht en de plicht is van de Kerk, die beroept. In een ordelijk Kerkverband doet die Kerk dat zeer zeker onder medewerking van de andere Kerken, die tot hetzelfde Kerkverband behooren, aangezien zij meestal zelve tot zulke onderzoeking slechts ten deele zou in staat zijn, en aangezien haar Dienaar des Woords ook in al die andere Kerken als zoodanig erkend wordt. Maar dat neemt niet weg, dat de Kerk, die iemand tot dien dienst beroept, toch allereerst zelve tot zijne examinatie geroepen is, en dat haar niet mag belet worden aan die roeping te voldoen, doordat een gedeelte van die examinatie, en dan juist het onderzoek in de twee hoofdvakken, haar ontzegd wordt. Het is haar recht, ook te dien aanzien het noodige onderzoek in te stellen, zij het ook onder medewerking van andere Kerken; en het is niet een recht, waarvan zij ook wel zou kunnen afstand doen, maar het is tevens haar plicht, dien zij niet verzuimen mag.

Wat nu voor de regeling van dat examen in alle de bovengenoemde voorstellen buitendien nog van de Generale Synode verlangd wordt, is aan uwe Commissie niet recht duidelijk. In vier van die voorstellen wordt alleen de wensch uitgesproken, dat de tijd, die door het wegvallen van Dogmatiek en Exegese zou vrijkomen, gelijkelijk zou verdeeld worden over de andere vakken, waarbij inzonderheid schijnt gedacht te zijn aan de praktische vakken. En in het voorstel, dat Exegese en Dogmatiek behouden wil, wordt uitsluitend van die praktische vakken gesproken, waarop men „meer nadruk wil gelegd hebben, omdat thans die vakken niet voldoende tot hun recht komen”.

Of dit laatste inderdaad zoo is, kan uwe commissie niet beoordeelen, daar zij de gegevens mist om te kunnen constateeren, dat in alle of in bijna alle onze Classes het peremtoir examen verkeerd geregeld is, zoodat bij vele vakken, en met name bij de praktische, de tijd voor een behoorlijk onderzoek te kort is genomen. Maar gesteld zelfs, dat dit inderdaad zoo is, dan is dit toch niet de schuld van de Generale Synode, maar is het te wijten aan de klagers zelve, nl. aan de Classes en de Particuliere Synoden. De Generale Synode heeft voor de regeling van het peremtoir examen zeer terecht niet anders gedaan, dan dat zij aanwijzing gaf van de vakken, waarin te examineeren is, en dat zij bepaalde dat hieraan ten minste drie uren zouden worden toegewijd, ten einde te voorkomen dat met dit examen de hand zou gelicht worden. In vele gevallen nu zal voor dat examen een tijd van drie uren wel voldoende zijn, althans wanneer de examinatoren hunne vragen zóó inrichten, dat zij den voor ieder vak bestemden tijd doeltreffend besteden. Maar in ieder geval, wanneer eene Classis drie uren niet voldoende acht, dan is zij volkomen gerechtigd, en zelfs geroepen, om er meer tijd voor te nemen; en de Particuliere Synode kan dit even goed bewerken, door aan hare deputaten ad examina in last te geven, bij alle vakken, waarin h. i. niet voldoende is kunnen geëxamineerd worden, nog door navragen den tijd eenigszins te verlengen. Er is ook niets dat eene Classis zou beletten om, wanneer zij dit doeltreffend acht, het examen zóó in te richten, dat b.v. twee uren in den voormiddag

daaraan besteed worden, en dan na een paar uren rust voor den examinandus, in welken tijd de Classis hare andere werkzaamheden verricht, wederom één à twee uren in den namiddag. Het is echter volstrekt niet noodig, en zelfs ongeraden, dat de Generale Synode te dien aanzien alles in bijzonderheden zou gaan regelen, zoodat zij voor ieder vak en zelfs voor ieder onderdeel een precies aantal minuten bepalen zou. Zulke speciale regeling kan en moet aan de examineerende vergaderingen zelve worden overgelaten.

Het zou zelfs niet goed zijn, wanneer de Generale Synode nu uitdrukkelijk en opzettelijk ging uitspreken, dat op de praktische vakken nadruk moet gelegd worden; want dat zou den indruk maken, alsof bij het peremtoir examen die vakken de hoofdzaak waren; en dat mag toch zeker niet gesteld worden. Zonder twijfel moet een aanstaand Dienaar des Woords ook daarvan genoegzame kennis hebben; maar bij een proponent, die van de raktijk, waar die vakken over handelen, nog in het geheel geen ervaring kan hebben, zal het omtrent die kennis in te stellen onderzoek zich toch niet opzettelijk mogen uitstrekken tot die praktijk zelve, maar zich liefst moeten bepalen tot de regelen en beginselen, die in de praktijk van den Kerkedienst moeten worden toegepast, waarbij dan vooral aan het Kerkrecht en de Homiletiek te denken is. Dit nu vereischt zeker lang niet zooveel tijd, als een onderzoek naar de kenning van Dogmatiek, met de daarbij behorende Symboliek en Ethiek, en voor Exegese; en hoe noodig het ook is op zichzelf, het staat er in beteekenis toch niet mede gelijk.

Als slotsom van al die overwegingen moet uwe Commissie dus voorstellen: (volgt in art. 48.)

F. L. RUTGERS, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXIII.
(Art. 49.)

**Rapport van de Commissie van advies over het
rapport van de Curatoren der Theologische
School.**

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

Uwe commissie ontving de opdracht advies uit te brengen over het rapport van de Curatoren der Theologische School. Op enkele punten van dit rapport, dat door den rapporteur van Curatoren, Ds. A. M. DONNER, reeds ter Synode is voorgelezen, wenscht uwe commissie nog de aandacht te vestigen.

De opdracht, die de Synode van Amsterdam 1908 blijkens art. 138 der Acta, aan Curatoren en Hoogleraren der Theologische School heeft gegeven, is uitgevoerd. In hunne vergadering van 28 Januari 1909 werd het volgende besluit genomen: „Curatoren en Hoogleraren zijn van oordeel, dat verplaatsing van de Theologische School naar de plaats, waar de Vrije Universiteit is, bij het licht, dat zij thans over dit punt hebben, wenschelijk noch doenlijk is.”

Het Curatorium besloot in zijne buitengewone vergadering op 14 en 15 Augustus 1911 den arbeid van Professor M. NOORDTZIJ, met het oog op zijn leeftijd, te verlichten en enkele colleges op te dragen aan den lector dr. A. NOORDTZIJ, nl. één in de Textcritiek, één in de Archaeologia Sacra en één in de Land- en Volkenkunde. Prof. M. NOORDTZIJ blijft onderwijs geven in de andere O. Testamentische vakken, zes uren per week. Uwe Commissie meent dit besluit van Curatoren te moeten opvatten als een voorstel aan de Synode en adviseert dit voorstel van het Curatorium aan te nemen.

Door het Curatorium is overwogen of moest worden overgegaan tot de benoeming van een vijftien hoogleraar aan de Theologische School en de instelling van het doctoraat. Ten aanzien van het eerste punt werd het voorstel van het College van Hoogleraren: „Het Curatorium adviseere aan de Generale Synode over te gaan tot het benoemen van een vijftien professor” met 7 tegen 5 stemmen verworpen. Alle andere voorstellen, die op deze zaak betrekking hadden, werden ook verworpen, zoodat van het Curatorium in dezen geen voorstel naar de Synode gaat. Ten aanzien van het verzoek van de Hoogleraren, dat het Curatorium bereid zij te ondersteunen hetgeen door de Hoogleraren aan de Generale Synode zal worden verzocht, dat aan de Theologische School de gelegenheid worde geopend te promoveeren tot doctor in de H. Godgeleerdheid, werd een voorstel luidende: „Curatoren te adviseeren het verzoek van Hoogleraren niet te ondersteunen” met 8 tegen 4 stemmen aangenomen. Uwe commissie is van oordeel,

dat zij in dit rapport niet verder op deze twee zaken behoeft in te gaan, aangezien de benoeming van een vijfden hoogleeraar en de instelling van het doctoraat aan de Theologische School ter sprake komen, wanneer uwe commissie over Letter D, punt 2—7 van het agendum zal hebben te rapporteeren.

Uwe commissie vernam met leedwezen, dat het getal abonné's op „de Bazuin” daalt. Zij spreekt met het Curatorium de hoop uit, dat door geschikte propaganda het blad, dat jaren lang voor de Theologische School een rijke bron van inkomsten geweest is, in abonné's zal winnen. Prof. Dr. H. BOUWMAN werd met ingang van 1 September a.s. weder tot Hoofdredacteur benoemd.

Uit het financieel rapport van Curatoren blijkt, dat de schoolkas jaarlijks met een belangrijk tekort sluit. Deze tekorten vinden hun oorzaak in het feit, dat uit de schoolkas aan de Nationale Vereeniging, die het Gymnasium overnam, een bedrag van f 70.000.— moest worden betaald. Op dit oogenblik is de toestand zóó, dat binnen 2½ jaar nog f 28.000.— aan genoemde Vereeniging moet worden uitgekeerd. Door de uitkeering die reeds plaats had is de kas van de Theologische School uitgeput. In de eerste jaren zal aan het aangaan van schulden niet te ontkomen zijn. Toch meenen Curatoren dat, hoewel omzichtig financieel beleid dringend eisch is, voor groote bezorgdheid ten opzichte van de financiën voldoende grond ontbreekt.

De opbrengst der collecten steeg vrij belangrijk. Toch zijn er nog Kerken, die in het collecteeren voor de Theologische School nalatig zijn. 84 Kerken zonden slechts éénmaal een collecte en 11 Kerken zonden niets. Het is daarom, dat de Curatoren voorstellen, en uwe Commissie adviseert dit voorstel aan te nemen, dat de Generale Synode aan al de classes een circulaire zende, om er bij haar op aan te dringen, dat de bepaling, om jaarlijks twee collecten voor de Theologische School te houden, getrouwelijk worde nageleefd.

In zake het voorstel van het Curatorium, aan de Hoogleeraren een kindergeld volgens ontworpen regeling toe te kennen, besloot uwe commissie aan uwe vergadering te adviseeren overeenkomstig het voorstel van het Curatorium te besluiten, aangezien eenige verhooging van salaris voor de hoogleeraren, die met kinderen, gezegend zijn, zeer gewenscht mag worden geacht. Het voorstel van het Curatorium luidt:

„de Generale Synode besluite aan de Hoogleeraren toe te leggen een jaarlijksch kindergeld naar den volgende maatstaf:

f 25.— voor kinderen, die hun 6^e levensjaar nog niet hebben voleindigd;

f 50.— voor kinderen van het 7^e tot het voleindigde 13^e jaar;

f 75.— voor kinderen van het 14^e tot het voleindigde 21^e jaar;

voor zonen, die studeeren, wordt het verhoogd tot f 100.— voor gymnasiasten gedurende 6 jaren, en tot f 200.— voor studenten gedurende 5 jaren, maar in geen geval na het 25^e jaar.

Al deze bepalingen zijn gemaakt met dien verstande, dat voor een kind, dat reeds een werkkring vond, waaraan een inkomen verbonden is, of dat in het genot is van een studiebeurs, hetzij door de Regeering of door een kerkelijk studiefonds of door eenige stichting aan hem toegekend, het bedrag van het kinder- of studiegeld wordt verminderd met het bedrag van dat inkomen of van die beurs.”

Het derde voorstel van het Curatorium luidt: „De Generale Synode besluite, dat aan Mevr. de Wed. Dr. F. F. C. FISCHER jaarlijks uit het Pensioenfonds der School eene toelage wordt verstrekt van f 257.14, zoolang Curatoren van het Gymnasium te Arnhem haar een jaarlijksch pensioen van f 600.— uitkeeren.”

Door verschillende omstandigheden voelden Curatoren zich gedrongen in dezen zin te besluiten en aan dit besluit sinds 20 Maart 1910 uitvoering te geven, weshalve zij aan de Generale Synode verzoeken dit besluit te sanctioneeren en het voorstel in betrekking tot de weduwe van wijlen den Rector van het Gymnasium, Dr. FISCHER, aan te nemen.

Uwe commissie heeft na bespreking en na toelichting door den Rapporteur van het Curatorium, Ds. A. M. DONNER gemeend uwe vergadering te moeten adviseeren alzoó te besluiten.

Uwe commissie heeft de eer aan de Synode voor te stellen de volgende conclusiën. (Volgen in art. 49.)

DR. T. HOEKSTRA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXIV.
(Art. 50.)

Advies inzake de benoeming van een vijfden hoog-
leeraar aan de Theologische School.

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

In handen uwer commissie zijn gesteld de punten D 2a, 3, 4, 5 en 6 van het Agendum, welke in betrekking staan tot de benoeming van een vijfden hoogleeraar aan de Theologische School. De Particuliere Synodes van Overijssel, Z.-Holland (Z.-G.) en Zeeland doen positief het voorstel het getal hoogleeraren aan de Theologische School te versterken. De Particuliere Synode van Z.-Holland (N.-G.) geeft aan de Generale Synode de vraag in overweging, of het niet gewenscht zal zijn het getal hoogleeraren uit te breiden. De Particuliere Synode van Groningen is van oordeel dat, zoo de bestaande wijze van opleiding onveranderd blijft, de leerkrachten aan de „Eigen Inrichting” beslist versterking behoeven en verzoekt aan de Generale Synode een desbetreffend besluit te nemen. De Classis Koevorden (cf C I, 12) stelt aan de Generale Synode voor, een vijfden en zesden hoogleeraar te benoemen, indien het niet mogelijk zal blijken in den weg van het voorstel-BAVINCK van 1899 tot eenheid van opleiding te komen.

Nog andere kerkelijke vergaderingen hebben zich in deze materie uitgesproken. Blijkens het jongste verslag van de Curatoren der Theologische School was bij het Curatorium een schrijven ingekomen van de Classis Zutphen met het verzoek aan het Curatorium, indien naar zijn oordeel de benoeming van een vijfden hoogleeraar noodig mocht zijn, een voorstel tot benoeming aan de Generale Synode te doen. Voorts een schrijven van de Classis Meppel, die verzocht, dat het Curatorium zich voor de vraag stelde of het niet noodig ware den weg in te slaan tot het verkrijgen van een vijfden professor. En eindelijk drong de Particuliere Synode van Drente er ten zeerste bij het Curatorium op aan, dat het pogingen zou aanwenden tot het verkrijgen van een vijfden hoogleeraar.

Uit hetzelfde Curatorenverslag blijkt, dat de hoogleeraren der Theologische School aandrongen op uitbreiding van het aantal hoogleeraren met een tweetal. Eén van de te benoemen hoogleeraren zou het grootste gedeelte van de colleges van Prof. NOORDT Zij moeten overnemen, aangezien Prof. NOORDT Zij verzocht van zes uur college te worden ontheven. De tweede hoogleeraar zou de vakken moeten onderwijzen, die zich concentreren om het Ambt en de Zending.

Het Curatorium besloot, onder nadere goedkeuring van de Synode, den arbeid van Prof. M. NOORDT Zij te verlichten, door aan den lector Dr. A. NOORDT Zij te verzoeken, onderwijs te geven in de Textcritiek, Archaeologia Sacra en Land- en Volkenkunde, samen drie uren per week. Door deze regeling werd de benoeming van een hoogleeraar in de Oud Testamentische vakken door het Curatorium niet noodig geacht.

Daarna heeft het Curatorium overwogen, of het zich geroepen gevoelde aan de Synode voor te stellen, over te gaan tot het benoemen van een vijfden hoogleeraar voor de vakken, die zich concentreren om het Ambt en de Zending. Het voorstel van het college van Hoogleeraren: „Het Curatorium adviseere aan de Generale Synode over te gaan tot het benoemen van een vijfden professor” werd met 7 tegen 5 stemmen verworpen. Alle andere voorstellen in deze materie, op de vergadering der Curatoren ingediend, konden geen meerderheid verwerven.

Uwe Commissie, de verschillende voorstellen overwogen hebbende, is van overtuiging, dat zij niet kan adviseeren aan de Synode thans over te gaan tot de benoeming van een vijfden hoogleeraar. Zij overweegt:

- 1o. dat, naar het oordeel van het Curatorium, de resultaten van het onderwijs aan de Theologische School gunstig zijn, en de examens, die door de candidaten in de classicale vergaderingen afgelegd worden, er een bewijs van zijn, dat het onderwijs aan de Theologische School op peil staat;
- 2o. dat de meerderheid van het Curatorium van oordeel is, dat de benoeming van een vijfden hoogleeraar, hoewel op zichzelf zeer wenschelijk, op dit oogenblik niet absoluut noodzakelijk is, en de Synode met dit oordeel van de meerderheid van Curatoren ernstig rekening heeft te houden;
- 3o. dat de nieuwe regeling door het Curatorium ontworpen, waardoor het aantal college-uren van Prof. NOORDT Zij met drie verminderd is, voorloopig voldoende kan worden geacht;
- 4o. dat de financiën van de Theologische School de benoeming van een vijfden hoogleeraar niet toelaten, aangezien er in de schoolkas gedurende de eerste jaren een belangrijk tekort zal zijn, en het uitschrijven van een extra-collecte voor de Theologische School geen aanbeveling verdient, terwijl niet mag worden voorbijgezien, dat de salarissen der hoogleeraren dringend verhooging behoeven. Over drie jaren zal de financieele toestand wellicht van dien

aard zijn, dat over de benoeming van een vijfden hoogleeraar zal kunnen beslist worden, zonder dat de financiën bezwaar behoeven op te leveren;

5°. dat eindelijk niet onvermeld mag blijven, dat aan geen enkele hoogeschool hier te lande een afzonderlijke leerstoel voor de practische vakken gevestigd is.

Uwe commissie heeft de eer aan de Synode voor te stellen:

de Synode, overwegende, dat het rapport van het Curatorium aangaande het onderwijs aan de Theologische School gegeven, gunstig is;

overwegende, dat de meerderheid van de Curatoren de benoeming van een vijfden hoogleeraar niet absoluut noodzakelijk acht;

overwegende, dat de jaarlijksche rekening van de Theologische School in de eerste drie jaren een belangrijk nadeelig saldo zal opleveren;

besluit tot de benoeming van een vijfden hoogleeraar thans niet over te gaan.

Met dit gevoelen uwer commissie, dat het gevoelen van de meerderheid is, kan de minderheid uwer commissie zich niet vereenigen. (Zes leden stemden vóór bovengenoemd advies, vijf leden waren er tegen.) Deze beduidende minderheid acht zich geroepen de Synode met een tegengesteld advies te dienen. Zij overweegt:

- 1°. dat de leerstoel van wijlen Prof. BIESTERVELD sinds 1902 onbezet is, en het belang van het onderwijs aan de Theologische School is, dat de verschillende vakken, die zich om het Ambt en de Zending concentreeren, door een
- 2°. voorstel om een vijfden hoogleeraar te benoemen, niet kan ondersteunen, toch een sterke minderheid van een tegengesteld gevoelen is, terwijl ook het college van Hoogleeraren eenparig adviseert een hoogleeraar te benoemen, welk advies in deze zaak van groote beteekenis moet worden geacht;
- 3°. dat door de nieuwe regeling van de colleges van Prof. NOORDTJIZ wel eenige verlichting voor dezen hoogleeraar is aangebracht, maar dat aan het verzoek van Prof. LINDEBOOM, met het oog op zijn gevorderden leeftijd van enkele colleges te worden ontslagen, namelijk van die colleges, welke hij sinds het vertrek van Prof. BIESTERVELD in 1902 boven het gewone getal voor zijne rekening nam, niet is voldaan en toch billijk is dat aan dien wensch worde tegemoet gekomen;
- 4°. dat de financiële toestand van de Theologische School in het geheel niet onrustbarend is, wijl het *batig* saldo bij gewone inkomsten en uitgaven, jaarlijks f 8000— bedraagt en daardoor het toekomstig tekort in de kas der school binnen weinige jaren zal zijn gedekt, terwijl er geen twijfel bestaat, of het salaris van den vijfden hoogleeraar zal, zoo de Synode bij de Kerken aandringt op meerdere offervaardigheid voor de Theologische School, kunnen worden betaald uit de verhooging der collecten en de stijging van de contributiën;
- 5°. dat de benoeming van een vijfden hoogleeraar zeer bevorderlijk zal zijn aan de rust en den vrede in onze Kerken. Zulk een besluit zal in de Kerken in 't algemeen en inzonderheid op hen die prijs stellen op de handhaving en bevestiging der Theologische School, een gunstigen indruk maken. Indien de Synode aan deze voortreffelijke stichting hare volle aandacht schenkt, en de onderwijskrachten versterkt, zal zij er toe medewerken, dat het vertrouwen, dat geschokt is, weder wordt hersteld.

De minderheid uwer Commissie heeft de eer aan de Synode voor te stellen: de Synode, overwegende, dat, met het oog op den gevorderden leeftijd van twee hoogleeraren, versterking van de onderwijskrachten aan de Theologische School wenschelijk en noodzakelijk is;

overwegende, dat de leerstoel, die in 1902 door het vertrek van Prof. BIESTERVELD vacant werd, nog niet weder bezet is, en het gewenscht is, dat de vakken die zich om het Ambt en de Zending concentreeren door een bepaald daartoe aangewezen hoogleeraar gedoceerd worden;

overwegende, dat de financiële toestand der Theologische School, hoewel niet gunstig, toch niet onrustbarend is;

overwegende, dat de benoeming van een vijfden hoogleeraar ten goede zal komen aan de rust en den vrede in onze Kerken;

besluit thans tot de benoeming van een vijfden hoogleeraar over te gaan.

DR. T. HOEKSTRA *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXV.
(Art 51.)

Advies in zake aan te brengen wijzigingen in de Zendingssorde. (Zie 't rapport van de deputaten der Generale Synode voor de Zending, § 26, punt 9.)

De deputaten der Generale Synode voor de Zending deelen in hun rapport aan uwe vergadering mede, dat de „Algemeene Vergadering van missionaire-arbeiders” op Java hun bericht heeft, wel wenschelijk te achten, dat niet alleen op Java, zooals art. 15 Zendingssorde aanwijst, maar ook op Soemba „algemeene” en „afzonderlijke” vergaderingen worden gehouden. Tot nu toe kon dat niet geschieden omdat op Soemba nog maar weinig dienaren des Woords waren en in 't geheel geen onderwijzers of artsen; doch de toestand is daar nu zoo *spoedig* en zoo *veel* veranderd, dat over eenigen tijd reeds een onderwijzer naar Soemba hoopt te gaan om daar aan 't hoofd te staan van eene kweekschool van onderwijzers, terwijl ook bij de Soemba-zending van de drie provincies Groningen, Drenthe en Overijssel de gedachte leeft om artsen naar Soemba te zenden. -- „Algemeene” en „afzonderlijke” vergaderingen kunnen daar dus ook eerlang wel worden gehouden.

En dan zal voorts wel van belang zijn dat die vergaderingen op Java en Soemba correspondentie met elkaar onderhouden, en wel op deze manier, dat men elkaar over en weer de verslagen der vergaderingen toezendt, elkanders advies inwint in belangrijke zaken en over en weer nu en dan een afgevaardigde zendt, bv. het eene jaar een afgevaardigde van de Algemeene Vergadering van Soemba naar die te Java, en het volgende jaar omgekeerd een afgevaardigde van de Algemeene Vergadering op Midden-Java naar dergelijke vergadering op Soemba. De broeders op Soemba steunen deze wenschen.

De deputaten der Generale Synode voor de Zending zijn het ook met deze beschouwingen wel eens, zooals zij in hun rapport mededeelen.

En ook uwe commissie kwam tot dezelfde conclusie.

Op Midden-Java neemt de zending in omvang en bloei geregeld toe: „algemeene” en „afzonderlijke” vergaderingen werken daartoe uitnemend mede; de broeders zien dan elkander, overleggen met elkander, sterken en bemoedigen elkander en dienen elkander met raad en advies. Hoe goed zal het ook op Soemba werken, als daar „algemeene” en „afzonderlijke” vergaderingen worden ingesteld. Uwe commissie is er zeer voor dat uwe vergadering er toe besluite.

Wanneer uwe vergadering zoo welwillend mocht blijken te zijn, dan volgt daaruit van zelf dat eene wijziging in art. 15 van de Zendingssorde moet worden aangebracht; men zou kunnen zeggen, door dat besluit van de Synode is de Zendingssorde eo ipso ook gewijzigd Art. 15 al. a is dan niet meer aldus te lezen:

„De Dienaren des Woords, de Onderwijzers en de Artsen op *het Zendingsterrein* houden algemeene vergaderingen en elke categorie houdt afzonderlijke vergaderingen”: maar moet voortaan aldus luiden:

„De Dienaren des Woords, de Onderwijzers en de Artsen op Midden-Java en op Soemba houden ieder op hun terrein algemeene vergaderingen en elke categorie houdt afzonderlijke vergaderingen.”

Art. 2 moet dan niet meer zijn: „De Dienaren des Woords van de Kerken van Europeanen op Java wonen *deze vergaderingen* bij als adviseerende leden,” maar moet voortaan zijn:

De Dienaren des Woords van de kerken van Europeanen op Java wonen de vergaderingen op Java bij als adviseerende leden. Terwijl in de slotlinea *het Zendingsterrein* moet worden veranderd in *hun Zendingsterrein*.

Wat eindelijk de kosten die aan de afvaardiging van Java naar Soemba en omgekeerd aangaat, deze zouden ten deele door de zendende Kerken, ten deele uit de Generale Kas kunnen worden betaald; omdat en de zendende Kerken en de Kerken in 't gemeen belang bij deze zaak hebben.

Uwe commissie heeft daarom de eer U voor te stellen om te besluiten: (volgt in art. 51.)

Voorts wordt bij dit punt over nog andere wijzigingen van de Zendingssorde gesproken: als bv. dat in art. 2 en 8 *plaats* en *post* zouden moeten worden veranderd in *terrein*; en wordt ook van Soemba uit aangedrongen op wijziging van art. 11 (en art. 16) opdat er geen stagnatie in den schooldienst kome

Blijkens het rapport zijn de deputaten der Generale Synode voor de Zending er thans niet voor, om andere wijzigingen aan te brengen dan wat omtrent art. 15 werd genoemd.

Uwe commissie heeft gemeend, daartoe thans ook niet te moeten raden. Als ergens in een artikel *post* staat, of *plaats*, doch er mocht *terrein* zijn bedoeld, dan kan toch bij eenig nadenken wel gevat worden wat bedoeld is. Hoe vaak worden die woorden ook in het spreken door elkander gebruikt.

Ook kan geen enkel artikel der Zendingsorde ooit stagnatie brengen in de goede ontwikkeling bv. van den schooldienst op Soemba. Ook al bouwen de broeders op Soemba ook eene opleidingsschool, dan is dat niet in strijd met art. 11 der Zendingsorde. En wie kon er bezwaar tegen hebben dat de Kerken uit de drie provincies die de Soemba-zending behartigen, later, indien als de school er is en goed is ingericht en in goede verhouding staat tot de Regeering en dan subsidie noodig heeft, daarom vraagt aan de gezamenlijke Kerken!

De commissie was daarom van gevoelen, thans niet zoo maar incidenteel andere wijzigingen in de Zendingsorde te moeten voorstellen; de bepaalde noodzakelijkheid er van is haar nog niet gebleken. Alleen zou behalve art. 15 art. 11 nog wijziging kunnen moeten ondergaan, bijaldien de reorganisatie van de Keuchenius-school in Bijlage IV wordt aangenomen. En het eenige wat uwe commissie voorts niet ongewenscht voorkwam was dit, dat de nieuw te benoemen deputaten de punten, waarop van Soemba uit gewezen werd, nog nader overwogen; er verder voortdurend op letten in de komende drie jaren of misschien ook belangrijke revisie der Zendingsorde gewenscht mocht zijn, en dat zij, bleek hun dit, daarop dan de aandacht van de volgende Generale Synode vestigen.

Diensvolgens stelt uwe commissie U alsnog voor, te besluiten in zake wijzigingen in de Zendingsorde: (volgt in art. 51.)

J. HANIA, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVI. Mededeelingen van de Kerk van Amsterdam aangaande de Medische Zending. (Art. 52.)

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

Hierbij zenden wij u het verslag van de Medische Zending met de rekening en verantwoording over de jaren 1909—1910.

Tevens doen wij het verzoek, dat ons uit de algemeene kas der Zending, zooals de laatste jaren, twee duizend gulden toegewezen worde voor de Medische Zending te Djogja. Dat de rekening en verantwoording over de drie laatste jaren niet met een te kort eindigt, moet toegeschreven worden aan de belangeloosheid, waarmee dokter Scheurer gehandeld heeft door bijna geheel afstand te doen voor zijn hem rechtmatig toekomend verlofstractement en het voorrecht, dat niets buitengewoons is geschied. Eindelijk bedenke de Synode dat de zorgen van Amsterdam zijn vermeerderd door de zorg voor eene Medische Zending te Solo.

Natuurlijk zal de Kerkeraad afstand doen van de gevraagde subsidie van f 2000.— indien de der Medische Zending gunstige voorstellen des Gouvernements in Indië worden aangenomen door de Vertegenwoordiging, zooals zij voorgesteld zijn.

U den zegen des Heeren toebiddende op al uwe beraadslagingen, blijven wij

Uwe broeders in Christus,
de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam.

Namens hem

N. A. DE GAAY FORTMAN, h. t. *Praeses.*
C. VAN PROOSDIJ, h. t. *Scriba.*

Amsterdam, 17 Aug. 1911.

De deputaten der Medische Zending zijn ten allen tijde bereid namens den Kerkeraad inlichtingen te geven voor het goed verstand van het verslag en den brief noodig.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heeren.
Hooggeachte Broeders.

Geroepen om u een kort verslag te doen van al wat er op het terrein der Medische Zending te Djokjakarta en in of om het Petronella-hospitaal is geschied,

begint de Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam met u meê te deelen, dat de Medische Zending, hierboven genoemd, niet ongezegend is geweest in haren hulpdienst.

Niet weinige Javanen hebben door haar den weg naar de prediking des Woords gevonden. De getuigenis van den Heere Jezus aan het ziekbed heeft verscheidene mannen en vrouwen doen vragen naar het volle Evangelie der genade. Die de berichten, door ons Zendingsblad bij de gemeenten overgebracht, met aandacht heeft gelezen, heeft daarin meermalen de mededeeling kunnen vinden, dat deze of die door het Hospitaal het eerst nieuwsgierig gemaakt is naar de blijde boodschap Gods. En dit is niet alleen gebeurd in het hospitaal te Djokja, maar ook in de hulphospitalen te Toengkak, Wates en Tjandiserwoe.

Zoals U bekend is, heeft het hospitaal 125 bedden, die voortdurend bezet waren in de drie jaren, verlopen sinds de vorige Synode Nationaal. Daar waren er echter meer, die de hulp van het hospitaal verlangden, zoodat de directie steeds 10 à 15 personen plaats moest zoeken in eene gehuurde inlandsche woning. In 1909 was de dagelijksche sterkte der patienten $143\frac{1}{2}$ en het getal verpleegdagen 52.389. De polikliniek werd in genoemd jaar bezocht door 27 095 zieken d. i. gemiddeld per werkdag 87.

Gij zult van ons niet vergen, dat wij de namen noemen van de ziekten, die in het hospitaal en in de polikliniek behandeld zijn; genoeg zij het, u meê te deelen, dat er in 1909 62 grootere en 126 kleinere operaties (de zeer kleine zijn niet geteld), voorts 69 oogoperaties zijn verricht.

Het ziekenbezoek in de dessa's heeft weinig te beteekenen gehad over de genoemde jaren en wordt niet aangemoedigd, daar het tijdverlies groot is en niet in verhouding tot het nut, dat er meê kon gesticht worden. Nu en dan worden daarentegen mandoers (ziekenverplegers) afgestaan hetzij aan het civiel bestuur, hetzij aan landhuurders, om lijders in hunne woningen te behandelen. De behoefte aan verloskundige hulp neemt toe, doch zeer, zeer langzaam. Behalve door Christenmoeders wordt deze hulp echter in den regel slechts ingeroepen in abnormale gevallen.

Alleen door de opleiding van Javaansche hulpverloskundigen, verwacht dokter PRUYS verbetering in dezen treurigen toestand. Met deze opleiding is nu een begin gemaakt, ofschoon zij veel schade geleden heeft door het vertrek van zr. ROEPMAN, die in der tijd als accoucheuse hare intrrede in het hospitaal gedaan heeft.

Het hulphospitaal te Toenkak was steeds geheel bezet; hier wordt wegens de nabijheid van het hospitaal geen polikliniek gehouden. Drie jaren bestaat het hulphospitaal te Wates, dat bewijst in een zeer dringende behoefte te voorzien. De dagelijksche sterkte is ± 35 , terwijl de polikliniek door ± 100 lijders per dag wordt bezocht.

Sinds het begin van 1910 is een derde hulphospitaal op de onderneming Tjandiserwoe te Prambanan geopend, waar ook veel goed werk wordt verricht.

Helpers van het Petronella-hospitaal, voor de taak, die hen in de hulphospitalen wacht, berekend, staan hier de zieken bij.

Door al dezen arbeid worden vele Javanen geholpen en geestelijk bearbeid. Toch is dit aantal vergeleken bij de millioenen, waaruit de Javaansche bevolking bestaat, nog klein. „Verreweg de meeste Javanen,” zegt dokter PRUYS, „worden ziek en sterven zonder dat het ook maar bij hen opkomt, zich tot ons te wenden. Krachtige pressie van boven verandert hieraan nagenoeg niets. Het andere deel, dat gaarne of na eenige overreding komt, is, in procenten uitgedrukt o. i. nog maar een klein deel, ook is zeker een geregelde toename te constateeren.

Waar wij echter onze patienten zien komen uit het geheele Vorstenland, verder ook uit Solo, Poerworedjo, Keboemen en al wat daartusschen ligt, wordt het duidelijk, dat ook maar een klein percent van deze millioenen toch uitmaakt een enorm aantal zieken, die om hulp komen.

Ons doel brengt natuurlijk mede, het percent der hulpzoekenden langzamerhand grooter, dat der afkeerigen kleiner te doen worden.” Tot zoover dokter PRUYS.

Het Evangelie der genade is in het hospitaal gebracht door ds. ZWAAN en zijne helpers; tijdens de afwezigheid van dezen door de helpers onder toezicht van Ds. BAKKER; in de hulphospitalen door de helpers die daar hiertoe geplaatst zijn. Het klimmende aantal Christenen te Djokja bewijst, dat deze arbeid rijke vruchten draagt.

Als geneesheer-directeur arbeidt nog altijd onze broeder PRUYS. Hij wordt in zijn werk geholpen door br. L. VOGELZANG. Beiden wijden hunne gaven aan dezen arbeid met een ijver, die boven onzen lof verheven is.

Tot den staf van het hospitaal behooren nog 3 Europeesche hoofdverpleegsters (van welke eene in Nederland is) en 23 Javaansche verplegers en verpleegsters. Mejuffrouw ROEPMAN, die ook eens tot dezen staf behoort heeft, moest om

redenen van gezondheid repatriëren en ontslag vragen, dat haar verleend is zo eervol mogelijk, onder toekenning van een jaar verlofstractement.

Van de eerstgenoemde hoofdverpleegsters de dames LOGGEN, A. GOKKEL en J. RUTGERS staat laatstgenoemde gereed, om Nederland, waar zij nu drie jaren verlof genoten heeft (ten gevolge van huiselijke omstandigheden verzocht zij een langer verlof dan een jaar, wat haar is toegestaan, waarop zij afgezien heeft van haar verlofstractement en de kerkeraad zich bepaalde tot de betaling van hare premie-verzekering), te verwisselen met Djokjakarta, waarschijnlijk in November a. s.

Mejuffrouw A. GOKKEL kwam medio Juli in het vaderland, om te rusten van haren arbeid. Of zij weer terugkeeren zal, is nog niet beslist. Het laatste jaar van haar verblijf in de tropen leed zij aan zenuwverzwakking, die echter door een verblijf in de hooge streken veel verbeterde. Onder het Javaansche personeel was er nu en dan mutatie, grootendeels onder de verpleegsters door huwelijk.

Aan de opleiding van het verplegend personeel wijden de geneesheeren, daarin ter zijde gestaan door de Europeesche hoofdverpleegsters, hunne beste krachten. Voordat de leerlingen hun onderwijs volgen, ontvangen zij eene voorloopige opleiding aan de Keucheniuschool, waarvan de bedoeling is, hen, na het verlaten der lagere school, eenige maanden algemeene ontwikkeling bij te brengen, opdat zij later met vrucht het onderwijs in het hospitaal kunnen volgen.

Voor de vrouwen en meisjes is op de Keucheniuschool geen plaats. Zij ontvangen afzonderlijk voorbereidend onderwijs, dat in het hospitaal gegeven wordt door de Javaansche onderwijzers van die school. Voor dat onderwijs wordt door de Medische Zending betaald aan de Keucheniuschool. Bij de beoordeeling van bevordering tot mandoor (Javaansche ziekenverpleger of verpleegsters) wordt in hoofdzaak alleen gelet op praktische bruikbaarheid, betrouwbaarheid, plichtbesef, ijver. Daar wordt echter ook door hen gevolgd een theoretische cursus, die in systematische orde omvat het geheel der praktische aanwijzingen, welke tijdens het dagelijksche werk slechts kort en onvolledig toegelicht kunnen worden.

„Dat ook andere Collega's in onze methode van opleiding iets goeds zagen, is ons herhaaldelijk gebleken,” zegt dokter PRUYS. „Zoo werd ons herhaaldelijk gevraagd, van onze mandours af te staan voor andere ziekeninrichtingen, wat wij echter moesten weigeren wegens eigen behoefte.” Wel stond de geneesheer er enkele af voor de hulphospitalen en leidde hij een enkele op voor andere zendingsterreinen.

Behalve de eigenlijke verplegers en verpleegsters is er nog een uitgebreid Javaansch personeel voor boekhouding, apotheek, keuken, linnenkamer en wasscherij; voorts zijn er nog een portier, een koetsier, koelies enz. Tegenwoordig is er ook een chauffeur, daar het hospitaal een automobiel ten geschenke gekregen heeft met de belofte, dat al de onkosten bij 't gebruik er van te maken, zouden blijven voor rekening van den gever.

In de drie jaren 1908, 1909 en 1910 heeft het hospitaal heel wat verbetering gevorderd, wat ook veel geld gekost heeft. Vooreerst moesten de omwandelingen van de 5 ziekenzalen vernieuwd worden. Zij bestonden voor een deel uit bamboes. Dit is thans vervangen door steenen muurtjes. Dit werk is niet op eens volbracht, omdat de zalen, die hersteld werden, voor eenigen tijd ongeschikt waren, om zieken op te nemen.

Ook de waterleiding is voltooid, het 1e doktershuis en het zoogenaamde verpleegstershuis vergroot, een eigen gasinstallatie aangeschaft (omdat de stedelijke gasfabriek ondeugdelijk licht gaf), om nu verder van kleinere verbeteringen te zwijgen.

Eenigen tijd heeft het plan bestaan, dadelijk over te gaan tot den bouw van een zesde en zevende ziekenzaal. Bedoeling van dezen bouw was, ziekenzalen te hebben, uitsluitend bestemd voor lijdens aan gezwollen en afzichtelijke verwondingen. Door deze af te zonderen van de andere zieken zou er meer ruimte komen voor andere zieken en tevens tegemoet gekomen worden aan een behoefte, om het hospitaal te bestemmen voor eene andere categorie van menschen als die, waartoe de bovenbedoelde lijdens behooren.

Van dat plan is echter tot nu toe niets kunnen komen, omdat een andere arbeid der Medische Zending onze aandacht gevraagd heeft en nog vraagt.

Het Vorstendom Solo, om welks opening voor de zending wij meermalen te vergeefs gevraagd hebben, is eindelijk onder dezen gouverneur-generaal geopend voor den arbeid der Evangelieprediking onder de Mohammedanen.

Toen de missionaire bedienaar des Woords bezit nam van dit terrein, kreeg hij tevens de vraag, of de zending niet een hospitaal te Solo wilde oprichten. Het plan, om zulk een hospitaal van Mohammedaansche zij tot stand te brengen,

was mislukt. Indien het nu eens van Christelijke zijde werd opgevat. Dr. VOGELZANG bracht, mede uit naam van Dokter PRUYS, de bovengenoemde vraag bij ons over en wij — ofschoon bewust van de kleine kracht der Gereformeerde Kerken — wij besloten in de mogendheid des Heeren het plan van een zendingshospitaal te verwezenlijken. Dr. VOGELZANG werd opgedragen, al te doen wat noodig was, om metertijd te komen tot den bouw van een hospitaal te Solo. Tevens werd hij benoemd tot geneesheer-directeur der Medische Zending in Solo op een salaris van f 300 p. m. Dr. VOGELZANG heeft deze benoeming aanvaard en is bezig aan de voorbereiding van het missionaire hospitaal. Reeds vroeg hij grond voor een hospitaal en zal hij dien verkrijgen waarschijnlijk tegen betaling van een betrekkelijk kleine afkoopsom van boomen en gebouwen, op dat terrein aanwezig en aan derden behorende.

Aan de geneesheeren is, naar aanleiding van hunne opmerkingen dienaangaande, tevens de vraag gedaan, of het niet wenschelijk was, te Solo dadelijk te komen tot de oprichting van eene afdeling voor Priayis mits onder dezelfde voorwaarden, als waaraan het overige deel des hospitaals onderworpen is nl. die van de Evangelie-prediking aan het ziekbed en eenige zeggenschap der geneesheeren in het ziekenhuis.

Bij dezelfde gelegenheid is aan de geneesheeren gevraagd, of het niet goed was, zulk een priayis-afdeling ook voor het Petronella-hospitaal in te richten, voorts een nieuw verpleegstershuis te Djokja te bouwen (waarvoor f 2000 reeds ontvangen is) en het tegenwoordige verpleegstershuis te bestemmen voor een logies voor missionairen, die te Djokja komen en daar tijdelijk vertoeven. Hierop wordt nog antwoord gewacht.

Intusschen stond het vast, dat er geen sprake zou kunnen zijn van de uitvoering van de plannen met Solo, indien niet een tweede geneesheer voor Djokja was gevonden. Toen de missionaire artsen ons de noodzakelijkheid hiervan voor oogen stelden, waren wij reeds bezig, om te zien naar eenen derden geneesheer voor Djokja, die noodig was met het oog op de hierboven beschreven uitbreiding van het Petronella-hospitaal. Tal van Gereformeerde medici spraken wij in dien tijd, doch niet één hunner voelde roeping voor den missionairendienst. Eindelijk kwamen wij door br. SCHEURER in aanraking met eenen uitnemenden jongen man, een semi-arts, die gereed stond te promoveeren, br. J. OFFRINGA. Na met hem een en ander besproken te hebben, ook zijn studiekosten, mogen wij mededeelen, dat genoemde broeder zich aanvankelijk bereid verklaard heeft naar Djokja als tweede geneesheer van het Petronella-hospitaal te gaan. Zijne benoeming is geschied op een salaris van f 275 p. m. ten einde hem het voldoen van zijne financiële verplichtingen aan derden gemakkelijk te maken, benevens vrije woning. Op zijn definitief besluit zijn wij nog wachtende. Naar alle waarschijnlijkheid komt dat, als hij in October zijn arts-examen gedaan heeft. Dr. VAN DER SCHEER heeft hem en zijne aanstaande gade lichamelijk geschikt verklaard voor een verblijf in de tropen.

De Kerkeraad heeft telken jare tot deputaten voor de Medische Zending de bb. W. HOVY, Dr. RIJK KRAMER en N. A. DE GAAY FORTMAN herkozen. Telkens als dit noodig was kwamen dezen samen met de deputaten voor den missionairen dienst van de Kerk van Amsterdam en de deputaten voor denzelfden dienst uit de Classes van de provincie Noord-Holland, teneinde de adviezen op te maken, waarmee de Kerkeraad van Amsterdam gediend moest worden in zake Medische Zending.

Veel dank zijn wij schuldig aan de Vereeniging „Dr. Scheurers-hospitaal”, die al de jaren door met opgewektheid en trouw de financiële belangen der Medische Zending te Djokja behartigde. Tusschen de f 9000.— en f 10000.— droeg zij jaarlijks voor den Medischen Dienst aan den Kerkeraad af. Wie het door deze Vereeniging uitgegeven verslag leest, vindt daarin veel belangrijks aangaande den arbeid der Medische Zending te Djokja en merkt tevens, met hoeveel toewijding en talent zij de noodige gelden voor het hospitaal weet samen te brengen. Op dit oogenblik bestaat haar bestuur uit de zusters Mej. H. S. S. KUYPER, pres., Mej. E. KUYPER, secr., Mevr. MONNIK-VAN SCHELVEN, penningm., Mevr. V. EEGHEN-VAN MARLE en Mej. L. B. VAN SCHELVEN.

Voorts ontvingen wij door bemiddeling van de XII Deputaten voor de zending der Gereformeerde Kerken jaarlijks f 2000.— die wij zeer noodig gehad hebben voor den arbeid in Indië en hier. De Kerkeraad dankt u zeer voor die hulp en hoopt, dat gij hem met dezelfde hulp nog weer deze drie komende jaren zult willen helpen. Wel zijn er van het Indisch gouvernement voorstellen bij de Nederlandsche regeering gekomen tot aanmerkelijke verhooging van de subsidies voor de Medische Zending, maar vooreerst zijn deze door de Vertegenwoordiging nog niet gevoteerd en in de tweede plaats moeten wij er op bedacht zijn, onze Medische Zending

niet zoo afhankelijk van de regeering te maken, dat zij voorwaarden kan stellen, voor de Zending onaannemelijk. Ook krijgt de Kerkeraad nu voor Solo te zorgen.

Eindelijk, schrijft dokter PRUYS, dat alleen door de offervaardigheid der Kerken de Medische Zending te Djokja en te Solo kan slagen, vooral ook omdat de uitbreiding in eerstgenoemde plaats wel is uitgesteld, om de Zending niet te bemoeilijken, maar niet afgesteld. Zij blijft even noodig als vroeger.

Tot ons leedwezen moeten wij ons verslag eindigen met de mededeeling, dat br. SCHEURER nog niet hersteld is. Voor een jaar koesterden wij die hoop. Dr. VAN DER SCHEER vond den toestand van onzen broeder zoo vooruitgaande, dat hij verwachtte, hem spoedig verlof te kunnen geven naar Djokja te gaan. Deze verwachting is helaas niet in vervulling gegaan. Met het oog hierop gaven wij br. SCHEURER toestemming, het lidmaatschap der Tweede kamer aan te nemen met de hoop, dat hij in die betrekking de Zending nog nuttig zou kunnen zijn. Met zijn bekende belangeloosheid heeft br. SCHEURER in de laatste drie jaren bijna geheel teruggegeven al wat hem rechtmatig als verlofstractement is toegekomen. Bovendien trachtte hij door spreekbeurten te vervullen, de kas der Medische Zending te versterken. Hieraan is geheel toe te schrijven, dat die kas niet met een te kort sluit.

En hiermee is onze taak, u een verslag te geven van de Medische Zending gedurende 1908-1910 volbracht. Wij verwachten, dat het u een indruk heeft gegeven van de noodzakelijkheid der Medische Zending. Op dien grond vragen wij u om uwe voorbede en uwen steun bij dezen arbeid, ons opgelegd. De Heere zegene al uwe overleggingen in het welzijn der Gereformeerde Kerken van Nederland genomen, en bijzonder die welke raken de Medische Zending te Djokja.

Aldus opgemaakt in onze vergadering van 17 Aug. 1911.

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk te Amsterdam.

Namens hem,

N. A. DE GAAY FORTMAN, h. t. *Praeses*.

C. VAN PROOSDIJ, h. t. *Scriba*.

1909	UITGAVEN.
ONTVANGSTEN.	<i>In Indië:</i>
<i>In Nederland:</i>	Remise uit Nederland . . . . . f 9.44
Vereeniging DR. SCHEURERS hospitaal . . . . . f 10634.70 ^s	Transport . . . . . " 1828.60
Subsidie Algemeene zendingskas. . . . . " 2000.—	Groote voeding . . . . . " 4560.25 ^s
Giften en schenkingen . . . . . " 689.23	Kleine voeding . . . . . " 3199.43
<i>In Indië:</i>	Kleine huishoudelijke uitgaven . . . . . " 247.65
Rijkssubsidie . . . . . f 10112.40	Verlichting . . . . . " 2044.59
Contributiën . . . . . " 6623.90	Onderhoud gebouwen . . . . . " 5514.89
Giften en schenkingen . . . . . " 392.50	Wasch . . . . . " 666.35
Opbrengst bussen hospitaal . . . . . " 139.63	Salaris . . . . . " 16874.34 ^s
Honoraria Med. diensten . . . . . " 2055.43	Brandstoffen . . . . . " 20.—
Interest . . . . . " 38.48	Schrijfbehoeften . . . . . " 129.92 ^s
f 32686.27 ^s	Instrumenten, medicijnen enz. . . . . " 753.75
	Keucheniusschool . . . . . " 364.96
	Portkosten . . . . . " 37.83
	Linnenkast . . . . . " 151.17 ^s
	Bank (hulphospitalen enz.). . . . . " 9705.59
	Diversen . . . . . " 194.85
	<i>In Nederland:</i>
	Naaikransen. . . . . f 800.—
	Premieleening Mej. RUTGERS . . . . . " 181.20
	Rente-kapitaal met vruchtgebruik . . . . . " 60.—
	Jaarverslagen v. Dr. S. hospitaal . . . . . " 503.—
	De Vries & Co. . . . . " 110.59
	Remise Nederlandsch Indië Salaris-SCHEURER . . . . . " 10124.97
	Port en andere kleine kosten . . . . . " 57.02
	Pensioen- en repatriatiefondsen . . . . . " 1000.—

1910			
ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
<i>In Nederland.</i>		<i>In Nederland en Indië:</i>	
Bijdrage uit de Alg. Zendingskas	f 2000.—	Onderhoud gebouwen	f 1820.20 ⁵
Contributiën Vereeniging S. H. . .	„ 10539.17 ⁵	Medicijnen en verbandstoffen . . .	„ 176.29 ⁵
Intrest rekening:		Linnenkast	„ 924.52
Pensioenfonds	f 40.—	Voeding	„ 5809.25 ⁵
Repatriatiefonds	„ 22.—	Verlichting	„ 903.97 ⁵
Kapitaal met vrucht	„ 34.—	Onkosten	„ 2156.65
	„ 96.—	Salarissen	„ 16947.90
Extragiften enz.	„ 231.51	Keucheniuschool	„ 316.35
	f 12865.68 ⁵	Buitengewone uitgaven	„ 700.—
		Repatriatiefonds	„ 500.—
<i>In Indië:</i>		Pensioenfonds	„ 500.—
Contributiën	f 6194.12 ⁵		f 30755.15
Giften	„ 123.67		
Rijkssubsidie	„ 19462.50		
Opbrengst bus.	„ 273.28 ⁵		
Honoraria	„ 3207.90		
Transport	„ 362.60		
Groote voeding	„ 145.28		
Kleine voeding	„ 722.10		
Onderhoud gebouwen	„ 29.04		
Salaris	„ 368.—		
Bank (hulphospitalen enz.) . . .	„ 5568.01		

Het overschot is besteed aan noodige vernieuwing en aanbouwing van vertrekken enz.

BIJLAGE XXXVII.
(Art. 52.)

Advies in zake „het Verslag der Medische Zending,
gedurende de jaren 1908—1910.”

Door den kerkeraad van Amsterdam is u toegezonden „het Verslag van de Medische Zending met de rekening en verantwoording van de jaren 1909 en 1910.” Uit dit verslag stippen wij het volgende aan:

De getuigenis van den Heere Jezus aan het ziekbed heeft verscheidene mannen en vrouwen doen vragen naar het volle Evangelie. Dit geschiedde niet alleen in het hospitaal te Djocja, maar ook in de 3 hulphospitalen.

De 125 bedden, waarover het hospitaal beschikt, waren in deze jaren voortdurend bezet; ja zelfs moest geregeld voor 10 à 15 personen plaats gezocht in eene gehuurde inlandsche woning.

In 1909 was de dagelijksche sterkte der patienten 143½ en het getal verpleegdagen 53,389. De polykliniek werd in genoemd jaar bezocht door 27,095 zieken, d.i. gemiddeld per werkdag 87. Ook werden in het afgelopen jaar 62 grootere en 126 kleinere en dan nog 69 oogoperaties verricht.

Van ziekenbezoek in de dessa's kon niet veel komen, wel werden nu en dan verplegers afgestaan aan het civiel bestuur en aan de landhuurders.

Met de opleiding van Javaansche verloskundigen is een begin gemaakt. Helaas leed echter deze noodige arbeid veel schade door de repatriëring van de accoucheuse zr. ROEPMAN, die om gezondheidsredenen ontslag moest vragen en dit zoo eervol mogelijk verkreeg.

De drie hulphospitalen te Toengkak, Wates en Tjandiserwoe, waarvan het laatste in 1910 geopend is — blijken in een dringende behoefte te voorzien.

Voor het overige schrijft echter de geneesheer-directeur Dr. PRUIJS, dat nog steeds verreweg de meeste Javanen ziek worden en sterven zonder zich tot het Hospitaal te wenden. Ware dit anders, dan zou natuurlijk één Hospitaal geheel onvoldoende zijn.

Door Ds ZWAAN is in het Hospitaal het Evangelie gepredikt; na zijn vertrek, door de helpers onder toezicht van Ds. BAKKER, die zich hiermede op verzoek wel wilde belasten.

Zowel de geneesheer-directeur als Dr. VOGELZANG wijden zich met lofwaardigen ijver aan hun arbeid.

Tot den staf van het Hospitaal behooren 3 hoofdverpleegsters en 23 Javaansche verplegers en verpleegsters.

De hoofdverpleegster Mej. J. RUTGERS, die zich tijdens haar verlof zeer onbaatzuchtig betoonde, keert D. V. waarschijnlijk in November a.s. tot haren arbeid terug.

De hoofdverpleegster Mej. A. GOKKEL kwam medio Juli in het vaderland. Aangezien zij het laatste jaar van haar verblijf in de tropen leed aan zenuwverzwakking, is nog niet beslist of zij naar Java terugkeeren zal.

De mutatie onder het Javaansche personeel werd grootendeels veroorzaakt door het in het huwelijk treden van verpleegsters.

De geneesheeren en de hoofdverpleegsters wijden zich aan de opleiding van het verplegend personeel. Vooraf ontvangen de verplegers eenige algemeene ontwikkeling aan de Keuchenius-school, terwijl deze aan de verpleegsters in het Hospitaal zelf wordt bijgebracht. Voor de bevordering tot verpleger of verpleegster worden vooral vereischt: praktische bruikbaarheid, betrouwbaarheid, plichtbesef en ijver. Voor deugdelijkheid der opleiding pleit de omstandigheid, dat herhaaldelijk andere ziekeninrichtingen om deze verplegers (verpleegsters) vroegen, wat echter niet kon ingewilligd worden.

Onder het talrijke personeel van bedienden komt thans ook een chauffeur voor, daar een automobiel geschonken werd met de belofte, dat al de onkosten, door 't gebruik veroorzaakt, door den gever zouden worden betaald.

In de afgelopen jaren zijn noodzakelijke maar kostbare verbeteringen aan het Hospitaal tot stand gebracht, terwijl ook het eerste doktershuis en het verpleegstershuis vergroot zijn.

Het reeds opgevatte plan om een 6e en 7e ziekenzaal, speciaal voor lijders aan gezwollen en afzichtelijke verwondingen te bouwen, moest blijven rusten, toen de reeds zoo lang begeerde opening van Solo voor de zending door de gunstige beschikking van den Gouverneur-Generaal verkregen werd. De poging, om op dit terrein van Mohammedaansche zijde een hospitaal te stichten, mislukte, en nu vroeg men dat dit thans van Gereformeerde zijde geschieden zou. De kerk van Amsterdam, ofschoon bewust van de kleine kracht der Gereformeerden, besloot in de mogendheid des Heeren hiertoe over te gaan. Door den tot directeur benoemden Dr. VOGELZANG is reeds de grond voor het Hospitaal aangevraagd, die waarschijnlijk op gunstige voorwaarden verworven zal worden.

Met de doctoren wordt nog gecorrespondeerd over de wenschelijkheid van de oprichting eener afdeling voor Priajis aan beide Hospitalen, over den bouw van een nieuw verpleegstershuis en over de inrichting van een logies voor missionnaircn, die tijdelijk te Djocja vertoeven.

Het kostte veel moeite de plaats van Dr. VOGELZANG als tweeden geneesheer aan het Petronella-Hospitaal vervuld te krijgen. Door Dr. SCHEURER kwamen echter de deputaten in aanraking met een uitnemenden jongeman, den semi-arts J. OFFRINGA, die zich aanvankelijk bereid verklaarde om naar Djocja te gaan. In October a.s. valt waarschijnlijk de definitieve beslissing.

De kerkeraad van Amsterdam benoemde telken jare tot deputaten voor de Medische Zending de brs. Ds. N. A. DE GAAY FORTMAN, W. HOVY, en Dr. RIJK KRAMER, die herhaaldelijk vergaderden, ook met de deputaten voor de zending van de classes in N. Holland. Veel dank is de kerk van Amsterdam verschuldigd aan de Vereeniging „Dr. Scheurers Hospitaal”, die met toewijding en talent groote sommen voor het Hospitaal, welks instandhouding jaarlijks meer dan dertig duizend gulden eischt, bijeenbrengt.

De Kerkeraad is dankbaar voor het jaarlijksche subsidie uit de Generale kas, groot f 2000.—, en spreekt den dringenden wensch uit in het komende drietel jaren dat subsidie te mogen behouden, temeer nu ook de zorg van Solo op Amsterdam rust.

De ten vorigen jare gekoesterde hoop, dat Dr. SCHEURER spoedig weer naar Java zou kunnen vertrekken, is tot leedwezen der deputaten nog niet vervuld. Daarom is aan Dr. SCHEURER, die zich ook in deze jaren weer door belangeloosheid kenmerkte, toegestaan het lidmaatschap van de Tweede Kamer der Staten Generaal te aanvaarden.

Tot zoover het belangrijke verslag van de kerk van Amsterdam, waarvan uwe commissie met veel genoegen kennis nam.

Uwe commissie biedt u de volgende conclusie's aan:

1o. de Synode betuigt aan de Kerk van Amsterdam in 't algemeen en aan hare deputaten voor de Medische Zending in het bijzonder haren hartelijken dank voor den veelomvattenden arbeid in dezen in de afgelopen jaren verricht, en spreekt

er hare blijdschap over uit, dat die arbeid, door den zegen des Heeren tot dusver rijkelijk gekroond, zich thans ook zal richten op Solo;

20. de Synode draagt aan de nieuw te benoemen deputaten voor de Zending op, aan de Kerk van Amsterdam jaarlijks voor den Medischen dienst, na ingekomen verzoek en bij gebleken noodzakelijkheid, een subsidie uit te keeren tot een maximum van f 2000.—.

A. G. HONIG, *Rapporteur.*

BIJLAGE XXXVIII.
(Art 53.)

First international Mission-Study-Conference.

Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken.

Bij dezen heb ik de eer U uit te noodigen, om naar de hierboven aangeduide Conferentie, welke D.V. van 5 tot 11 September staat gehouden te worden te Lunteren eenen Afgevaardigde te willen zenden.

Nevensgaande zend ik U een gedrukt bericht over deze Conferentie, waarin U nadere mededeelingen en gegevens omtrent haar vinden kunt.

Het doel der Conferentie is, meer in het bijzonder de verschillende landen bekend te maken met hetgeen er op het gebied van Zendingstudie gedaan wordt, de daarbij gebruikte hulpmiddelen, de gevolgde werkwijzen, en de verkregen vruchten ook en niet het minst die voor het geestelijk leven in het algemeen, zoo van personen als van kerken, en voor de Zending (dit woord dan in zijn volle beteekenis genomen) in het bijzonder. Zendingstudie is ten onzent geen onbekende meer, en ik mag mij zeker wel ontslagen achten van de taak, er hier nader over uit te wijden. De Conferenties voor Zendingstudie, die wij ook dit jaar wederom met zooveel zegen, voor de tweede maal en in verdubbeld aantal, mochten houden, getuigen voldoende voor de Zendingstudie en voor den Zendingstudie-Raad, van wien dit uitgaat.

Het is onze innige hoop, dat deze Internationale Conferentie er krachtig toe moge bijdragen, de Zendingstudie-beweging ook in ons land te bevorderen, en haar een voornamere plaats te doen innemen, dan tot nu toe het geval was, niet alleen als algemeene werkzaamheid, maar ook als een arbeid door en voor de verschillende corporaties en kerken. Daarom is het onze uitdrukkelijke begeerte deze allen op onze Conferentie vertegenwoordigd te zien.

Gaarne zal ik van U, aan mijn adres te Lunteren, vernemen, wien wij als uwen vertegenwoordiger verwachten mogen, wanneer hij ter Conferentie wezen zal, en eventueel bijzondere opmerkingen aangaande het door ons te verstrekken logies.

Met broederlijke groete en heilbede,
namens den Zendingstudie-Raad,
de Secretaris, J. H. GUNNING J.Hz.

BIJLAGE XXXIX.
(Art. 54.)

Rapport en advies over het verzoek van Mevr. de Wed. D. Huijsing.

De deputaten voor de zending hebben bij uwe vergadering ingediend een verzoek van Mevr. de Wed. Ds. D. HUIJSING om weder tot de eerstvolgende Generale Synode denzelfden steun te mogen ontvangen, dien zij tot nu toe genoot.

Uwe commissie, die te dezer zake u te dienen heeft van rapport en advies, is van oordeel, dat het alleszins billijk is, aan dit verzoek te voldoen.

De Generale Synode van Utrecht heeft haar een jaarlijksche toelage toegekend om zoodoende in haar onderhoud te voorzien.

De Amsterdamsche Synode van 1908 besloot desgelijks. Sinds dien zijn hare finantieele zorgen niet verminderd.

Wel zijn er onder hare zeven kinderen reeds enkele, die iets verdienen. Maar zij kunnen nog weinig hulpe bieden; terwijl de oudste zoon, die twee jaar geleden naar Indië ging, wegens krankheid moest terugkeeren, zoodat ook deze zijn moeder niet kan steunen.

Een en ander overwegende stelt uwe commissie u voor te besluiten: (volgt in art. 54.)

W. BREUKELAAR *Rapporteur.*

BIJLAGE XL.
(Art. 54.)

Rapport over het voorstel om Br. A. Delfos steun te verleenen uit de Generale Kas der Zending.

In handen der commissie is ter fine van advies gesteld het voorstel van de deputaten der Generale Synode voor de Zending om aan Ds. A. DELFOS steun te verleenen uit de Generale kas der zending (zie § 10 van het rapport van genoemde deputaten).

Uwe commissie is van oordeel, dat deputaten zeer te recht in deze zaak zelven geen beslissing hebben genomen, maar dit aan uwe vergadering hebben overgelaten.

Tevens is zij van meening dat het aanbeveling verdient om conform het voorstel van deputaten te besluiten.

Ds. A. DELFOS is in den dienst der zending invalide geworden, zoodat hij niet weer naar Indië terugkeeren kon. Wel heeft hij daarna omstreeks een en twintig jaren twee kerken in Nederland gediend. Maar zijn ongesteldheid is nimmer geheel genezen.

De krankheid, die hem heeft genoodzaakt emeritaat te vragen is voor een aanmerkelijk deel nog het gevolg van zijn zevenjarig verblijf in Indië.

Bovendien is aan uwe commissie gebleken, dat zijn emeritaatspensioen, dat slechts f 600.— bedraagt, onvoldoende is om eenigszins behoorlijk in zijn onderhoud te voorzien.

Het is dus alleszins billijk dat Ds. A. DELFOS eenigen steun ontvangende uit de kas der zending.

Uw commissie stelt u daarom voor te besluiten: (volgt in art. 54.)

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLI.
(Art. 55.)

Rapport over § 15 en Bijlage IV van het Zendingsrapport, de verdere ontwikkeling der Keuchenius-school.

Uwe commissie, benoemd om van advies te dienen in zake Letter F 1 van het agendum, heeft onder meer u te rapporteeren over de verdere ontwikkeling van de Keuchenius-school.

Door de deputaten voor de Zending is te dezer zake een breed rapport opgesteld, dat als bijlage IV is opgenomen in hun algemeen rapport. Dit rapport en de adviezen daarin vervat, zijn door uwe commissie overwogen.

In 't algemeen kon zij zich geheel vereenigen met de beschouwingen, in dit rapport vermeld, en de adviezen, die daarin zijn neergelegd.

De tegenwoordige omstandigheden maken splitsing der Keuchenius-school tot een eisch van dringende noodzakelijkheid. De opleiding voor de drieërlei diensten, die in 1902 nog zeer geschikt aan ééne inrichting gegeven kon worden, vraagt thans, wegens de snelle ontwikkeling van het onderwijs in Indië, voor elken dienst afzonderlijke regeling. De motieven, die hiertoe dienen, zijn door deputaten in hun rapport genoemd, zoodat deze hier niet behoeven te worden herhaald.

Het komt uwe commissie echter gewenscht voor, dat in de door de deputaten voor de zending ontworpen regeling voor de Keuchenius-school eene bepaling worde opgenomen, dat aan de leerlingen ook eenig theologisch onderwijs zal worden gegeven.

Het is noodig, dat de tegenwoordige eerste Afdeling een zuivere vakschool worde tot opleiding van onderwijzers. Het gevaar is echter niet geheel denkbeeldig, dat daarbij te veel uit het oog kon worden verloren, dat ook de onderwijzers hulpdienst voor de zending moeten verrichten. Elk onderwijzer, aan de Keuchenius-school opgeleid, moet niet alleen een bekwaam onderwijzer wezen, maar ook propagandist voor het Evangelie.

Het is daarom zeer gewenscht, dat de a.s. onderwijzer ook eenig theologisch onderwijs ontvangende. Dit onderwijs kan zeer geschikt worden opgedragen aan den Docent.

Indien door den Docent of onder zijn leiding aan de kweekelingen der Keuchenius-school ook eenige theologische lessen worden gegeven, wordt daardoor het karakter der Keuchenius-school als zendingsschool des te beter gehandhaafd.

Het komt uwe commissie derhalve gewenscht voor, dat in de ontworpen regeling nog *één Artikel* worde ingevoegd aldus luidende:

„In overleg met den Directeur wordt door den Docent der school tot opleiding van helpers bij den dienst des Woords of onder diens leiding aan de leerlingen der Keuchenius-school eenig theologisch onderwijs gegeven. De regeling voor dit onderwijs wordt vastgesteld door de deputaten der Generale Synode voor de Zending, de Algemeene Vergadering gehoord.”

Met de regeling voor de school tot opleiding van helpers bij den dienst des Woords, de tegenwoordige 2e Afdeling der Keuchenius-school, zooals die regeling door de deputaten voor de Zending in hun rapport wordt voorgesteld kon uwe commissie zich geheel vereenigen.

Eenigszins anders staat het wat betreft de voorgestelde regeling over de opleiding van helpers bij den medischen dienst.

Uwe commissie heeft tegen de regeling zooals die door deputaten over de zending is ontworpen, wel geen bepaalde bezwaren. Het komt haar echter voor, dat het voorzichtiger zal zijn, om thans te dezer zake nog geen beslissing te nemen. Zij wenscht u daarom voor te stellen, aan de te benoemen deputaten voor de Zending op te dragen, in nader overleg te treden met de Algemeene Vergadering op Midden-Java en daarna een regeling te treffen en de maatregelen te nemen, die zullen blijken noodig te zijn; een en ander natuurlijk onder nadere goedkeuring van de volgende Generale Synode.

Voorts kan uwe commissie zich volkomen vereenigen met wat de deputaten in hun rapport (bldz. 166 en 167) hebben voorgesteld in zake het Hollandsch als leervak; in zake het benoemen van een Europeesch onderwijzer en in zake het bouwen van een derde woning. Zij gaat met de daareven genoemde motieven geheel accoord, zoodat zij U adviseert te besluiten zooals door deputaten is voorgesteld.

Uwe commissie heeft derhalve de eer U voor te stellen, om te besluiten: (volgt in art. 55.)

W. BREUKELAAR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLII.
(Art. 55.)

Rapport over de Keuchenius-school.

In hun algemeen rapport onder § 15 hebben de deputaten voor de Zending een breed rapport over de Keuchenius-school opgenomen. Uwe commissie, die u over de zaken der zending van advies heeft te dienen, heeft met bijzondere belangstelling genoemd rapport overwogen.

Wijl dit rapport aan al de leden uwer vergadering ter hand gesteld is, is het overbodig den inhoud in het breede te herinneren. Slechts wenscht uwe commissie te constateeren,

dat voor zoo ver uwe commissie kan nagaan door de deputaten der Zending met nauwgezetheid inzake de Keuchenius-school is uitgevoerd, wat door de Generale Synode hen opgedragen is;

dat het onderwijzend personeel, zowel der eerste als der tweede Afdeling ook deze drie jaren weder met ijver en toewijding heeft gediend;

dat de Algemeene Vergadering en de Raad van toezicht, blijkens de door deze colleges bij de deputaten ingediende en door deze overgelegde rapporten, getrouw hebben vervuld, wat in betrekking tot de school tot den arbeid dezer colleges behoort;

dat de rekening en verantwoording over de jaren 1908, 1909, 1910, alsmede van den verderen bouw door den Raad van toezicht zijn gecontroleerd en accoord bevonden en door deputaten zijn goedgekeurd, terwijl uwe commissie van een en ander, door inzage der stukken zich heeft overtuigd, maar niet noodig acht de onderscheidene cijfers te memoreeren;

dat de school ook deze drie jaren aanmerkelijk in bloei toenam en steeds meer aan haar doel heeft beantwoord;

dat door de ontvangst eener buitengewone subsidie ad f 15000.—, waarvan het bedrag overeenstemt met de som die door deputaten was aangevraagd, de bouw der beide woningen kon worden uitgevoerd en ook de verdere gebouwen konden worden afgewerkt,

en dat de zending steeds meer de uitnemende vruchten der Keuchenius-school begint te plukken doordat de door haar gevormde helpers voor het onderwijs

als ook voor de hulp bij den dienst des Woords aanmerkelijk beter voorbereid zijn dan voorheen.

Met dank aan den Heere moet worden erkend, dat de Keuchenius-chool in rijke mate gezegend is. Wilt de docent een buitenlandsch verlof geniet, staat het onderwijs in de tweede Afdeeling thans stil.

Bij den aanvang van den in Juli begonnen cursus der eerste Afdeeling zijn blijkens dezer dagen ontvangen bericht ingeschreven :

In de voorbereidende klas 10 leerlingen.

„ „ 1e klas 9 leerlingen.

„ „ 2e „ 9 „

„ „ 3e „ 6 „

„ „ 4e „ 4 „

Eén leerling, die niet kon overgaan, keerde na de vacantie niet terug.

De eerste Afdeeling telt dus op dit oogenblik 38 leerlingen,

In zake de Keuchenius-school behooren door uw vergadering nog eenige zaken te worden geregeld.

Vooreerst moet worden beslist over het verzoek van Br D. KOELEWIJN om verhooging van salaris.

Het komt de commissie voor, dat deputaten zeer te recht in deze zaak geen beslissing hebben genomen, wilt dit kan worden overgelaten aan uwe vergadering, maar dat het toch niet onbillijk is aan het verzoek van Br. KOELEWIJN te voldoen.

De kinderen van Br. KOELEWIJN worden allengs grooter, zoodat zijn gezin steeds meer uitgaven vordert. Ook dunkt het uwe commissie niet onbillijk, dat Br. KOELEWIJN, die alle wettelijke bevoegdheden bezit om als directeur eener Gouvernements-kweekschool te fungeeren in salaris gelijk gesteld wordt met den Docent.

Zij wenscht u daarom voor te stellen, het salaris van den Directeur met 25 gl. per maand te verhoogen, Zijn salaris is daardoor gelijk gemaakt met dat van den Docent en is ongeveer gelijk aan het traktement dat de Missionaire dienaren in de nabijheid genieten.

Voorts is het wellicht zeer gewenscht, eenige verandering te brengen in de positie van br. J. ZUIDEMA.

Nu uw vergadering de plannen tot reorganisatie der Keuchenius-School heeft goedgekeurd, zal het zeer noodig zijn, dat Br. D. BAKKER bij zijn arbeid hulp ontvangt.

Vooreerst is de Docent belast met al het onderwijs in de tegenwoordige tweede Afdeeling die in het vervolg zal bekend staan als de Opleidingsschool van helpers bij den dienst des Woords, eene school, die we wel zouden kunnen noemen onze Theologische School op Midden-Java.

Reeds deze arbeid vordert bijna te veel voor de krachten van slechts één man.

Bovendien zal de Docent nog theologisch onderwijs hebben te geven aan de leerlingen, die opgeleid worden tot onderwijzer.

Voorts is het wel stellig te verwachten, dat hem bij de regeling van de opleiding der helpers bij den medischen dienst ook een deel van het daarvoor noodige onderwijs zal worden opgedragen. Het ligt dus voor de hand, dat Br. BAKKER wel hulp behoeft.

Nu zou Br. J. ZUIDEMA hem zeer geschikt die hulp kunnen verleen. Dit zou niet alleen voor den Docent een belangrijke aanwinst zijn, maar ook geheel overeenstemmen met de gaven, die de Heere aan Br. ZUIDEMA heeft geschonken.

Naar mate de Keuchenius-school weer minder vakschool wordt, alleen tot opleiding van onderwijzer, is de positie van leeraar aan de Keuchenius-school van Br. ZUIDEMA minder gepast.

Deze broeder, die reeds zoo tal van jaren met ijver en toewijding heeft gediend, is naar aanleg en gave meer bekwaam tot het geven van theologisch onderwijs; om les te geven in Bijbelsche geschiedenis en geloofsleer is hij uitnemend geschikt. Maar het valt hem moeilijk om op zijn jaren zich nog geheel aan te passen aan de richting, die de laatste jaren het onderwijs aan de kweekschool neemt

Het is dus, zoowel naar het oordeel van de depututen der Generale Synode voor de Zending als van uwe commissie alleszins aanbevelenswaard Br. J. ZUIDEMA te ontslaan als leeraar der Keuchenius-school en hem te benoemen tot Leeraar aan de school ter opleiding van helpers bij den dienst des Woords, waarbij hij dan Br. D. BAKKER bij het geven van onderwijs behulpzaam zal zijn.

Ten slotte wenscht de commissie u het volgend voorstel te doen : (volgt in art. 55.)

W. BREUKELAAR, *Rapporteur*

Wel Eerwaarde en Eerwaarde Broeders.

Van twee zijden is bij uwe vergadering een voorstel ingekomen, om stappen te doen bij de Hooge Overheid tot wijziging van Art. 123 van het Algemeen Reglement op het Regeeringsbeleid in Nederlandsch Indië; in de eerste plaats van de Particuliere Synode van Gelderland, in de tweede plaats van de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java.

De Particuliere Synode van Gelderland formuleerde haar voorstel aldus: „de Generale Synode wende pogingen aan bij de Hooge Overheid tot wijziging van art. 123 van het Reglement op het beleid der Regeering van Neerlandsch Indië in dien zin, dat alle belemmeringen voor de vrije prediking van het Evangelie worden opgeheven.”

De Afzonderlijke Vergadering van dienaren des Woords op Midden-Java gaf aan de generale deputaten voor de zending in overweging of het met het oog op de tegenwoordige politieke constellatie thans niet het aangewezen oogenblik zou zijn om zich tot de Regeering te wenden met een verzoek om wijziging van art. 123. De generale deputaten meenden, dat het niet op hun weg lag in deze zaak het initiatief te nemen en brengen dus eenvoudig de vraag van de Afzonderlijke Vergadering zonder meer aan de Synode over.

Om aan uwe vergadering een oordeel over deze voorstellen gemakkelijker te maken, deelt uwe commissie u allereerst den inhoud van het bewuste artikel mede. Het luidt aldus:

De Christenleeraars, priesters en zendelingen moeten voorzien zijn van een door of namens den Gouverneur-Generaal te verlenen bijzondere toelating om hun dienstwerk in eenig bepaald gedeelte van Nederlandsch Indië te mogen verrichten. Wanneer die toelating schadelijk wordt bevonden of de voorwaarden daarvan niet worden nageleefd, kan zij door den Gouverneur-Generaal worden ingetrokken.

Dit artikel bepaalt de verhouding tusschen de koloniale Regeering in Nederlandsch Indië en de Zending. Dat een zekere regeling van deze verhouding noodig is, wordt algemeen toegestemd. Algeheele opheffing van art. 123 zal wel niemand verlangen. Evenals in het moederland de verhouding tusschen de verschillende Kerken en de Hooge Overheid bij de wet geregeld is, zoo moet er ook, voor de goede orde, in de koloniën een welomschreven verband bestaan tusschen de zendingscorporaties en de koloniale Regeering. In de koloniën is zelfs een nauwkeurige bepaling van wederzijdse rechten en verplichtingen nog meer noodig dan in het moederland, omdat de Zending in de Overzeesche Bezittingen ook vaak meer rechtstreeks ingrijpt in de maatschappelijke toestanden, dan de Kerken dat doen door haar arbeid in Nederland.

Nu is de vraag of in bovengenoemd artikel die verhouding juist geregeld is. En dan zal iedereen, die op kerkelijk en staatkundig gebied het gereformeerde standpunt inneemt, dadelijk gevoelen, dat het Nederlandsch Indisch Gouvernement bij de uitvoering van art. 123 treedt in de soevereine rechten van Christus' Kerk of liever van den Koning dier Kerk zelf.

Vooreerst toch bepaalt de koloniale Regeering, *wie* in Nederlandsch Indië zal worden toegelaten tot den dienst des Evangelies, *wie* niet.

In de tweede plaats bepaalt zij, *waar* het Evangelie zal gepredikt worden.

En in de derde plaats heeft zij zich het recht voorbehouden, den zendingsarbeider de uitoefening van zijn dienstwerk te verbieden, als zij dat noodig acht.

Nu is het toch wel duidelijk, dat Christus door middel van Zijne Kerk op aarde iemand toelaat tot den dienst des Evangelies onder Mohamedanen en Heidenen of niet, dat Hij alleen bepaalt, waar iemand arbeiden zal en dat Hij alleen de macht heeft iemand het recht tot Evangelieprediking te ontnemen. Door de uitvoering van art. 123 neemt het Nederlandsch Indisch Gouvernement feitelijk aan Christus' Kerk het geestelijk zwaard uit handen, om het zelf te gaan hanteeren naar eigen willekeur.

Dat dit inderdaad de conseqwentie is van art. 123 heeft de zendingsgeschiedenis van Nederlandsch Indië genoegzaam bewezen en onze Gereformeerde Kerken hebben jaren lang het pijnlijke en vernederende, dat daarin lag, gevoeld, zoolang zij geen toelating konden verkrijgen voor den zendingsarbeid in Solo.

Natuurlijk heeft een koloniale Regeering het recht en zelfs den plicht om waarborgen te eischen, dat de Zending geen politieke verwickelingen uitlokt, dat zij niets leert in strijd met de goede zeden, dat zij zich niet begeeft buiten het terrein haar door Christus aangewezen; doch nooit mag zij daarbij zoover gaan, dat zij

voor zich de rechten opeischt, die Christus alleen aan Zijne Kerk op aarde heeft gegeven.

Het is bekend, hoe de wensch om een wijziging te verkrijgen van art. 123 in de laatste jaren op den achtergrond is gedrongen, omdat door Gods goedgunstig bestel, de uitvoering van dit artikel in handen is gekomen van Regeeringspersonen, die de Zending goed gezind waren. Doch dit mag er niet toe leiden de groote principiele fout voorbij te zien, die aan art. 123 kleeft. Veeleer moet deze goedgunstige beschikking aangegrepen worden als een middel om, zoo mogelijk, te komen tot de juiste regeling van de verhouding tusschen de Zending en de Overheid.

Evenwel ontveinst uwe Commissie zich niet de groote moeilijkheid, die verbonden is aan een wijziging van art. 123. In de eerste plaats is het bij het licht, dat de Gereformeerde Kerken thans hebben in de verhouding tusschen Kerk en Staat, dikwijls veel gemakkelijker te zeggen wat zij niet, dan wat zij wel willen. En in de tweede plaats zijn de Kerken in deze aangelegenheid geheel afhankelijk van de inzichten der Regeering.

Daarom stelt zij uwe Vergadering voor, nog niet dadelijk in te gaan op de voorstellen der Particuliere Synode van Gelderland en de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Java, doch eerst deze geheele zaak te stellen in handen van de nieuw te benoemen deputaten voor de Zending met de opdracht: 1e te onderzoeken bij de Hooge Regeering of zij bereid is onze bezwaren tegen art. 123 weg te nemen; 2e te onderzoeken op welke wijze de verhouding tusschen de Zending en de koloniale Regeering het beste zou kunnen geregeld worden, om dan op de volgende Synode weer een en ander te rapporteeren.

De conclusie uwer commissie is dus: (volgt in art. 56.)

D. BAKKER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIV.
(Art. 57.)

**Advies inzake huwelijken van Christenen met Heidenen
of Mohammedanen.**

Weleerwaarde en Eerwaarde Broederen.

Uwe commissie van advies in wier handen gesteld is het verzoek van de Afzonderlijke Vergadering van missionaire dienaren des Woords op Midden-Java, vermeld onder Lett. F. no 2 van het agendum, om u daarover te dienen van consideratie en advies, heeft de eer u voor te stellen, op de in dat verzoek gestelde vragen het navolgende te antwoorden.

Het verzoek zelf luidt als volgt:

„Op het zendingsterrein komt het somtijds voor, dat *a* een christen-man in het huwelijk wenscht te treden met eene mohammedaansche vrouw, of omgekeerd; en *b* twee christenen vragen sluiting van een z.g. gedwongen huwelijk. Zooals bekend is, bestaat in de Zendinggemeenten op Midden-Java alleen de kerkelijke huwelijksluiting.

Nu is de vraag, of het geoorloofd is, dergelijke huwelijken te sluiten in het midden der gemeente met het gewone huwelijksformulier.

Zoo niet, welke weg moet dan bewandeld worden, om de bestaande ergeris weg te nemen, en grooter ergernis te voorkomen.”

Voor wat aangaat de eerste dezer vragen zij het antwoord der synode, dat zij van oordeel is, dat de kerk het aangaan eener echtverbintenis tusschen Christenen en Mohammedanen of heidenen als eene ongeoorloofde en zondige verbintenis behoort te veroordeelen en dezelve niet kan erkennen als eene christelijke verbintenis en haar dan ook niet kerkelijk kan bevestigen en zegenen.

Zulk eene verbintenis toch is in strijd met hetgeen de Schrift beveelt in 2 Cor. 6: 14—18. Ook doet zij ons zien in de geschiedenis van Israël, hoe de Heere zulk eene vermenging van geloof en ongeloof binnen den kring des verbonds veroordeelt en straft, en daarbij welke schadelijke en droeve vruchten zulke verbintenissen en voor de personen en voor de huisgezinnen en voor de gemeente hebben.

Met het oog op de groote beteekenis en het hoog belang van het huisgezin voor den welstand en den wasdom der gemeente, d.i. het lichaam Christi, moet dan ook zulk eene huwelijksverbintenis worden veroordeeld.

Ook zal het veroordeelen en weren van dergelijke echtverbintenissen bevorderlijk zijn aan den goeden naam der gemeente en der prediking ook bij hen die buiten zijn, terwijl het toelaten schaden zou.

De Synode van 's Gravenhage 1586 (particuliere vragen 19) en die van Dordt 1618/19 (Post-acta, Sess. 162, gravamen 3) oordeelde dan ook, dat het huwelijk tusschen een gedoopte en ongedoopte niet „met den publycken ende solemnelen segghen inde kercken gebruyckelick” behoort gezegend te worden, dewijl de ongedoopte buiten den kring des verbonds, buiten de kerkelijke erve staat.

Ingeval dus een christen of christin de neiging of het voornemen tot het aangaan van een huwelijk met een Mohammedaan of heiden openbaart, zal al het mogelijke moeten gedaan worden, om hem of haar te overreden, om dat voornemen te laten varen; terwijl het voorts noodig en dienstig is, dat de consciëntiën der Javaansche christenen door klare onderwijzing uit Gods Woord op dit punt recht verlicht en gebonden worden aan des Heeren ordinantiën, en dat de moedwillige en onbekeerlijke overtreder op kerkelijke wijze worde gestraft.

Resumeerende, besluite de Synode derhalven:

- a. dat eene echtverbintenis tusschen christenen en mohammedanen of heidenen ongeoorloofd is;
- b. dat zulke eene verbintenis niet kerkelijk mag worden bevestigd en gezegend;
- c. dat een christen of christin, die tot zulk eene echtverbintenis neiging of voornemens openbaart, behoort vermaand te worden daarvan af te zien;
- d. dat in de prediking en onderwijzing der gemeente aan deze zaak de noodige aandacht behoort te worden gewijd;
- e. en dat de moedwillige en onbekeerlijke overtreder kerkelijk moet worden gestraft.

En voor wat aangaat de tweede vraag, stelt uwe commissie voor te antwoorden: dat al is het, dat zulke personen hun huwelijk „onordentlick begonnen hebben” — zooals het in de 17e particuliere vraag ter Synode van Middelburg in 1581 gesteld en beantwoord, wordt uitgedrukt, — dit toch geen grond geeft, om de kerkelijke bevestiging van hun huwelijk met het gewone formulier te weigeren.

Hun zonde heeft hun verbintenis wel bevlekt, maar hierdoor wordt het wezen van hun huwelijk niet aangetast, en wordt hierdoor alleen niet tot een onchristelijk huwelijk. De kerk kan het toch als een christelijk huwelijk erkennen en zegenen.

Zij zullen evenwel om hun zonde kerkelijk worden gestraft en tot verootmoediging en schuldbelijdenis worden vermaand.

En aangezien hun zonde in de gevolgen openbaar wordt en in den kleinen kring der gemeenten op Java openbare ergernis geeft, zal het om onderscheidene redenen goed zijn, dat hun schuldbelijdenis voor de gemeente geschiede.

Of deze schuldbelijdenis zal plaats hebben vóór of bij of na de kerkelijke huwelijksbevestiging, zal voor elk geval afzonderlijk moeten beoordeeld worden.

Resumeerende besluite derhalve de Synode:

- a. dat een z.g.n. „gedwongen huwelijk” wel kerkelijk met het gewone formulier moet worden bevestigd;
- b. dat echter de man en vrouw om hun zonden kerkelijk moeten worden gestraft;
- c. dat hun schuldbelijdenis voor de gemeente behoort te geschieden;
- d. dat over den tijd, waarop deze schuldbelijdenis geschieden zal, in elk geval afzonderlijk moet worden beslist.

P. J. W. KLAARHAMER, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLV.
(Art. 58.)

Advies inzake de verdere aansluiting aan het zendingsconsulaat. (Rapport van de deputaten voor de Zending § 26, no. 7, vg. § 12.)

De commissie aangewezen voor de zaken der Zending, heeft ook te rapporteeren omtrent hetgeen voorkomt in het Rapport van de deputaten voor de Zending, onder § 26, No. 7 (vg. § 12).

Overeenkomstig de opdracht door de Amsterdamsche Synode van 1908 hun gedaan, hebben de deputaten voor de Zending aan dr. BARON VAN BOETZELAER kennis gegeven van het besluit der Synode, in zake zijne benoeming tot consul voor de

Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland, en van hem een vriendelijk schrijven ontvangen, waarin hij zich gaarne bereid verklaarde om ook als zendings-consul van de Gereformeerde Kerken op te treden.

Met dankbaarheid mag erkend dat dr. VAN BOETZELAAR aan onze Zending goede diensten heeft bewezen, door hare belangen, zoowel die van de Zending op Java als op Soemba, vooral in de onderwijszaken te behartigen. Meer dan eens bleek het, dat de zendings-consul niet alleen zich bereid verklaarde bij het Indische Gouvernement voor de zaken der Zending op te komen, maar ook metterdaad de belangen van de Zending onzer kerken in dezen bevorderde. Voor zijne betoonde hulpvaardigheid komt aan dr. VAN BOETZELAAR de hartelijke dank der Kerken toe.

Met de deputaten oordeelt uwe Commissie daarom, dat onze Kerken het zendings-consulaat zeer op prijs hebben te stellen en wel zullen doen met hare aansluiting bij dat consulaat te bestendigen.

Het feit doet zich echter voor, dat de tijd waarvoor dr. VAN BOETZELAER benoemd was, 1906—1911, verstreken is. Hij komt nu met verlof te lande.

Of dr. VAN BOETZELAER later weer zal terugkeeren naar Batavia of niet, is nog niet volkomen zeker.

Voorteen is als waarnemend-consul ongetreden de heer CROMMELIN van Door dr. H. BEETS werd een schrijven ontvangen van de classis Hudson der Christian Reformed Church in Noord-Amerika met het verzoek aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland steun te vragen voor het oprichten van een Christian Home voor de immigranten en zeelieden te Hoboken. Er is voor dezen arbeid der Inwendige Zending een flink gebouw noodig, dat veel geld zal kosten. Waar het hier nu een werk geldt ten behoeve van immigranten, die tot de Gereformeerde Kerken in Nederland behoord hebben, en voor zeelieden, die voor een deel zelfs lidmaten van voornoemde Kerken zijn, verzoekt de classis Hudson de Generale Synode een collecte voor dit werk in al onze kerken te doen houden.

Naar het oordeel uwer commissie verdient deze arbeid wel eenigen steun, maar zou het wenschelijk zijn, dat zich hier te lande een comité vormde om de belangen van dit werk te behartigen.

Het ligt minder op den weg der Synode iets meer te doen dan in dezen eene aanbeveling te geven, en tegen het doen houden eener collecte bestaan te vele bezwaren.

Daarom stelt uwe commissie u voor, u te beperken tot de volgende conclusie: dat de Generale Synode de pogingen van de classis Hudson der Christian Reformed Church in Noord-Amerika tot het oprichten van een Christian Home voor immigranten en zeelieden in de belangstelling der Kerken aanbeveelt.

DE MOOR, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVII.
(art. 61.)

Rapport over: „de tijdelijke ruiling en duurzame overplaatsing van missionaire-predikanten op Java.”
(Rapport van de deputaten der Generale Synode voor de Zending, § 26 punt 12 en Bijlage III.)

Eén der predikanten van Midden-Java hield over bovengenoemd onderwerp een referaat, waarin hij tot de slotsom komt:

- a. dat hij thans op Java geen voldoende reden ziet om af te wijken van de bestaande usantie, n.l. dat aan iederen missionair-predikant een arbeidsveld aangewezen wordt voor zijn leven, buitengewone omstandigheden daargelaten;
- b. dat echter in bepaalde gevallen „tijdelijke ruiling en duurzame overplaatsing” nuttig en noodig kunnen zijn, al moeten deze uitzonderingen blijven en nooit anders dan om gewichtige redenen geschieden; en
- c. dat bedoelde „tijdelijke ruiling en overplaatsing” ook mogelijk zijn, zoewel door middel van het „Onderling toezicht”, zooals dit krachtens het kerkverband in Indië en in Holland werkt, alsook door het „Advies” dat de meerdere vergaderingen aan de mindere schenken. In spoedeisvende gevallen (b.v. bij ziekte) zou aan de Bijzondere Vergadering van missionaire-predikanten de bevoegdheid kunnen toegekend worden een geheel tijdelijke ruiling van Dienaren toe te passen; in gevallen, waarbij niet een onmiddellijk handelen noodig wordt geacht, zou de zaak door de Algemeene Vergadering ahangig kunnen worden gemaakt bij de betrokken zendende Kerken en de generale deputaten, en dan voor een bepaald aantal jaren.

Over den inhoud van dit referaat naar hun gevoelen gevraagd, hebben de generale deputaten een advies willen opstellen, om dit ter kennis uwer vergadering te brengen. Zij hebben als hun oordeel uitgesproken:

1. dat „ruiling” of „verplaatsing” op zich zelf wel als wenschelijk kan worden gedacht;
2. dat echter de meerdere vergaderingen der Gereformeerde Kerken geen hiërarchische bestuurslichamen zijn en daarom ook geene bevoegdheid hebben om aan zendende Kerken ruiling of verplaatsing van hunne missionaire-predikanten voor te schrijven;
3. dat evenmin aan de Bijzondere Vergadering van missionaire-predikanten zulk een macht of bevoegdheid kan worden toegekend;
4. dat ruiling bij ernstige ongesteldheid vrijwel onmogelijk moet geacht, en bij vermoede ongeschiktheid wel eens voorbarig en onvoorzichtig zou kunnen blijken; en
5. dat van ruiling of verplaatsing alleen sprake zou kunnen zijn, wanneer daartoe een verzoek van een missionair-predikant zelf uitging, en een ander missionair-predikant bereid was en zich dus aanbood om tijdelijk met hem te ruilen of van plaats te verwisselen, een en ander onderworpen aan het oordeel van hun respectieve Kerken; — terwijl verder genoegzaam in onze kerkelijke bepalingen geregeld is de vraag, hoe een tijdelijk ergens werkzaam zijnde missionair dienaar blijvend op dat terrein zou kunnen dienen.

Redenen waarom de generale deputaten aan de Synode voorstellen als hun oordeel, welk oordeel uwe commissie u voorstelt over te nemen: (volgt in art. 61.)

R. J. v. D. VEEN, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLVIII. Advies inzake het rapport der Classis 's-Gravenhage
(Art. 62.) over het uitschrijven van een bede- of dankstond.

WelEerwaarde en Eerwaarde Broeders,

In de hand uwer Commissie is gesteld het volgende rapport:

De classis 's-Gravenhage heeft de eer uwe vergadering te rapporteeren, dat zij krachtens de haar door de Generale Synode gegeven opdracht tot het uitschrijven van een bede- of dankstond voor de Gereformeerde Kerken in Nederland in hare vergadering van 9 Febr. 1909 besloten heeft een dankstond uit te schrijven, wanneer het Gode behaagde aan H. M. onze geëerbiedigde Koningin een *zoon* te schenken.

De classis besloot voorts aan de Kerk van 's-Gravenhage op te dragen bovengenoemd besluit in haar naam uit te voeren, wanneer en zoodra de voorwaarde, daartoe gesteld, in vervulling ging, tenzij overige omstandigheden naar

het oordeel van de Kerk van 's-Gravenhage het houden van zulk een dankstond minder wenschelijk maakten of verboden.

Uwe vergadering de leiding des H. Geestes toebiddend,

op last der Classis,

F. C. MEIJSTER,
Actuarius h. t.

Zegwaard, Mei 1911.

Uwe Commissie stelt voor aan de Generale Synode:

- a. de Classis 's-Gravenhage dank te zeggen voor de wijze, waarop zij hare taak vervuld heeft;
- b. de opdracht aan de Classis 's-Gravenhage te continueeren.

J. R. DE MILDT, *Rapporteur.*

BIJLAGE XLIX.
(Art. 62.)

Advies over een brief van ds. J. J. Bajema.

Onder dagteekening van 22 Aug. j.l. is bij uwe commissie ingekomen een brief van br. J. J. BAJEMA van Oostzaan, van den volgenden inhoud:

*Aan de Eerw. Generale Synode van Gereformeerde Kerken,
vergaderd te Zwoile in de Oosterkerk*

Wel Eerwaarde en Eerwaarde Heeren en Broeders!

Vergunt ondergeteekende tot u te komen met de navolgende vraag: zou het naar den inhoud van Art. 66, D.K., niet noodzakelijk geweest zijn, dat de classis 's-Gravenhage met het oog op den nood der tijden — vooral krachtens de heerschende vee-ziekte en de geweldige en tevens aanhoudende droogte, tengevolge waarvan er op menige plaats watergebrek heerscht, en de harde en droge bouwgrond voor zaaien en pooten ongeschikt is, dat voornoemde classis een Bededag had uitgeschreven? En waarom is zulks niet geschied bij de aanhoudende plage des regens nu twee jaar geleden? Noch in 1903, toen er door den aanhoudenden regen, gedurende den zomer en den herfst, zoo vele vruchten verdorven werden? Of is er misschien voor de uitvoering van Art. 66 thans geen reden? 1 Kon. 8: 35. Jeremia 14: 1 en v.v.

Weest Gode in alles bevolen!

Met hartelijke broedergroeten,

uw dienstwillige medebroeder

J. J. BAJEMA.

Oostzaan, 22 Aug. 1911.

Uwe Commissie stelt voor in antwoord op deze vragen, het niet-uitschrijven van een bededag of bedestond in genoemde gevallen goed te keuren, wijl geen bepaald algemeene ramp aanwezig was

OEGEMA, *Rapporteur.*

BIJLAGE L.
(Art. 63.)

Rapport inzake de huishoudelijke uitgaven der deputaten voor de Zending.

Uwe commissie heeft de eer u te rapporteeren, dat de uitgaven gedaan ten behoeve der deputaten voor de Zending wegens reis-, verblijf- en vergaderingskosten alsmede kosten voor redactie van het Zendingsorgaan, Zendingsbibliotheek, drukloon, porto's enz. over het boekjaar van 1908/1909 hebben bedragen eene som van f 758,43; welke rekening was geteekend door de broeders VAN HAERINGEN en SCHOLTEN;

dat de uitgaven over het boekjaar 1909/1910 hebben beloopt een som van f 740,00; deze rekening was geteekend door de broeders A. VAN ANDEL en H. A. VAN ANDEL;

dat de uitgaven over het boekjaar 1910/1911 hebben bedragen een som van

f 1209,51⁴; in deze uitgaven is begrepen een som van f 312,34 voor reis- en verblijfkosten der broeders DIJKSTRA en RENKEMA naar de Zendingconferentie te Edinburg; deze rekening was geteekend door de broeders J. D. VAN DER MUNNIK en W. B. RENKEMA.

Het gezamenlijk bedrag der huishoudelijke uitgaven over de drie hierboven genoemde jaren is geweest de som van f 2707,95.

Uwe commissie heeft het kasboek met de kwitantien nauwkeurig nagezien en in orde bevonden.

Uwe commissie stelt derhalve voor, de rekening en verantwoording der deputaten goed te keuren en hen met dankzegging te dechargeeren.

A. W. DE LEEUW Jz., *Rapporteur.*

BIJLAGE LI.
(Art. 71.)

Rapport van de deputaten der Generale Synode gehouden te Amsterdam 1908 inzake de Gereformeerde Kerken in Argentinië

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders.

Uwe deputaten hebben de eer het volgende rapport u aan te bieden.

Korten tijd nadat de Generale Synode gehouden werd, kwamen uwe deputaten bijeen, om te spreken over de opdracht door de Generale Synode hun gegeven. In de Acta der Generale Synode (zie Bijl. LXXVII) was de taak uwer deputaten omschreven.

De Generale Synode besloot in aansluiting aan het besluit van de Synode in Noord-Amerika deputaten te benoemen, „om in overleg met deze de belangen onzer stam- en geloofsgenooten in Argentinië te behartigen; deze deputaten te machtigen bij de kerken een collecte aan te vragen voor de oprichting van de gebouwen, noodig voor kerk- en schooldienst, en verder op de gewone wijze met deze Gereformeerde Kerken door middel van de voor deze zaak aangewezen deputaten correspondentie te onderhouden”.

Uit deze opdracht bleek tweërlei. Allereerst waren uwe deputaten gemachtigd aan de Gereformeerde Kerken in Argentinië advies te geven, indien dit harerzijds begeerd werd; ten tweede moesten uwe deputaten ervoor zorg dragen, dat namens de Generale Synode eene collecte bij de Kerken aangevraagd werd, met dien verstande, dat overleg gepleegd werd met de Deputaten der Synode in Noord-Amerika.

Uw deputaten verdeelden den arbeid in dezer voege, dat br. FERNHOUT, praeses, br. LANDWEHR scriba, br. PLANTENGA fiscus zou wezen.

Aanstands werd een begin gemaakt met een verzoek aan de Kerken te richten tot het houden eener collecte. Dit verzoek werd in eene circulaire door deputaten bij de Kerken gemotiveerd door te wijzen op den geestelijken nood van de broeders en zusters in Argentinië. Het is jammer, dat de meeste Kerken en daaronder finantieel krachtige Kerken niet collecteerden, doch slechts een kleine gift afzonderden, terwijl andere Kerken gedurende deze drie jaren niets van zich lieten hooren. De Kerken in Noord-Amerika, die bij deze zaak niet zoo betrokken zijn als de Hollandsche Gereformeerde Kerken, hebben, wat offervaardigheid betreft, ons een beschamend voorbeeld gegeven. Wij erkennen aanstands dat eene Generale Synode geen collecte opleggen kan maar, wanneer de Generale Synode eene collecte heeft aanbevolen en dat zeker niet zonder voldoende gronden, achten uwe deputaten het een ongewenscht verschijnsel, dat vele Kerken met een gave meenen te kunnen volstaan.

Toen de geestelijke belangen der broeders en zusters in Argentinië behandeld zouden worden, rees er meer dan een bezwaar. Het bleek uwen deputaten, wat zij ter Generale Synode niet wisten, dat br. VAN LONKHUYZEN, als adviseur aangewezen, door de Argentijnsche Kerken was aangesteld tot *superintendent*, om in naam dezer Kerken te handelen. Uwe deputaten hadden, zooals begrijpelijk is, tegen dit superintendentschap ernstige bezwaren; maar aangezien de Argentijnsche Kerken aldus besloten, meenden zij zich bij de werkelijkheid te moeten nederleggen. Immers uwe deputaten konden wel adviseeren, maar hadden voorts geen zeggenschap in de aangelegenheden der kerken. Toch meenden deputaten het gewenscht, aan de Kerkeraden van Buenos-Aires en van Tres-Arroyos te melden, dat zij door de Generale Synode waren benoemd om, indien de Argentijnsche Kerken het begeerden, ze te dienen van advies.

Bij dit bezwaar kwam nog een tweede. Br. VAN LONKHUYZEN had eene commissie weten te vormen, bestaande uit mannen van verschillende confessie, om de stammen geloofsgenooten in Argentinië te helpen. Deze commissie stelde zich als ideaal, onderwijzers naar Argentinië te zenden om Hollandsche scholen daar op te richten. De bedoelde commissie trachtte wel samenwerking te vinden met uwe deputaten, maar de opdracht uwer deputaten was van dien aard, dat zij zich op het terrein van de schoolzaken niet mochten begeven.

Daarbij kwam nog iets. Uit de correspondentie, gevoerd met de broeders uit Noord-Amerika, met wie uwe deputaten in overleg moesten handelen, bleek ons, dat deze een eenigszins andere opdracht hadden ontvangen dan uwe deputaten. De broeders in Noord-Amerika moesten n.m. arbeiden, om een of meer dienaren des Woords naar Argentinië te zenden, om daar de geloovigen te vergaderen en de kerk uit te breiden. Uwe deputaten hadden slechts vrijheid bekomen om „buiten bezwaar der Kerken, financieelen steun te bieden aan een Dienaar des Woords, die zich eventueel bereid zou verklaren, de Gereformeerde Kerken en belijders in Argentinië te gaan dienen” (Acta Generale Synode art. 136). Na eenige correspondentie verklaarden de broeders zich bereid met ons samen te werken, indien maar begonnen werd met den dienst des Evangelies en het onderwijs daaraan ondergeschikt bleef.

Intusschen had de meergenoemde Commissie, aan haar ideaal vasthoudende, br. SONNEVELDT, hoofd der Christelijke School te Brouwershaven, benoemd om aan het hoofd te staan van de Hollandsche School in Buenos-Aires. Deze nam die benoeming aan en toen nu door br. VAN LONKHUYZEN aan deputaten gevraagd werd of deze niet konden bevorderen, dat deze broeder, die, naar beweerd werd, op theologisch terrein tamelijk thuis was vóór zijn gaan naar Buenos Aires nog geëxamineerd werd, konden uwe deputaten niets anders doen dan op den kerkelijken weg wijzen. Van dit examen kwam niets.

Nadat Br. SONNEVELDT te Buenos Aires aangekomen was, ontvingen uwe deputaten al spoedig een vraag van den Kerkeraad om advies. De Kerkeraad te Buenos Aires den geestelijken nood der gemeente ziende en de behoefte aan dienst des Woords en der Sacramenten diep gevoelende, vroeg, of br. SONNEVELDT door hem niet in het ambt gezet kon worden. Uwe deputaten oordeelden, dat in het afgetrokkene er geen bezwaar was, dat een kerkeraad als die te Buenos Aires een broeder in het ambt zette, maar meenden den nadruk erop te moeten leggen, dat zij in dit speciale geval zich onbevoegd achtten om uit te spreken of br. SONNEVELDT in het ambt gezet kon worden, en dat daarom de kerkeraad van Buenos Aires voor de gevolgen van deze kerkelijke daad geheel en al aansprakelijk bleef.

Br. SONNEVELDT werd in het ambt gesteld en zoo heeft dan de kerk van Buenos Aires *zonder medewerking uwer deputaten* een dienaar des Woords, die tegelijk hoofd is van de Hollandsche school. Nadat dit had plaats gevonden, werd door uwe deputaten die genoodzaakt waren om dikwerf te vergaderen, de vraag gesteld, wat nu verder hun te doen stond. De Kerk van Tres-Arroyos was nog zonder geestelijke bearbeiding en hulp was daar zoo dringend noodig. Door verschillende oorzaken dreigde daar veel te versterven. Door correspondentie met de broeders uit Noord-Amerika en in overleg met br. VAN LONKHUYZEN als secretaris der meergemelde commissie werd nu het volgende resultaat verkregen. Er zou worden omgezien naar een dienaar des Woords, die echter tevens bevoegdheid bezat om lager onderwijs te geven. Was die gevonden, dan zou Tres-Arroyos hem beroepen. De Kerk aldaar beloofde vrije woning en eenige toelage. De broeders in Noord-Amerika zeiden tot de e.k. Generale Synode f 1000.— per jaar toe. Br. VAN LONKHUYZEN zou trachten te bewerken, dat de Nederlandsche Regeering subsidie voor de school toekende en uwe deputaten beloofden het overschot van de collecte (aan Buenos Aires was reeds f 1750.— voor kerk en schoolbouw gezonden) voor Tres Arroyos te bestemmen. De Regeering zei subsidie toe: f 2400.— voor de school te Buenos Aires en f 1600.— voor die te Tres Arroyos. De Kerk van Tres Arroyos beriep nu br. A. ROLLOOS van Ter Apel, die de beroeping aannam, evenwel met dien verstande, dat er geen superintendentschap meer zou blijven bestaan en dat hij zich niet behoefde te verbinden aan de Argentijnsche kerkorde, maar alleen aan de Dordtsche. Br. VAN LONKHUYZEN deed nu gewillig afstand van zijn superintendentschap en br. ROLLOOS zou alleen aan de Dordtsche Kerkenorde gebonden zijn. Zoo zal, zoo God wil, Argentinië eerlang twee dienaren des Woords bezitten, en twee Hollandsche Christelijke scholen.

Br. SONNEVELDT werkt in Buenos Aires met veel ijver en met bijzonderen zegen. School en Kerk bloeien. Voor Tres Arroyos is er goede hoop.

Voor Rosario, waar slechts eene evangelisatiepost was, kan nog niets gedaan worden, evenmin voor Chubut, de nederzetting der Zuid-Afrikaansche boeren.

Beide plaatsen moeten van Buenos Aires en Tres Arroyos uit bearbeid worden, indien dit mogelijk blijkt aan de kerkeraden aldaar.

De broeders in Buenos Aires zoowel als die in Tres Arroyos verzoeken aan de Generale Synode:

- 1° dat weder deputaten benoemd worden, die hen adviseeren en in voorkomende gevallen hunne belangen in Nederland voor de Kerken bepleiten; angezien br. J. VAN LONKHUYZEN geen superintendent meer is, vestigen genoemde kerken de aandacht op dezen broeder voor het deputaatschap;
- 2° dat in de loopende drie jaren weder een collecte aan de Kerken gevraagd wordt, omdat financieële hulp voor die kleine en zwakke Kerken noodig is.

Uwe deputaten nemen de vrijheid dit verzoek te steunen. De arbeid is nu begonnen en schijnt aanvankelijk wel te gelukken. Wellicht dat over drie jaren die Kerken geheel en al op eigen wiken kunnen drijven.

Ten slotte bieden uwe deputaten u nog eene gewichtige vraag ter overweging aan, n.m. deze: of het niet gewenscht zou zijn, dat de beide Kerken in Argentinië als buiten-kerken *ressorteerden onder een classis*, hetzij hier in Nederland of in Noord-Amerika. De broeders in Noord-Amerika vinden dit ook zeer gewenscht. Omdat in Argentinië het grootste gedeelte der Gereformeerden Hollanders zijn, komt het uwen deputaten voor, dat aansluiting met Nederland het meest rationeeler is. Wanneer de Generale Synode daartoe besluiten kon, zou deze zaak in de komende drie jaren voorbereid kunnen worden.

Daarmee zou tegelijk voorzien zijn in eene dringende behoefte. Door de commissie, reeds meer genoemd, is wel gezorgd voor de weduwen der onderwijzers, bij *onverhoopt overlijden*. Aan deze zal dan of een som in eens of een jaarlijksch inkomen worden toegekend; maar daar is geen zorg gedragen voor de broeders, die daar arbeiden bij mogelijke *emeriteering*. En dat zal toch in overleg met de Kerken in Argentinië moeten geschieden. Wie zooveel opoffert als de broeders die daar heengaan, moet niet bezwaard wezen, dat hij, na zijn krachten gegeven te hebben, zonder inkomsten zal wezen.

Wat den staat der gelden betreft kunnen uwe deputaten het volgende rapporteren: aan collecten werd ontvangen de som van f 3633.49 $\frac{1}{2}$, aan gekweekte rente f 59.62; tezamen 3693.11 $\frac{1}{2}$.

Uitgegeven werd aan de Kerk van Buenos-Aires voor kerk en schoolbouw f 1750. Aan reiskosten van de deputaten, advertenties, circulaire, vergaderingskosten, porto's enz. f 207.92 $\frac{1}{2}$, zoodat nog in kas is f 1735.19, welk saldo bestemd is voor de Kerk van Tres Arroyos.

Uwe deputaten,

K. FERNHOUT.

T. PLANTENGA.

J. H. LANDWEHR, *Rapporteur.*

Rotterdam, 10 Augustus 1911.

Buenos-Aires, 24 Mei 1911.

*Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken
in Nederland, vergaderd te Zwolle, Augustus 1911.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Vaders en Broeders!

De Kerkeraad der Ned. Gereformeerde Kerk te Buenos Aires (Argentinië) heeft de eer en het genoegen het volgende schrijven tot u te richten.

1. Het is den Kerkeraad eene behoefte om der Synode zijn hartelijken dank te betuigen voor de hulp en den steun, welke onze Kerk mocht ontvangen. Deze dank geldt allereerst het besluit der vorige Synode, om voor de behartiging der geestelijke belangen van de stam- en geloofsgenooten een drietal deputaten en een adviseur te benoemen, met volmacht om in uwe Kerken eene collecte aan te vragen; voorts voor den raad en de voorlichting, die wij door middel dezer deputaten genoten en eindelijk voor den finantieelen steun, die ons als vrucht der gehouden collecte werd geboden. De broederlijke liefde, welke ons in dit alles toesprekt heeft ons grootelijks verkwikt en stof gegeven om den Heere te loven en te danken.

2. Mede door den steun, van uwe Kerken ontvangen, was het mogelijk, dat er een leeraar tot ons kwam. Als zoldanig mochten we den 24sten September 1910 in ons

midden ontvangen broeder A. C. SONNEVELDT. Met bijzondere blijdschap en dankbaarheid werd deze broeder door de gemeente verwelkomd. Op Zondag 2 October 1910 verbond broeder SONNEVELDT zich als voorganger aan de gemeente en trad hij als zoodanig een drietal maanden geregeld voor de gemeente op. Toen vond de Kerkeraad, na eenparige toestemming der gemeente, vrijmoedigheid om bedoelden broeder te ordenen tot dienaar des Woords en der Sacramenten, in welk ambt hij den 1sten Januari 1911 is bevestigd. Ook ten opzichte van deze zaak had de Kerkeraad advies gevraagd en ontvangen van Uwe deputaten.

3. Met dank aan den Heere mag de Kerkeraad vermelden, dat zijn arbeid tot hertoe rijk gezegend wordt. De opkomst der gemeente op den dag des Heeren geeft stof tot ootmoedigen dank; velen, die door vroegere geschillen van de gemeente waren verwijderd, vergaderen geregeld met ons, terwijl sommigen, die reeds lang het bezoeken der Kerk nalieten, weder opkomen onder den dienst des Woords. In de gemeente heerscht vrede en liefde en tot het oefenen van tucht behoeven we door 's Heeren bewarende genade nog geen enkele maal over te gaan. De Sacramenten worden geregeld bediend en de gemeente wordt vóór ieder Avondmaal bezocht. Een twaalfstal jeugdigen ontvangen catechetisch onderwijs en gedurende de wintermaanden (Mei-September) houden we iederen Woensdagavond met de gemeente eene samenkomst om met elkaar Gods Woord te bespreken.

4. Ook mag de Kerkeraad niet onvermeld laten, dat door den leeraar reeds een bezoek is gebracht aan de gemeente te Tres Arroyos en aan de broeders en zusters te San Cayetano. Zijn bezoek en arbeid werd aldaar zeer op prijs gesteld. Het verblijdt ons, dat thans ook voor Tres Arroyos een herder en leeraar is beroepen, die deze roeping weldra zal opvolgen. Een bezoek aan Rosario wordt op het oogenblik voorbereid, terwijl we ons in verbinding hebben gesteld met de geloofsgenooten te Chubut, Azul, Corrientes, Ombu, Juarez en enkele plaatsen meer.

5. Hoewel liggende buiten het eigen terrein der Kerk, zal de Synode ongetwijfeld met belangstelling vernemen, dat hier den 12^{den} December 1910 eene Christelijke school is geopend. Den 13^{den} Maart j.l. werd aan deze school eene onderwijzeres verbonden voor de Spaansche vakken, zoodat aan de gouvernementeele bepalingen hier te lande wordt voldaan. Het aantal leerlingen bedraagt thans 31, terwijl we gegrondde hoop mogen koesteren, dat nog meerdere ouders hunne kinderen ter school zullen sturen. De aanvankelijke resultaten en de steun, die wij voor onze school ondervinden, stemmen ons tot dank aan onzen God.

6. Na deze mededeelingen zij het den Kerkeraad veroorloofd aan de Synode ook zijn wenschen en begeerten bekend te maken.

De vraag is bij ons opgekomen, of onze Kerk niet in inniger en meer rechtstreeksch verband zou kunnen leven met de Gereformeerde Kerken in Nederland, in hetzelfde verband als o. a. de Gereformeerde Kerken te Brussel, Antwerpen en Batavia. Mocht deze gedachte u niet geheel verwerpelijk voorkomen, dan ontvingen wij omtrent deze zaak gaarne nadere inlichtingen.

7. Beleefd verzoeken we der Synode wederom deputaten te benoemen, voor het behartigen onzer belangen. Waar wij deze benoeming geheel aan u overlaten, zij het ons niet euvel geduid, dat we in dit verband de aandacht vestigen op dr. J. VAN LONKHUYZEN, die met onze omstandigheden veelszins op de hoogte is, die nog steeds voor ons werkzaam is en wiens ambt als superintendent onzer Kerk komt te vervallen. Tevens verzoeken we u om eventueel deze deputaten te machtigen weder in uwe Kerken eene collecte aan te vragen. Finantieelen steun zullen we vooreerst nog niet kunnen missen. Het is der Synode bekend, welke zware lasten hier op onze Kerk rusten, met name door de hooge huren der gebouwen. Om die lasten in de toekomst te verminderen, wenschen we een gebouw voor kerk, school en pastorie in eigendom te bekomen, doch voor de verwezenlijking van dat plan behoeven we steun van buiten.

Niet twijfelende, of gij zult ons verzoek inwilligen, betuigen wij U bij voorbaat onzen oprechten dank.

Wij bevelen ons bij voortduur aan in uwe liefde en gebeden. Bij uwen gewichtigen arbeid bidden wij u de onmisbare leiding en bestiering des Heiligen Geestes toe. Strekke die arbeid tot heil uwer Kerken en tot eere van den Naam des Heeren.

De Kerkeraad der Nederduitsche Gereformeerde Kerk te Buenos Aires.

Namens hem,

A. C. SONNEVELDT, *praeses.*
F. BENING, *scriba.*

Tres Arroyos, 1 Juni 1911.

*Aan de Generale Synode der Gereformeerde Kerken
in Nederland, vergaderd te Zwolle, Augustus 1911.*

Weleerwaarde en Eerwaarde Vaders en Broeders!

De Kerkeraad der Ned. Gereformeerde Kerk te Tres Arroyos (Argentinië) heeft de eer en het genoegen het volgende schrijven tot u te richten.

1. Allereerst is het den Kerkeraad een behoefte om der Synode zijn hartelijken dank te betuigen voor hetgeen zij reeds voor onze Kerk heeft gedaan. Mede door de bemoeiingen der Deputaten, die door de vorige Synode werden benoemd, is het mogelijk geworden, dat er in den loop van dit jaar een herder en leeraar tot ons komt.

2. Over den toestand der gemeente valt weinig te zeggen. Dat nog niet alles is, zooals het wezen moet, zal de Synode wel begrijpen, daar immers de meeste leden reeds meer dan twintig jaren aan het kerkelijke leven ontwend zijn. Wel mogen we vermelden, dat er begeerte is naar een prediker van het Evangelie. Wij twifelen dan ook niet of de toestand zal mettertijd verbeteren.

3. Met dankbaarheid vermeldt de Kerkeraad het bezoek van broeder A. C. SONNEVELDT in de maand November van het vorige jaar.

4. De Kerkeraad veroorlooft zich ook, om tot de Synode de vraag te richten, of onze Kerk niet in nauwer verband met de Gereformeerde Kerken in Nederland zou kunnen leven. Het feit, dat ook andere buitenlandsche Kerken in dit voorrecht deelen, doet ons hopen, dat het ook voor onze Kerk mogelijk zal zijn. Gaarne vernamen we over deze zaak de meening en het advies der Synode.

5. Vriendelijk verzoeken we de Synode om wederom deputaten te benoemen, ter behartiging van onze belangen. In dit verband vestigt de Kerkeraad bescheiden de aandacht der Synode op dr. J. VAN LONKHUYZEN, onder wiens leiding onze Kerk werd gesticht en wiens ambt als superintendent onzer Kerk niet wordt bevestigd.

In verband met de aanzienlijke kosten en de draagkracht der gemeente verzoeken we om deze deputaten te machtigen zoo noodig in uwe kerken eene collecte aan te vragen. Bij voorbaat zeggen we u voor dit alles hartelijk dank.

Bij den voortduur bevelen we ons aan in uwe liefde en gebeden. Wederkeerig bidden wij u Gods rijken zegen toe op uwen gewichtigen arbeid. De Heere geve, dat die arbeid strekke tot heil uwer Kerken en tot eere van Zijn grooten naam.

De Kerkeraad der Nederduitsche Gereformeerde Kerk te Tres Arroyos,

JOHANNES SLUIS, *ouderling.*

JAN DEKKER, *ouderling.*

MARTIN B. WELGENHÖFF.

JAN BLOM, *ouderling.*

JACOB EBBENS, *diaken.*

JURJEN LEHMAN.

BIJLAGE LII.
(Art. 71.)

Advies inzake Argentinië.

In handen van uwe commissie is gesteld het rapport van de deputaten voor de geestelijke belangen van de Gereformeerden in Argentinië.

Uit genoemd rapport, thans in zijn geheel u voorgelezen, blijkt, dat deputaten aan de hun gegevene opdracht hebben voldaan. Zij hebben bij de Kerken een collecte gevraagd voor de oprichting van de gebouwen, noodig voor kerk- en schooldienst; zij zijn in de gelegenheid geweest aan de Gereformeerden in Argentinië advies te geven; en ook hebben zij i. z. den te bieden steun overleg gepleegd met de Deputaten der Synode in Noord Amerika.

Ondanks de vele moeilijkheden door deputaten bij het vervullen van hun opdracht ondervonden, mag toch geconstateerd, dat de Heere hun arbeid in meer dan één opzicht zegende

Over drie zaken wordt in hun rapport gehandeld: 1o. over de werkzaamheden uit de hun verleende opdracht voortvloeiende; 2o over de vraag, of de beide Kerken in Argentinië niet als buiten-kerken dienen te ressorteeren onder de een af andere classis, en 3o. over de finantiën.

Ten opzichte van al deze zaken zullen door uwe vergadering, zoowel wat betreft den reeds verrichten als den opnieuw te verrichten arbeid, besluiten zijn te nemen

Weshalve uwe commissie uwe vergadering voorstelt te besluiten: (volgt in art. 71.)

H. MEIJER, *Rapporteur.*

BIJLAGE LIII.
(Art. 72.)

Rapport van de deputaten voor het bijwonen van peremptoire-examina in Bentheim en Oostfriesland.

Aan de Generale Synode te Zwolle, 1911.

Ook in de jaren die, sedert de Synode te Amsterdam uwe deputaten voor het bijwonen van peremptoire examina in Bentheim aanwees, zijn voorbijgegaan, is er geen verzoek bij ons ingekomen om een peremptoir-examen in Bentheim of Oostfriesland bij te wonen

U dit berichtende, hebben uwe deputaten evenwel met droefheid daarbij te vermelden, dat niet lang na het einde der Generale Synode te Amsterdam een onzer mededeputaten, broeder ds F. TEN HOOR, door overlijden ons is ontvallen.

Namens Deputaten voornoemd,

C. C. SCHOT Cz.

Hardenberg, 7 Juli 1911.

BIJLAGE LIV.
(Art. 73.)

Rapport inzake een schrijven aan de Free Church.

Aan de Synode der Gereformeerde Kerken, vergaderd te Zwolle.

Ondergeteekenden, uitmakende de Commissie door de vorige Synode benoemd met opdracht een broederlijk schrijven in zake de nieuwere Bijbelkritiek te richten tot sommige Kerken in Schotland, waarmee onze Kerken in correspondentie staan, heeft de eer het volgende aan uwe vergadering te berichten.

Tot haar leedwezen heeft de Commissie vooralsnog zich niet van hare opdracht kunnen kwijten, om de navolgende redenen.

Het is haar gebleken dat, hoogstwaarschijnlijk door een onwillekeurig verzuim, aan een harer leden, de hoogleeraar BAVINCK, geen officieele mededeeling is gedaan van zijne benoeming. Eerst later heeft de hoogleeraar, en niet officieel, van deze benoeming kennis gekregen.

In verband hiermee bleek, toen in het nu verlopen jaar tot uitvoering der opdracht moest worden overgegaan, dat omtrent de uitvoering verschil van gevoelen bestond.

Ds. RUDOLPH en ondergeteekende meenden, dat het nu de geschikte tijd was, ten einde nog vóór het bijeenkomen onzer Synode zoo mogelijk, eenig antwoord van bedoelde buitenlandsche Kerken te verkrijgen, en dat aan onze Synode te kunnen overleggen. Wat denkbaar was, omdat deze Kerken alle jaarlijks Synode houden en onze Synode eerst in Augustus zal worden gehouden.

De hoogleeraar BAVINCK daarentegen meende, dat het schrijven door de vorige Synode bedoeld, onmiddellijk na het houden dier Synode had behooren te worden verzonden omdat het 't karakter had behooren te dragen van een meer spontane, broederlijke uitdrukking van smart over het afwijken van sommige kerken op dit punt, dan van een min of meer afgetrokken vertoog over het verkeerde en schadelijke van het door die Kerken ingenomen standpunt. De beide andere leden der Commissie, hiermee instemmende, meenden, dat zulk een schrijven ten allen tijde, en nu ook nog zeer goed van pas zou kunnen zijn.

Bij nadere bespreking kon men het hierover niet eens worden, en besloot de